

РЕШЕНИЕ

21.11.2022

КАРАР

№ 27-372

с. Верхний Услон

Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районының 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына социаль-икътисадый үсеш стратегиясенә үзгәрешләр кертү турында

«Россия Федерациясендә стратегик планлаштыру турында» 2014 елның 28 июнендәге 172-ФЗ номерлы Федераль законның, «Татарстан Республикасында стратегик планлаштыру турында» 2015 елның 16 мартындагы 12-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының төп нигезләмәләре нигезендә Татарстан Республикасы Икътисад Министрлыгының 2015 елның 18 декабрдәге 534 номерлы боекыгы белән расланган Татарстан Республикасы муниципаль районнары (шәһәр округлары) дәрәжәсендә социаль-икътисадый үсешне стратегик планлаштыруны гамәлгә ашыру буенча методик тәкъдимнәрнең 4.2 бүлекчәсе нигезендә,

Югары Ослан муниципаль районы Советы
карап итте:

1. Югары Ослан муниципаль районы Советының 2016 елның 14 сентябрдәге 14-136 номерлы карары белән расланган 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районының Социаль-икътисадый үсеш стратегиясенә түбәндәге үзгәрешләргә кертергә:

1.1. Стратегия исемдә һәм текстында «2016-2021 еллар» саннарын төшереп калдырырга;

1.2. Стратегия паспортында «Стратегияне гамәлгә ашыруның төп нәтижәләре һәм сроклары» пунктында «ВТП - 16,0 млрд. сумга кадәр» сүзләрен «ВТП - 38,9 млрд. сумга кадәр» сүзләренә алмаштырырга.»;

1.3. «Гомуми нигезләмәләр» бүлегенә 2.1 бүлекчәсенә 6 абзацында «прописка буенча халык саны 16,2 мең кеше тәшкил итә» сүзләрен «01.01.2022 гә карата прописка буенча халык саны 16,052 мең кеше тәшкил итә» сүзләренә алмаштырырга;

ТР ЮМР халык саны динамикасы - 2 нче таблицаны түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

Халык саны (кеше)					
2016	2017	2018	2019	2020	2021

Халык саны (кеше)					
16457	16317	16216	15935	16068	16052

ТР ЮМР авыл жирлекләре - 2 нче таблицаны түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

№	Жирлек исеме	Административ үзәк	Торак пунктлар саны	Халык саны (кеше)
1	Иннополис шәһәре шәһәр жирлеге	Иннополис шәһәре	1	1177
2	Олы Меми авыл жирлеге	Олы Меми авылы	3	258
3	Бурнаш авыл жирлеге	Татар Борнашы авылы	6	584
4	Вахитов авыл жирлеге	М.Вахитов исемендәге авыл	5	367
5	Введенский Бистәсе авыл жирлеге	Введенский Бистәсе авылы	7	461
6	Югары Ослан авыл жирлеге	Югары Ослан авылы	3	4913
7	Канаш авыл жирлеге	Канаш ш	3	218
8	Килди авыл жирлеге	Кильди авылы	4	301
9	Карагуҗа авыл жирлеге	Коргуза авылы	3	495
10	Куралово авыл жирлеге	Куралово авылы	2	1161
11	Мәйдан авыл жирлеге	Мәйдан авылы	3	258
12	Макыл авыл жирлеге	Макулово авылы	5	1435
13	Яр буе Морквашы авыл жирлеге	Яр буе Морквашы авылы	7	1017
14	Яңа Рус Мәмәтхужасы авыл жирлеге	Яңа Рус Мәмәтхужасы авылы	3	205
15	Түбән Ослан авыл жирлеге	Түбән Ослан авылы	2	419
16	Октябрьский авыл жирлеге	Октябрьский авылы	4	607
17	Печищи авыл жирлеге	Печищи авылы	2	714
18	Соболевский авыл жирлеге	Соболевский авылы	3	161
19	Шилангы авыл жирлеге	Шилангы авылы	5	1048
20	Ямбулат авыл жирлеге	Ямбулат авылы	3	253

«ТР ЮМРның төп социаль-икътисадый күрсәткечләре» бүлекчәсен түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

Татарстан Республикасы ЮМРның төп социаль - икътисадый күрсәткечләре

2018 елдан 2021 елга кадәрге чорда ЮМРның социаль-икътисадый үсеше түбәндәге күрсәткечләр белән характерлана (3 нче таблица).

3 нче таблица - 2018 - 2021 еллар чорында ЮМРның социаль-икътисадый үсеш күрсәткечләре үзгәрү динамикасын бәяләү.

Күрсәткеч атамасы	Ел			
	2018 ел	2019 ел	2020 ел	2021
Даими халык саны (ел башына) кеше.	16216	15935	16068	16052
узган елга карата %ларда	99,27	98,27	100,8	99,9
Тулаем территорияль продукт - барлыгы, млн. сум.	10300,0	11725,5	20917,5	23047,8*
узган елга карата чагыштырма бәяләрдә %ларда	130,0	101,6	178,4	108,9
Өстәлгән бәя күләме - барлыгы, мең сум (гамәлдәге бәяләрдә)	3556,0	3797,0	10911,0	5485,0
узган елга карата %ларда	199,8	106,8	287,36	50,3
Үзләре житештергән товар, башкарылган эшләр һәм хезмәтләр күләме үз көчләре белән, мең сум.	2610749,0	2228907,0	2755858,0	4511819,0
ВТПда кече һәм урта бизнес өлеше,%	28,9	33,8	33,8	33,9*
Кече һәм урта предприятиеләр әйләнеше, микропредприятиеләрне дә кертеп, млн. сум.	7713,0	9473,2	9567,93	11715,27
алдагы елга,%	96,64	122,8	101,0	122,4
Барлык категория хужалыкларда, тиешле еллар бәяләрендә, миллион сум (авыл хужалыгы оешмаларында) авыл хужалыгының жыелма продукциясе	1207,7	1196,2	1067,0	1064,3
узган елга карата чагыштырма бәяләрдә %ларда	111,6	107,9	97,0	98,0
Финанслауның барлык чыганақлары исәбенә төп капиталга инвестицияләр күләме, млн. сум.	3766,7	5503,6	5171,7	6693,6
узган елга карата чагыштырма бәяләрдә %ларда	136,0	139,0	88,98	123,4
Салым һәм салым булмаган керемнәр, мең сум.	282239,7	319580,2	316643,9	470295,8
Аны гамәлгә ашыруның барлык каналларында ваклап сату товар әйләнеше күләме, млн. сум.	2368,0	2490,2	2623,7	2996,0
узган елга карата чагыштырма бәяләрдә, %ларда	176,5	100,6	101,8	105,2
Халыкка түләүле хезмәтләр күрсәтү күләме - барлыгы, млн. сум.	337,59	408,08	108,57	472,03
Хезмәт өчен түләү фонды, млн. сум.	3022,25	4579,74	5876,72	7685,65
алдагы елга, %	121,42	151,53	128,32	130,78
Эшләүчеләрнең уртача исемлек саны	5927	6331	7625	7909
алдагы елга, %	101,45	106,8	120,4	103,7
Уртача айлык хезмәт хакы (предприятиеләрнең тулы даирәсе буенча), сум	42492,7	60284,8	63404,2	80977,4
алдагы елга үсеш темпы, %	119,68	141,87	105,17	127,72

Күрсәткеч атамасы	Ел			
Халыкның жан башына уртача керем, сум	19657,7	23879,0	25005,0	27172,6
алдагы елга үсеш темпы (түбәнәю),%	123,4	121,5	104,7	108,7
Теркәлгән эшсезләр саны (чор ахырына), кеше.	32	46	78	63
Теркәлгән эшсезлек дәрәжәсе чор ахырына, %	0,38	0,55	0,94	0,75

* - бәяләү

«Гомуми нигезләмәләр» 2 бүлегенәң 2.2 бүлекчәсендә 3 абзацны һәм 3 пунктчаның 5 абзацын төшереп калдырырга.

«Гомуми нигезләмәләр» 2 бүлегенәң «Үсеш проблемалары һәм аларны чишү юллары» «Уңайлы киңлек» «Карарның мөмкин булган юллары» 4нче таблицасында 2.3 нче бүлекчәсенәң 1 нче пунктында «канат юлы станциясенә керү юлы салу» сүзләрен төшереп калдырырга, 4 нче пунктта «һәм Десятидворка пос.» дигән сүзләргә өстәргә. -

«Территорияне үстерүнең стратегик өстенлекләре» 3 бүлегенәң 3.1 бүлекчәсендә 6 абзацта «Бүгенге көндә Югары Ослан муниципаль районында гариза биргән һәм исемлеккә кертелгән күпбалалы гаиләләр саны - 362» сүзләрен «Бүгенге көндә Югары Ослан муниципаль районында гариза биргән һәм исемлеккә кертелгән күпбалалы гаиләләр саны - 465» сүзләренә алмаштырырга;

7 абзацта «Ызанлауны узган һәм кадастр исәбенә куелган жир кишәрлекләре саны -421» сүзләрен «Ызанлауны узган һәм кадастр исәбенә куелган жир кишәрлекләре саны -474» сүзләренә алмаштырырга;

8 абзацта «Ирекле жир кишәрлекләре саны - 57» сүзләрен «Ирекле жир кишәрлекләре саны - 53» сүзләренә алмаштырырга;

9 абзацта «Бирелгән жир кишәрлекләре саны - 340» сүзләрен «Бирелгән жир кишәрлекләре саны - 424» сүзләренә алмаштырырга.

- «Мәгариф - ЮМР үсеше нигезе» 3.1.1 бүлекчәдә 1 һәм 2 абзацны түбәндәгә редакциядә бәян итәргә:

«Муниципаль районның 15 мәктәпкәчә белем бирү учреждениесендә барлыгы 947 бала тәрбияләнгән, шулардан район үзәгендә - 3 (310 кеше).

0 яшьтән алып 3 яшькә кадәргә балаларны мәктәпкәчә белем бирү белән тәэмин итү 93,5% тәшкил итә, 1 яшьтән 7 яшькә кадәр – 94,3%, 3 яшьтән 7 яшькә кадәр – 100%».

- «Сәламәтлек саклау - сәламәтлекне саклау, халыкның озын гомерен тәшкил итүче физкультура һәм спортны үстерү» 3.1.2 бүлекчәдә 1 һәм 3 3.1.2 абзацны түбәндәгә редакциядә бәян итәргә:

Югары Ослан районында халыкның тискәре үсеше күзәтелә, үлүчеләр саны югары һәм туучылар саны түбән булуы теркәлә. Үз вакытында диагностикалау, район халкының үлемнең әйдәп баручы сәбәпләре буларак, кан әйләнеше системасы авыруларыннан һәм яман шешләрдән авырулар санын киметү максатыннан, Югары Ослан район үзәк хастаханәсе заманча медицина жиһазлары белән тәэмин ителгән, яңа табиб-белгечләр җәлеп ителә, ел саен заманча модульле фельдшер-акушерлык пунктлары төзелә.

Бүгенге көндә районның сәламәтлек саклау өлкәсенә авыл халкына турыдан-туры медицина хезмәте күрсәтүче фельдшерлар кирәк. Фельдшерлык-акушерлык пунктларында эшләү өчен белгечләрне җәлеп итү максатында, максатчан программалар хисабына финанс ярдәменнән тыш, Мәйдан, Матюшино, Вахитов һәм Куралово авылларында хезмәт торагы төзелгән.

- «Сәламәтлек саклау - сәламәтлекне саклау, халыкның озын гомерен тәшкил итүче физкультура һәм спортны үстерү» «Яшьләр һәм спорт» 3.1.2. бүлекчәсендә 5 абзацны түбәндәгә редакциядә бәян итәргә:

Спорт инфраструктурасын үстерү һәм акрынлап камилләштерү өлкәсендә уңай динамика күзәтелә. Соңгы сигез елда район территориясендә 17 универсаль спорт мәйданчыгы, «Жемчужина» ябык йөзү бассейны, «Чемпион» универсаль спорт залы, футбол кыры, чаңгы модульле базасы файдалануга тапшырылды. «Октябрьский урта гомуми белем бирү мәктәбе» һәм «Югары Ослан гимназиясе» спорт заллары ремонтланды.

- “Сәламәтлек саклау - сәламәтлекне саклау, халыкның озын гомерен тәшкит итүче физкультура һәм спортны үстерү” “Яшьләр һәм спорт” 3.1.2 бүлекчәдә түбәндәге эчтәлекле яңа абзац өстәргә:

«2022 елның 1 гыйнварына Югары Ослан муниципаль районы территориясендә 14 яшьтән 35 яшькә кадәргә 4251 кеше яши. Дәүләт яшьләр сәясәтен гамәлгә ашыру максатларында районда яшүсмерләр, яшь белгечләр, яшь кешеләр белән эшне Югары Ослан авылындагы «Яшьләр (яшүсмерләр) клубы» муниципаль учреждениесе һәм Рус Макылы авылындагы «Яшьләр (яшүсмерләр) клубы» муниципаль учреждениесе үткәрә. Клубларның өстенлекле юнәлешләре булып үсеп килүче буынны физик, әхлакый, социаль яктан тәрбияләү, яшьләр белән төрле эш формаларын үткәрү, ижади һәм ижтимагый файдалы юнәлешле яшьләрнең ялын һәм башка формированиеләрен оештыру, аз керемле һәм имин булмаган гаиләләрдән, тәрбиягә алган гаиләләр, инвалид балалар белән чаралар үткәрелә».

- “Сәламәтлек саклау - сәламәтлекне саклау, халыкның озын гомерен тәшкит итүче физкультура һәм спортны үстерү” “Яшьләр һәм спорт” 3.1.2 бүлекчәнең 6 абзацында “якынча 800 кеше” сүзләрен “1000 кеше” сүзләренә алмаштырырга.

- “Сәламәтлек саклау - сәламәтлекне саклау, халыкның озын гомерен тәшкит итүче физкультура һәм спортны үстерү” “Яшьләр һәм спорт” 3.1.2 бүлекчәнең 10 абзацын түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«Бүгенге көндә ГМПның гамәлдәге инфраструктурасын камилләштерү буенча күп бурычлар бар - Макыл авылында яшьләр клубының эш форматын яңадан карарга кирәк һәм республика грант ярдәме белән аларның базасында хәрби-патриотик клуб төзәргә кирәк, моннан тыш яшьләр белән эшләүнең яңа формаларын кертәргә кирәк: нетворкинг, проект лабораториясе, коворкинг һәм башкалар».

- “Сәламәтлек саклау - сәламәтлекне саклау, халыкның озын гомерен тәшкит итүче физкультура һәм спортны үстерү” “Яшьләр һәм спорт” 3.1.2 бүлекчәнең 11 нче абзацыннан 1 нче һәм 2 нче бурычны алырга.

- “Барысына да мөмкин булган мәдәният” 3.1.3 бүлекчәсен түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«Мәдәният тармагы клуб учреждениеләре, китапханәләр, балалар сәнгать мәктәбе, район мәдәният йорты һәм туган якны өйрәнү музейе тарафыннан тәкъдим ителгән.

Мәдәният өлкәсе белән идарә итү социаль сәясәтнең мөһим юнәлеше булып тора, халыкның төрле категорияләренә үзләренә сәләтләрен ачарга, заманча мәдәният казанышларына якынаерга мөмкинлек бирә торган мәдәни-ял итү пространствосын булдыру максатыннан район территориясендә яшәү уңайлылыгын билгели.

Хәзерге шартларда мәдәният халыкның рухи сәламәтлеген, социаль тотрыклылыгын, яшәү өчен территориянең жәлеп итүчәнлеген күрсәтә. Дәүләтнең социаль-икътисадый үсеше өлкәсендәге бурычларны хәл итү турыдан-туры мәдәният учреждениеләренә карый, аларның эшчәнлегенә - гражданның мәдәни тормышта катнашуга хокукларын тәэмин итү өчен генә түгел, ә тулаем гражданның жәмгыяте үсеше өчен дә мөһим факторларның берсе.

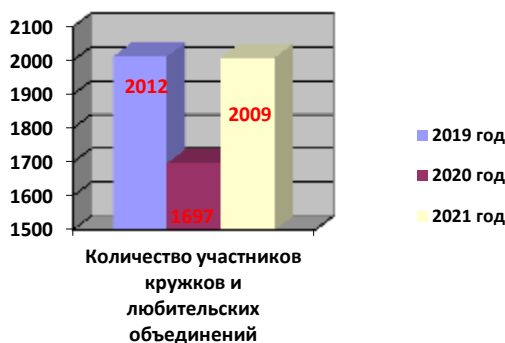
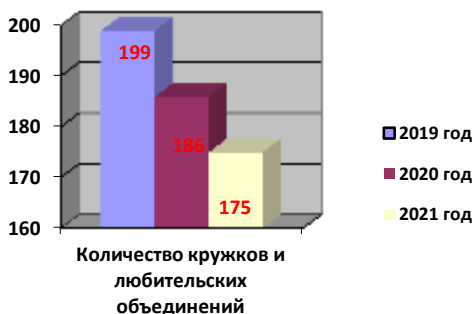
Мәдәният учреждениеләре «РИТЭК» ААҖ социаль һәм мәдәни проектлар конкурсында, «ЛУКОЙЛ» хәйрия фондында, муниципаль мәдәният һәм сәнгать учреждениеләренә ижат коллективлары проектларына ярдәм итү өчен Татарстан Республикасы Хөкүмәтенең грантында актив катнаша, аңа ел саен үз проектларын

тәкъдим итәләр һәм жиңүче булалар (2019 ел 400 мең сумга; 2020 ел - 600 мең сумга; 2021 ел - 5 076 310 мең сумга).

Мәдәни-ял итү чараларын үткөрү барлык мәдәният учреждениеләре өчен өстенлекле эшчәнлек булып тора. 2019 елда район буенча 6332 мәдәни-ял чарасы үткөрелде, аларда булучылар саны - 234 518 кеше. 2020 елда - 3359, катнашучылар саны - 72 220 кеше. 2021 елда уздырылган чаралар саны - 5676, аларда 221 489 кеше була.

2019 елда мәдәният йортлары һәм авыл клублары 199 түгәрәк һәм һәвәскәр берләшмәләр эшен тәэмин итте, аларда катнашучылар - 2 012 кеше. 2020 елда түгәрәкләр һәм һәвәскәр берләшмәләр саны 186, катнашучылар - 1697, 2021 елда түгәрәкләр саны 175, катнашучылар саны 1605 кеше тәшкил итте.

«Югары Ослан муниципаль районының үзәкләштерелгән клуб системасы» МБУ составына керүче 7 коллектив «Халык үзешчән коллективы» дигән мактаулы исем йөртә.

ЮМР клуб системасы учреждениеләренең матди-техник базасын саклау һәм ныгыту эшләре даими алып барыла.

2019 елда Яр буе Морквашы авылы Мәдәният йортында капитал ремонт тәмамланды, шулай ук аның матди-техник базасы ныгытылды. 2020 елда капитал ремонттан соң Печищи мәдәният йортына килүчеләр өчен үз ишекләрен ачты. 2021 елда Октябрьский мәдәният йортына һәм Мәмәтхужа мәдәният йортына капитал ремонт ясалды.

Боларның барысы да уздырыла торган чараларның дәрәжәсен сизелерлек арттыра һәм, димәк, мәдәни-ял хезмәтләре белән кулланучылар һәм килүчеләр санын арттыра.

КДУ биналары мөмкинлекләре чикләнгән кешеләргә уңайлыklar һәм куркынычсызлык өчен пандуслар, перилалар белән жиһазландырылган, бу халык тарафыннан уңай кайтавазлар тудыра һәм мөмкинлекләре чикләнгән кешеләр арасынан мәдәни-массакуләм чараларда катнашучыларны арттыра.

Киләчәктә, 2030 елга кадәр, Карагуҗа авылы Мәдәният йортына капитал ремонт ясау планлаштырыла. Татар Бурнашы, Яңа юл һәм Ямбулат авылларында яңа Мәдәният йорты төзелеше көтелә.

Максатчан күзаллау

- мәдәни-ял хезмәтләре алуда гражданның мөмкинлекләрен киңәйтү;
- халыкның ихтыяҗларына туры китереп, мәдәни-ял итү эшчәнлегенә төп юнәлешләрендә гражданның ялын һәм аралашуын, даими үсешне һәм камилләштерүне уздыру;
- район иҗтимагый-сәяси, социаль-иқтисадый һәм мәдәни-ял итү чараларын оештыру һәм үткөрү;
- район чараларына һәм тулаем район халкына хезмәт күрсәтү буенча концерт һәм башка эшчәнлекне тәмин итү өчен «ЦКС» МБУ базасында үзешчән иҗат коллективларының эшен оештыру һәм оештыру;
- район массакуләм театральләштерелгән бәйрәмнәр һәм тамашалар, халык күңел ачулары, йолалар һәм ритуаллар үткөрү;
- төрле төркемнәрнең ялын оештыру: ял һәм бию кичәләре, дискотекалар һәм яшьләр баллары, карнаваллар, балалар иртәнгә бәйрәмнәре, уен һәм танып белү программалары, корпоратив бәйрәмнәр.

Гамәлләрнең юнәлеше, көтелгән нәтижеләр:

- күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын һәм һәркем файдалана алырлык булуын арттыру;
- матди-техник базаны ныгыту һәм мәдәният учреждениеләре биналарында килүчеләрнең имин булуы өчен шартлар тудыру;
- иҗади эшчәнлек өчен уңайлы шартлар тудыру, жирле традицион халык сәнгать иҗатын үстерү, мәдәни эшчәнлекнең яңа рәвешләрен һәм юнәлешләрен үзләштерү;
- мәдәни-массакуләм чараларга килүчеләр санын арттыру;
- мәдәният тармагында эшләүчеләрнең белем һәм һөнәри дәрәҗәсен күтөрү;
- Югары Ослан муниципаль районы халкына мәгълүмат технологияләрен һәм массакуләм мәгълүмат чараларын куллану юлы белән мәдәният учреждениеләре эшчәнлегенә турында мәгълүматны арттыру.

Районның балалар сәнгать мәктәбе Макыл, Шеланга, Карагуҗа, Куралово, Октябрьский, Яр буе Морквашы, Вахитов авыл жирлекләрен дә кертеп, 277 укучыны берләштерә. 3 бүлек эшли: музыкаль (162 укучы), хореографик (56 укучы), рәсем сәнгать бүлегенә (59 укучы).

2022 елның 31 августында Иннополис шәһәрнең Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районының «Балалар сәнгать мәктәбе» өстәмә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе филиалы ачылды. Учреждениегә филиалны түләүсез файдалануга урнаштыру өчен «II чират балалар бакчасы» объекты биналарының бер өлешенә 326 кв.м майданга бирелгән. Педагогик коллектив сайланган, укучыларны тыңлау үткөрелгән, филиалда белем алуға 170 бала килгән.

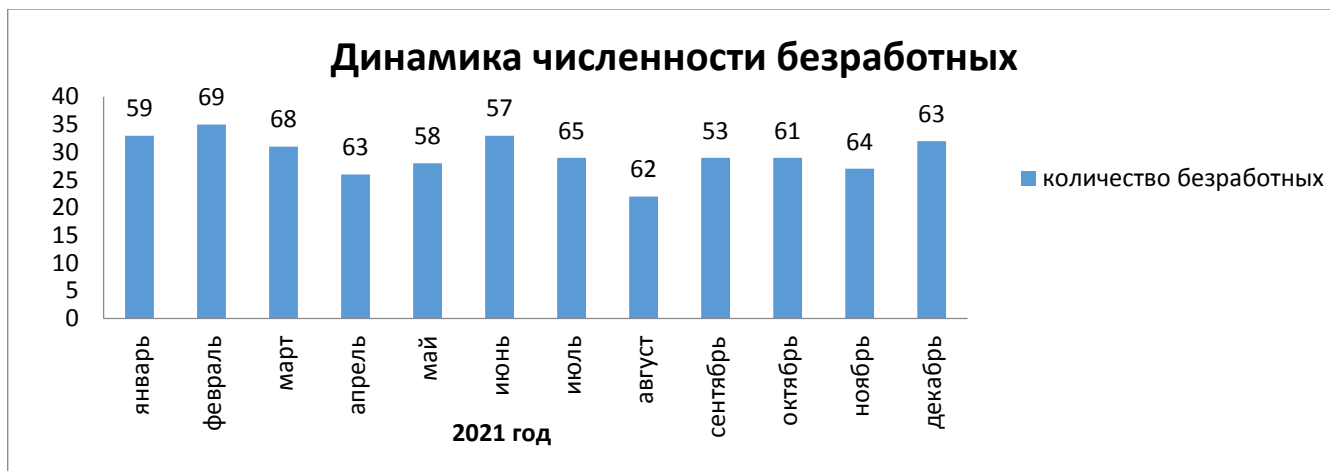
«Мәшгульлек. Хезмәт базары» 3.1.4 бүлекчәсендә 3 абзацны түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

2022 елның 1 гыйнварына хезмәт мөнәсәбәтләре һәм хезмәт базары секторындагы вәзгыять:

- хезмәткәрләрнең уртача исемлек саны - 7909;
- эшсезлек дәрәҗәсе - 0,75 % (63 кеше);
- уртача айлык хезмәт хагы - 80977,4 сум;
- хезмәт өчен түләү фонды - 6801,6 млн. сум;
- районнан читтә эшләүчеләр саны якынча 5 мең кеше.

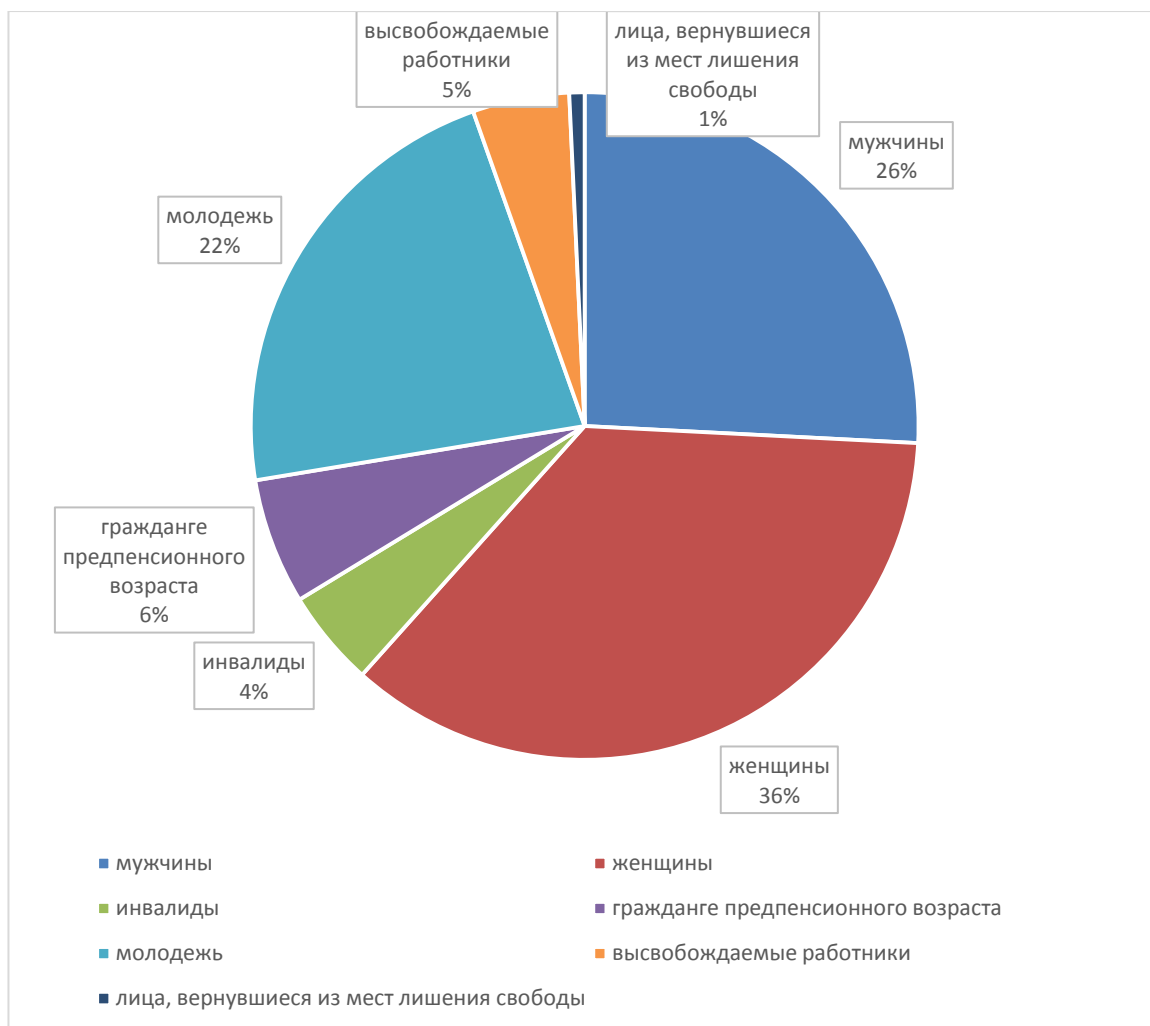
2018 елда «Югары Ослан районының халыкны эш белән тәэмин итү үзәге» ДКУ да кулай эш эзләү максатыннан теркәү исәбендә торучы гражданның саны динамикасы» диаграммасын түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

2021 елда «Югары Ослан районы халыкны эш белән тәэмин итү үзәге» ДКУдә яралы эш эзләү максатыннан теркәү исәбендә торучы гражданның саны динамикасы

2018 елда «Югары Ослан муниципаль районы халыкны эш белән тәэмин итү үзәге» ДКУ да кулай эш эзләү максатыннан теркәү учетында торучы гражданның саны структурасы» диаграммасын түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

2021 елда «Югары Ослан районы халыкны эш белән тәэмин итү үзәге» ДКУ яраклы эш эзләү максатыннан теркәү исәбендә торучы гражданны саны структурасы

«Уңайлы пространство - кеше капиталын үстерү өчен нигез» 3.2.1 бүлекчәсендә «Торак-коммуналь өлкә һәм инфраструктура үсеше» «Торак пространство» «ЮМР торак фонды 854,277 мең кв.м тәшкил итә» сүзләрен «ЮМР торак фонды 960,0 мең кв.м тәшкил итә» сүзләренә алмаштырырга, «Күпфатирлы йортлар өлеше - 13,64%» сүзләрен «Күпфатирлы йортлар өлеше - 15,24%» сүзләренә алмаштырырга, «Индивидуаль йортлар өлеше - 86,36%» сүзләрен «Индивидуаль йортлар өлеше - 84,76%» сүзләренә алмаштырырга, «Халыкны торак белән тәэмин итү - 52,36 кв.м/м тәшкил итә» сүзләрен «Халыкны торак белән тәэмин итү - 54,6 кв.м/кв.м тәшкил итә» сүзләренә алмаштырырга.

«Комфортлы пространство - кеше капиталын үстерү өчен нигез» 3.2.1 бүлекчәсендә «Торак-коммуналь өлкәсен һәм инфраструктураны үстерү» 3.2.1 абзацны түбәндәге редакциядә бәян итәргә: «Район икътисадын үстерүне тоткарлый торган факторларның берсе - начар үсеш алган инфраструктура, инженерлык коммуникацияләре булмау.

«Комфортлы пространство - кеше капиталын үстерү өчен нигез» 3.2.1 бүлекчәсендә «Торак-коммуналь даирәсен һәм инфраструктураны үстерү» «Торак пространствосы» 5 нче таблицаны түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

	Еллар								
Үлчәү берәмлеге	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
кв.м	39,90	41,50	43,60	47,1	48,93	52,36	53,16	53,64	54,21
Үлчәү берәмлеге	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
кв.м	59,0	59,1	59,2	59,3	59,4	59,6	59,7	59,8	60,0

«Комфортлы пространство - кеше капиталын үстерү өчен нигез» 3.2.1 бүлекчәсендә «Торак-коммуналь даирәсен һәм инфраструктураны үстерү» «Торак пространствосы» 6 нчы таблицаны түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

Икътисадый комплекслар (төп сценарий) буенча төп капиталга инвестицияләр динамикасы

Тармак	2016 - 2020 еллар		2020 - 2025 еллар		2025 - 2030 еллар	
	Суммасы, млн сум.	Кв.м	Суммасы, млн сум.	Кв.м	Суммасы, млн сум.	Кв.м.
Торак фонды						
Иннополис	874,65	31 238	2700,0	75000	4526,0	125 709
Олы Меми авыл җирлеге	9,36	334	107,0	2960	288,00	8 000
Бурнаш авыл җирлеге	12,98	464	333,0	9250	900,00	25 000
Вахитов авыл җирлеге	6,67	238	266,4	7400	720,00	20 000
Введенский Бистәсе авыл җирлеге	19,82	708	399,6	11100	1080,00	30 000
Югары Ослан авыл җирлеге	118,9	4 246	333,0	9250	900,00	25 000
Канаш авыл җирлеге	5,5	196	20,0	555	54,00	1 500
Куралово авыл җирлеге	47,14	1 684	80,0	2220	216,00	6 000
Килди авыл җирлеге	8,72	311	26,64	740	72,00	2 000
Карагуҗа авыл җирлеге	7,4	264	26,64	740	72,00	2 000
Макыл авыл җирлеге	37,35	1 334	80,0	2220	21600	6 000
Мәйдан авыл җирлеге	8,69	310	20,0	555	54,00	1 500
Мәмәтхуҗа авыл җирлеге	5,21	186	13,32	370	36,00	1 000
Яр буе Морквашы авыл җирлеге	7,66	274	200,0	5550	540,00	15 000
Түбән Ослан авыл	0,33	12	40,0	1110	108,00	3 000

жирлеге						
Октябрьский авыл жирлеге	23,18	828	107,0	2960	288,00	8 000
Печищи авыл жирлеге	1,89	68	48,0	1332	129,6	3 600
Соболевский авыл жирлеге	7,87	281	59,94	1665	162,0	4 500
Шеланга авыл жирлеге	20,94	748	48,0	1332	129,6	3 600
Ямбулат авыл жирлеге	3,74	134	13,32	370	36,00	1 000

«Уңайлы пространство - кеше капиталын үстерү өчен нигез» 3.2.1 «Торак-коммуналь өлкәсен һәм инфраструктураны үстерү» «ТКХ өлкәсендә агымдагы вәзгыять» 3.2. бүлекчәсендә 1,2,5 абзацны түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«Район буенча төзелгән торак күләме елына 35 мең квадрат метр тәшкил итте, шул исәптән 3 мең кв. метр Иннополис шәһәрәндә сафка бастырылды».

«Чиста су» программасы буенча Печищи торак пункттында су белән тәэмин итү чөптөрләре алыштырылды.

«Урам яктыртуын торгызу программасы буенча 2021 елда басым фонарьларны алыштыруга эшләнгән - барлығы 146 данәне һәм кабель СИП салу - барлығы 2,255 км».

«Уңайлы пространство - кеше капиталын үстерү өчен нигез» 3.2.1 «Торак-коммуналь өлкәсен һәм инфраструктураны үстерү» «ТКХ өлкәсендә агымдагы вәзгыять» 3.2. бүлекчәсендә

7 абзацта «дүрт километрдан артык» сүзләрен «2,5 км чамасы» сүзләренә алмаштырырга,

8 абзацта «өч чакрым юл» сүзләрен «2,5 километр юл» сүзләренә алмаштырырга,

9 абзацта «бишйөз житмеш өч миллион сумга якын» сүзләрен «якынча алты йөз илле миллион сум» сүзләренә алмаштырырга.

«Уңайлы пространство - кеше капиталын үстерү өчен нигез» 3.2.1 «Торак-коммуналь өлкәсен һәм инфраструктураны үстерү» «ТКХ өлкәсендә агымдагы вәзгыять» 3.2. бүлекчәсендә 17 нче абзацта 8 нче чараны түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

- «Авыл жирлекләренең генераль планнарында каралган территорияләренә үстерүне тәэмин итү өчен юллар чөптәрен үстерү. Россия Федерациясә Хөкүмәтенең 2019 елның 08 июнендәге 1249-р номерлы күрсәтмәсә (2020 елның 15 октябрәндәге 2660-р редакциясендә) «Мәскәү - Түбән Новгород - Казан» М-12 тизйөрешле автомобиль юлы Россия Федерациясенә территорияләренә планлаштыру схемасына (алга таба - РФ СТП) кертелгән. Проект 2030 елга кадәр Россия Федерациясә транспорт стратегиясендә чагылыш тапкан»;

«Уңайлы пространство - кеше капиталын үстерү өчен нигез» 3.2.1 «Торак-коммуналь өлкәсен һәм инфраструктураны үстерү» «ТКХ өлкәсендә агымдагы вәзгыять» 3.2. бүлекчәсендә 7 нче таблицаны түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

Стратегиянең өч чоры киселешендә район тармакларын үстерү перспективалары

Тармак	2016 - 2020 еллар		2020 - 2025 еллар		2025 - 2030 еллар	
	Суммасы, млн сум.	күәте	Сумма млн.	күәте	Суммасы, млн сум.	күәте
Торак-коммуналь хужалык комплексы						

Чүп-чарны сортлау линиясе һәм полигон картларын тутыру темпын киметү өчен биологик калдыкларны эшкөртү технологиясе белән Макыл авылы янындагы полигон	25,0	300 мең куб.м. утильләштерелә торган калдыклар	-	-	-	-
Урман Морквашы авылында су алу жайланмасы	30,0	1500 куб.м./тәүлек.	2,7	1500 куб.м./тәүлек	3,5	1500 куб.м./тәүлек
ЮМР транспорт-логистика комплексы						
Покровка авылына керү				2,5		
М7-ИННОПОЛИС	43,0	2,3	-	-	-	-
Мөйдан-Ясная Звезда ав.	-	-	6		-	-
Казан шәһәре - Ульяновск шәһәре - Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогы - Гребени авылы			34,4	4,3		
Яңа Болгар - Матюшино			12,0	1,5 км.		
М.Вахитов исемендәге авыл-Ташевка авылы					42,4	5,3 км
Воробьевка авылына керү юлы			6,4	0,8 км		
Ватан авылына керү юлы						
Ломовка авылына керү юлы						
Коргуза авылы әйләнү						
Матюшино карьерасына керү юлы			4,0	5,0 км		

Ямбулат-Кызыл-Яры-Иске Рус Мәмәтхужасы					56,0	14 км.
Берек авылына керү юлы		10 км.				
Харино-Федяево-Кильдеево			44,0	5,5 км		
Уланово-Кильдеево					25,6	3,2 км
Ивановское - Олы Меми					44,8	5,6 км
Покровка-Печищи					41,6	5,2 км.
Чулпаниха - район чиге			26,0			
Канаш-Мәйдан			53,0			
Патрикеево - Ивановское			23,0			
Каинки-Соболевский			35,0			
Иске рус Мәмәтхужасы - Татар Мәмәтхужасы					43	1,585
Пустые Моркваши - Көнчыгыш Йолдыз					21	0,86
Макыл авыл жирлегендә ике катлы чишелеш төзү (1р214 һәм Көнъяк урап узучы автомобиль юлы киселеше)					150,0	
Борнаш авыл жирлегендә ике катлы чишелеш төзү (М7 һәм Көнъяк урап узучы автомобиль юлы киселеше)					150,0	
Вахитово авыл жирлегендә ике катлы чишелеш төзү (Казан-Ульяновск-Кама Тамагы һәм Көнъяк урап					150,0	

узучы автомобиль юлы киселеше)							
Гребени бистәсендә яки Кызыл Байрак бистәсендә Идел елгасы аша автомобиль күпере кичү төзелеше	-	-	30,0	1	-	-	-
Казан - Югары Ослан канатлы/монорельс юлы төзелеше	200,0		-	-	-	-	-
Ключищи авылында стационар пассажир причалын төзү	-	-	24,0	-	-	-	-
Түбән Ослан авылында стационар пассажир причалының төзү	-	-	24,0	-	-	-	-
Введенский Бистәсе авыл жирлегендә стационар пассажир причалын төзү	-	-	36,0	-	-	-	-
Югары Ослан авылында елга вокзалы төзү	-	-	24,0	-	-	-	-

«Уңайлы пространство - кеше капиталын үстерү өчен нигез» 3.2.1 бүлекчәсендә «Торак-коммуналь өлкәсен һәм инфраструктураны үстерү» 3.2. «Дәүләт һәм муниципаль хезмәт күрсәтүләренә күрсәтү» 1 абзацында «2020 елга гражданның дәүләт һәм муниципаль хезмәт күрсәтүләре сыйфаты белән канәгатьлек дәрәжәсе - 90%тан да ким булмаган» сүзләрен төшереп калдырырга.

«Уңайлы пространство - кеше капиталын үстерү өчен нигез» 3.2.1 бүлекчәсендә «Торак-коммуналь өлкәсен һәм инфраструктураны үстерү» «Дәүләт һәм муниципаль хезмәтләргә күрсәтү»

3 абзацта «50 филиал эшли» сүзләрен «филиаллар эшли» сүзләренә алмаштырырга

4 абзацны төшереп калдырырга.

«Уңайлы пространство - кеше капиталын үстерү өчен нигез» 3.2.бүлекчәсендә «Транспорт системасы» 3.2.2 түбәндәге редакциядә баян итәргә:

«ЮМР Татарстан Республикасының төньяк - көнчыгышында ике федераль трасса үтә торган уңайлы икътисади-географик урын били: «М-7 «Волга» Мәскәү-Н. Новгород - Казан-Уфа» һәм «Р-241 «Казан - Буа-Ульяновск», ресурс белән тәэмин ителеше

житәрлек (руда булмаган фйдалы казылмалар, урман, су, жир ресурслары).

ЮМР Казан шәһәрәннән бер сәгатьлек транспорт белән барып житү мөмкинлегенә ия. Үзләштерелү дәрәжәсе буенча, ЮМР территориясе урта үзләштерелгән территорияләргә керә (ЮМР территориаль планлаштыру схемасы мәгълүматлары буенча).

Төньяк һәм төньяк-көнбатышта район Зеленодольск муниципаль районы белән чиктәш, көнчыгышта Идел елгасы аша - Казан шәһәре Киров районы һәм Лаеш муниципаль районы белән чиктәш. Көнъякта һәм көньяк-көнбатышта Кама Тамагы, Апас һәм Кайбыч муниципаль районнары белән чиктәш.

Татарстан Республикасы составында ЮМР Идел бие федераль округына, Идел бие икътисадый районына керә.

ЮМР территориясе буенча, алар йөк һәм пассажирлар агымының Россия Федерациясе регионнарына һәм Татарстан Республикасы эчендә күчүен тәэмин итә торган муниципальара әһәмияттәге автомобиль юллары уза.

ЮМРның транспорт белән фйдалана алырлык социаль индикаторы күрсәткече буенча, әлеге күрсәткеч 1 сәгаттән артмый торган транспорт челтәрләре уңайлылары булган районнар төркеменә керә.

ЮМРның табигый, социаль-икътисадый, демографик шартларын үзара яраштыру АПК үсеше, сәнәгать һәм житештерү-эшлекле функцияләр башкару өчен уңайлы.

2024 елга кадәрге чорга магистраль инфраструктураны модернизацияләүнең һәм киңәйтүнең комплекслы планы белән «Европа - Көнбатыш Кытай» халыкара транспорт маршрутына караган автомобиль юлларының Россия участкаларын тәзү һәм модернизацияләү каралган. Эре проектлар арасында тизйөрешле Автомобиль юлы тәзү планлаштырыла.

«Мәскәү - Түбән Новгород - Казан» М-12 тизйөрешле автомобиль юлы тәзелеше районның жәлеп итүчәнлеген арттырачак. -«Мәскәү - Казан» М-12 трассасы проекты 2024 елга кадәрге чорга Россиянең магистраль инфраструктурасын модернизацияләү һәм киңәйтү комплекслы планына кертелгән һәм тәзелеп килүче Европа - Көнбатыш Кытай транспорт коридорының бер өлеше булып тора. Әлеге юл 3 федераль трассаны тоташтырачак, бу транспорт агымнарын яңадан бүлүгә мөмкинлек бирәчәк һәм Казан шәһәрен урап узарга, иң кыска юлдан Иннополис махсус икътисадый зонасын Кама инновацион территориаль-житештерү кластеры предприятиеләре белән тоташтырачак.

Казан агломерациясенең транспорт белән фйдалана алуын яхшырту өчен, трасса участогы чикләрендә Татарстан Республикасының төп транспорт магистральләре: Р-241 «Казан - Ульяновск», ул Казан һәм Иннополис шәһәрәнә килү мөмкинлеген тәэмин итә торган Р-241 «Казан - Ульяновск» һәм «Казан-Ульяновск - Кама Тамагы» 16К-0674, «Столбище - Атабай» 16К-1063, Казан шәһәрәнә һәм Казан шәһәрәнең халыкара аэропортына, алга таба М-7 юлына чыгу белән «Сорочьи горы - Шали» автомобиль юлы киселешендә төрле дәрәжәдәге 4 транспорт чышелеше тәзү каралган.

Татарстан Республикасы территориясендә маршрут составына Казан шәһәрен урап узу белән берләштерелгән Идел елгасы аша яңа күпер кичүе кертелгән. Автомобиль юлларын тәзү төбөктә инфраструктур чикләүләренә бетерү өчен мөһим стратегик әһәмияткә ия, шулай ук район икътисады үсеше өчен яңа мөмкинлекләр ачачак".

«Туризм индустриясе. Югары Ослан муниципаль районы - Татарстан Республикасы территориясендә яңа туристик энже бөртеге» 3.2.3 бүлекчәсен киләсе редакциядә бәян итәргә:

"Төрле ресурсларга һәм эре туристик объектларга ия булган хәлдә, 2030 елга ЮМР ның гаилә ялы һәм сәламәтләндерү үзәге буларак күзаллавыннан чыгып, эшчәнлекнең төп юнәлешләренең берсе туристлык-рекреацион эшчәнлек була.

ЮМРның Казан шәһәрәнә якин урнашуы кыска вакытлы ял максатларында шәһәр халкының районның жәлеп итүчән территорияләренә актив йөрүен күздә тота.

Районда иң популяр объект - Иннополис шәһәре, «Иннотревел» туркомпаниясе

аша 2021 елда анда 15 меңнән артык кеше булган.

Тарихи-мәдәни объектның, хаж туризмы объектын ачык мисалы - Вознесенский Макарьевский монастыре - Казаннан 30 км ераклыкта һәм Введенский Бистәсе авылында Зөядән 2 км ераклыкта урнашкан Рус православие чиркәвенең Казан епархиясе ирләр монастыре.

Печищинский геологик кисемтәсенең табигать һәйкәле янында Белоруссия шагыйре Янки Купала музей урнашкан. Статистика буенча 2021 елда музейга 4 000 турист килгән.

Капиталь ремонтка мохтаж булуга карамастан, Югары Ослан Туган якны өйрәнү музей үз эшен дәвам итә. Статистика буенча 2020 елда музейда 2757 кеше, 2021 елда - 2893 кеше булды.

Профессионаллар - район территориясендә атучылар өчен «Свияга» стендка ату комплексы урнашкан, ул үз кунакларына актив ял итү һәм ату спорты белән шөгыльләнү өчен беренче класслы шартлар тәкъдим итә.

2012 елның сентябрдә ату урыны студентлар арасында дөнья чемпионатын, ә 2013 елда – Казандагы Бөтендөнья жәйге Универсиаданың стендка ату турнирын кабул итте. 2021 елда ату урыны яшьләр туристлык форумы делегациясен кабул итә.

Зөя тыюлыгының табигатьне саклау зонасы янында, өч елга - Сулица, Зөя һәм Иделнең тоташу урынында «Казан» тау чаңгысы спорт-сәламәтләндерү комплексы - Россиядә аналоглары булмаган уникаль курорт урнашкан. Комплекс ел саен 100 меңнән артык кешенең очрашу урыны булып тора. Бирегә Россиянең барлык почмакларыннан киләләр, чөнки монда актив ял итү өчен барлык шартлар да тудырылган. Кышын комплекс кунаклары тау чаңгыларында, сноубордларда, сноутьюбларда, кар машиналарында, тимераякта шуа, тәжрибәле инструкторлар белән шөгыльләнә, ярышларда катнаша ала. Елның жылы вакытында кунаклар өчен спорт белән шөгыльләнү, уеннар, күңел ачу майданчыклары, жиһазландырылган пляж, гольф-клуб, прокат белән төзекләндерелгән пляж, Дежа-вью кунакханәсе каршында бассейнлы спа-зона ачылды.

Комплекс территориясендә гомуми озынлыгы 3000 метрга якын булган өч трасса урнашкан.

Якындагы елларда «Казан» ГСОК планнарында - тау чаңгысы спорты һәм гольф үсешен дәвам итү. 2016 елда ГСОК тагын бер кунакханә - "Станция" ачты.

Моннан тыш, ЮМР территориясендә 6 кунакханә һәм 1 санаторий эшли:

1. «Казан» ГСОК 4 кунакханәсе,
2. «Ак ләкләк» мотеле,
4. «Куралово» кунакханәсе,
5. «Газовик» шифаханә-профилакторий.

Введенский Бистәсендә «Введенская Усадьба» кунак йорты

2021 елда эшли башлыйлар: Елизаветино авылындагы «Өч аю» Парк-отеле һәм Каинка авылындагы «Хрум» кунак йортлары.

Югары Ослан авылы территориясендә кунакханә төзелеше стадиясендә.

Киров бистәсендә балаларга белем бирү, тарихи ат походларын оештыру максатыннан ябык манежлы 30 атка исәпләнгән «Конный центр» төзү планлаштырыла, аренда шартнамәсе төзелгән инде.

Югары Ослан муниципаль районы кабан популяциясенең саны белән мактана ала. Озак еллар район территориясендә «Урман чишмәсе» аучылык базасы эшләп килә.

2021 елда районның туристик-рекреацион потенциалын үстерү максатында Югары Ослан муниципаль районының Башкарма комитеты тарафыннан «2021-2023 елларга Югары Ослан муниципаль районында туризм өлкәсен үстерү» муниципаль программасы эшләнде һәм кабул ителде.

Программаны гамәлгә ашыру Югары Ослан муниципаль районы территориясендә икътисадның алдынгы тармакларының берсе буларак заманча конкурентлыкка сәләтле туристлык тармагын булдыруны күздә тотып, бу, бер яктан, гражданның туристлык-

рекреацион хезмэт күрсэтүлөргө ихтыяжларын канөгатылөндөрү мөмкинлеген тээмин итө, икенче яктан, бюджетның керем өлөшөн арттыру, инвестицияләр агымы, эш урыннары санын арттыру, халыкның сәламәтлеген яхшырту, Югары Ослан муниципаль районының мәдәни-тарихи һәм табигый потенциалын саклап калу һәм нәтижәле файдалану исәбенә районның социаль-икътисадый үсешенә зур өлөш кертә. Әлеге Программаны гамәлгә ашыру барышында экологик туризмны үстерү, район турпродуктының ассортиментын киңәйтү, сәламәтлөндөрү, ял итү һәм рекреация максатында туризмның перспектив юнөлешләре буенча яңа брендлар булдыру, шулай ук хәрәкәтлөнүнең актив ысуллары булган туризмны булдыру планлаштырыла.

Бүгенге көндә, югарыда санап үтелгәннәр белән беррөттән, туристлык-рекреация өлкәсә үсешендә тискәре моментлар да бар. Аларга кертергә мөмкин:

- Туристлык продуктының, район брендының бердәм туристлык концепциясә булмау;
- Туризм индустриясендә квалификацияле кадрлар булмау;
- Туристлык продуктын житәрлек дәрәжәдә алга этөрмәү;
- Башка тармакларның туризм (спорт, авыл хужалыгы) белән өстәмә хезмәт хақы буларак элементәсә булмау;
- Халык кәсепләре, сувенир продукциясә челтәре булмау;
- Су ресурсларынан житәрлек файдаланмау.

Гамәлләрне 2030 елга кадәр жибөрү

туризм өлкәсендә эшқуарлыкка ярдәм итү һәм аны үстерү,

- инвестицияләр агымы һәм яңа эш урыннары булдыру,
- районның жөлеп итүчәнлеген булдыру,
- туристлар өчен уңайлы шартлар тээмин итү,
- туризмның матди базасын үстерү,
- транспорт элементәсен үстерү.

Туристлык продуктының, район брендының бердәм туристлык концепциясә булмау проблемасын хәл итү кысаларында аэротуризмны үстерүгә зур игътибар бирелә. Бүгенге көндә муниципалитет аэроклуб белән берлектә аэротуризмның 5 маршруты эшлөнгән:

- 1) Свияжск өстендә
- 2) Казан өстендә
- 3) Казан һәм Зөя өстендә
- 4) Болгар өстендә
- 4) Болгар, Казан һәм Зөя өстендә.

Аэротуризм зур популярлык казана, очу хисен тоярга һәм ял көннөрөндә генә түгел, эш көннөрөндә дә зур вакыйга белән танышырга телөүчә туристлар агымы зур. Әлеге туризм төрөнең популярлыгы турында киләсә статистик мәгълүматлар буенча фикер йөртөргә мөмкин - агымдагы елда күк киңлекләрен 1000нән артык кеше яулап алды. Аларның күбесә безнең республика кунаклары Мәскәү, Санкт-Петербург, Екатеринбург, Самара, Ульяновск, Түбән Новгород, Саратов, Владимир, Омск, Йошкар-Ола, Уфа, Яр Чаллы, Алабуга, Әлмәт, Бөгелмә, Яшел Үзән, Чабаксар кебек шөһөрләрдән.

Районның вакыйгалы туризмы, беренчә чиратта, Сәйдәш аланы, Троица, «Уйна гармун» бәйрәмнәре белән тәкъдим ителгән. Туристларны жөлеп итү, бәйрәмнәр масштабларын киңәйтү өчен, әлбөттә, Кызыл Байрак һәм Матюшинода матди-техник базаны яхшырту зарур.

«Икътисад һәм инновацияләр» 3.3. бүлекчәсендә 3.3.1. «ЮМР берләштерелгән бюджеты структурасы» 3.3.1.

«2018 елда бюджетның салым керемнөрөндә төп өлөшне НДФЛ (муниципаль район территориясендә жыелган 56,6%) 139221,5 мең сум күләмөндә тәшкил итә. 2018 елда жирле бюджетта үз керемнөрөнең өлөшә 44,8% тәшкил итә» сүзләрен төшөрөп калдырырга;

«ЮМР берләштерелгән бюджеты структурасы» 9 нчы таблицаны түбәндәге редакциядә баян итәргә:

ЮМР берләштерелгән бюджеты структурасы

Статья исеме	2021 нче факт
Жирле бюджет керемнәре, шул исәптән:	932528,9
1. Салым керемнәре, шулардан :	422547,6
1.1. физик затлар керемнәренә салым	252966,9
1.2. эшчәнлекнең аерым төрләре өчен йөкләтелгән керемгә бердәм салым	1260,0
1.3. Гадиләштерелгән системаны куллануга бәйле рәвештә алына торган салым	23735,2
1.4. Бердәм авыл хужалыгы салымы	512,1
1.5 Физик затлар мөлкәтенә салым	5698,0
1.6. жир салымы	91628,9
1.7. Дәүләт пошлинасы	2149,4
1.8. Башка	44597,1
2. Салым булмаган керемнәр	47750,2
2.1. дәүләт һәм муниципаль милектәге мөлкәттән файдаланудан керемнәр	20007,3
2.2. әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясаган өчен түләү	664,0
2.3. Башка керемнәр	27078,9
4. Түләүсез керемнәр, шул исәптән:	462231,1
- дотацияләр	42474,7
- субвенцияләр	149780,0
- субсидияләр	211223,1
- башка бюджетара трансфертлар	59139,1
- дәүләт (муниципаль) оешмаларыннан	6961,4
- дәүләтнеке булмаган оешмалардан керү	25,0
- кире кайтарылмый торган башка керемнәр	36,8
- узган еллардан калган максатчан билгеләнештәге субсидияләрне, субвенцияләрне һәм башка бюджетара трансфертларны кире кайтарудан керемнәр	0,5
- узган еллардагы субсидияләрнең, субвенцияләрнең калган өлешләрен һәм максатчан билгеләнешкә ия бүтән бюджетара трансфертларны кире кайтару	-7409,5

Статья исеме	2021 нче факт
Жирле бюджет чыгымнары, шул исәптән:	833323.3
1. гомумдәүләт мәсьәләләре	141930.4
2. Милли икътисад	60032,3
3. Торак-коммуналь хужалык	47981.3
4. Әйләнә-тирә мохитне саклау	2277,6
5. мәгариф	445692,7
6. Мәдәният, кинематография	88674,4
7. Сәламәтлек саклау	260,5
8. Социаль сәясәт	9625,5
9. Физик культура һәм спорт	26490,7
10. башка чыгымнар	10357,9
Профициты, кытлык (-)	99205,6

«Шулай да жирле бюджетка хужалык итүче субъектлар эшчәнлегеннән, шулай ук бюджет оешмаларында бюджет акчаларын экономияләүдән керемнәр артуын билгеләп үтәргә кирәк, киләсе бюджет елында жирле бюджетның гомуми күләмен арттырмый, чөнки законнар нигезендә бу очракта бюджет трансфертлары күләме кими (чыгым вәкаләтләре үзгәрмәгән очракта)» сүзләрен төшереп калдырырга.

«Кече һәм урта бизнесны үстерү» 3.3.2 бүлеген түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

3.3 «Икътисад һәм инновацияләр» бүлеге 3.3.2. «Кече һәм урта бизнесны үстерү» сүзләрен түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«Югары Ослан муниципаль районы икътисадына кече һәм урта эшкуарлыкның керткән өлеше елдан-ел арта бара. Кече һәм урта эшкуарлык субъектларының гомуми саны, район икътисадында эшлөүчеләрнең саны һәм аның өлеше арта. Чыгарыла торган продукция, эшләр һәм хезмәт күрсәтүләр күләме үсә, аларның ассортименты һәм яңа технологияләр кертү хисабына сыйфаты яхшыра. Бюджетның барлык дәрәжәләренә салым кертемнәре арта, эшкуарларның бизнесны цивилизацияле алып баруга омтылышы торган саен күбрәк чагыла.

Татарстан стат мәгълүматлары буенча, 2022 елның 1 гыйнварына район территориясендә 801 кече һәм урта эшкуарлык субъекты эшчәнлек алып бара, шуларның 403 е - шәхси эшмәкәр.

Күпчелек эшкуарларның эшчәнлек өлкәсе - мәгълүмат һәм элемент өлкәсендәге эшчәнлек (49%); эшчәнлек - һөнәри, фәнни һәм техник - (10%); төзелеш (9%); сәүдә (8%); авыл хужалыгы (3%).

10 таблица

Күрсәткечләр	2018	2019	2020	2021
МСП субъектлары саны, берәмлек	666	719	694	801
Барлык предприятие һәм оешмаларның уртача исемлек санында МСП хезмәткәрләренең (тышкы өстәмә	31,6	33,3	28,0	29,1 (бәяләү)

эшлөүчеләрдән башка) саны өлөшө				
Кече һәм микропредприятиеләрнең уртача айлык хезмәт хақы, сум.	19223,0	19744,1	20464,6 (гыйнвар-сентябрь)	21487,8 (бәялөү)
Урта предприятиеләрнең уртача айлык хезмәт хақы, сум.	22067,8	33726,9	28124,9 (гыйнвар-сентябрь)	29531,1 (бәялөү)
КУЭ әйләнөшө, млн. сум.	7713,0	9473,2	9567,9	11715,3
ВТПда КУЭ субъектлары өлөшө, %	30,5	33,8	33,9 (бәялөү)	34,0 (бәялөү)
МСП субъектлары катнашучы конкурент сатып алулар өлөшө, %	35,36	56,86	32,57	30,2

Кече һәм урта эшқуарлыкның аякка басуына һәм үсөшөнә илдә барлыкка килгән икътисадый вәзгыять һәм аның белән бәйлә барлык муниципаль берәмлекләр өчен уртак проблемалар житди йогынты ясыи, атап әйткәндә:

- эшқуарлык эшчәнлеген уңышлы башлау өчен старт капиталы һәм һөнәри әзерлек булмау, шулай ук эшқуарлык эшчәнлеген үстерүгә акчалар булмау;
- кече һәм урта эшқуарлыкның зәгыйфь инвестиция активлығы;
- әйләнөш капиталын тулыландыру өчен финанс-кредит механизмнарын куллануның чикләнгән мөмкинлекләре һәм, кагыйдә буларак, кредит оешмалары өчен залог белән тәмин итү житәрлек булмау;
- эшқуарлык эшчәнлегенә төрлө мәсьәләләре буенча, бигрәк тә авыл жирлекләрендә, кече һәм урта эшқуарлык субъектларына житәрлек дәрәжәдә мөгълүматлылык булмау;
- кече һәм урта эшқуарлык субъектларынан финанс, мөлкәт ресурсларына керүнең чикләнгән булуы;
- хокукий, финанс, салым законнары мәсьәләләрендә кече һәм урта эшқуарлык һәм индивидуаль эшқуарларның күп кенә житәкчеләрен һәм белгечләрен әзерләүнең түбән дәрәжәсе;
- һөнәри уку йортлары булмау сәбәплә, яшьләрнең авыл жирлекләреннән китүләре.

Эшқуарлыкны үстерүгә йогынты ясаучы факторларны анализлау гамәлдәге проблемаларны уртак тырышлык һәм эшқуарлык субъектларының, аларның ижтимагый берләшмәләренең, аны яклау структураларының, дәүләт хақимияте башқарма органнарының һәм жирле үзидарә органнарының килештерелгән гамәлләре белән хәл итәргә мөмкин булуын күрсәтә. Сроқлар, ресурслар, башқаручылар буенча чараларны гамәлгә ашыруны тоткарлый торган программа-мақсатчан алымнарны куллануны, шулай ук идарә һәм контроль процессын оештыруны күздә тотат торган озак вакытка исәпләнгән комплекслы һәм әзлекле яқын килү кирәк.

Районда түбәндәге предприятиеләр эшли:

1. «Татқрахмалпатока» АЖнең Куралово бүлекчәсе, аны модернизацияләү өстәмә куәтләр кертергә мөмкинлек бирде. Завод квас сусласы һәм солод экстрактлар концентраты, икмәк-күмәч, кондитер әйберләре, сыра һәм алкогольсез эчемлекләр житештерүчеләр өчен ярымфабрикатлар чыгару белән шөгыйләнә. Сатып алулар бөтен Россия буйлап бара. Завод продукциясенең даими партнерлары һәм кулланучылары булып ДЕКА ("Никола" квасы бренды), Пепсико Холдингс ("Рус квасы" бренды), Бочкарев сыра кайнату заводы ("Андреич" квас бренды) кебек эре компанияләр тора. 2018 елда предприятиедә гомуми бәясе 140 млн. сумлык 12,0 мең тонна булган киптерү-ашлык чистарту комплексы файдалануга тапшырылган, бүген ул районның гына түгел, күрше төбәкләрнең авыл хужалыгы предприятиеләреннән уңыш белән тулыландырыла.

Предприятие шулай ук «6000 тонна куэтле солодовня тезү» инвестиция проектын гамәлгә ашыра. Проектның фаразланган бәясе - 630,0 млн. сум. Солодовняны файдалануга кертү 2022-2023 елларда күздә тотыла.

2021 ел йомгаклары буенча житештерелгән продукция күләме 316,1 млн. сум тәшкит иткән, предприятиенң уртача исемлек саны - 93 кеше, хезмәт хақы фонды - 57,4 млн. сум, уртача айлык хезмәт хақы - 51,4 мең сум.

Жирле бюджет хисабына предприятиегә керү юлы төзелгән, Рус Борнашы авылында елның теләсә кайсы вакытында зур йөк автомобильләре тоткарлыксыз йөрү өчен күпер төзелгән.

Югары Ослан муниципаль районының жирле үзидарә органнары тарафыннан «Татарстан Республикасы Президенты каршындагы Дәүләт торак фонды» НО белән Куралово авылында аренда торагы тезү буенча эш алып барыла, моның өчен жир кишәрлеге билгеләнгән инде.

2. «Югары Ослан» агрофирмасы» сәт эшкәртү заводы, ул коры сәт, ак май житештерү һәм сату белән шөгильләнә, төрле төрдәге спредлар, эчәргә яраклы сәт белән тәэмин итә.

2018 елда заводта май цехы жиһазларын планлы яңарту уздырылды, пастеризацияләнгән сәт һәм май житештерү цехларын вентиляцияләүне реконструкцияләү проекты эшләнде. 2019 елда реконструкция эшләре башкарылды. Сәт киптерү цехын модернизацияләү буенча проект эшләнде һәм алдан эшләп башкарылды, алар әзер продукция складын һәм суырту цехын тезүне үз эченә ала. Әлегә эшләп кысаларында төзелеш мәйданчыгы әзерләнде, цех бинасына нигез салынды, кирәкле жиһазлар сатып алынды. Әлегә проектны гамәлгә ашыру эшкәртелә торган сәтнең тәүлеклек күләмен 25 %ка арттырырга, шулай ук өстәмә эш урыннары булдырырга мөмкинлек бирәчәк.

2021 елда житештерелгән продукция күләме 744,3 млн. сум тәшкит иткән, хезмәткәрләренң уртача саны - 122 кеше, хезмәт хақы фонды - 30,0 млн. сум, уртача айлык хезмәт хақы - 20,5 мең сум.

2018 елда жирле бюджет хисабына предприятиегә алып бара торган Макыл авылындагы үзәк юл ремонтланды.

3. «Керамика-Синтез» Шелангы кирпич заводы - илебезнең иң борынгы предприятиеләренң берсе.

Житештерүнең процессларын һәм заманча технологияләрен автоматлаштыру нәтижәсендә, кирпич заводы ел саен 15 миллион берәмлек шартлы кирпич егәрлек дәрәжәсенә чыкты.

Бүген заводта «Фукс-ито» алдынгы технологиясе (интенсив киптерү һәм яндыру), Австриянең әйдәп баручы фирмасы жиһазлары, «Siemens» фирмасының программа идарәсе кулланыла. Көйләү һәм контрольнең барлык автомат функцияләре программа идарәсе ярдәмендә автомат рәвештә «Симантик» системасының заманча микропроцессорлары ярдәмендә башкарыла. Кайбер операцияләр белән идарә итүне төймә жайланмалар (кул режимы) ярдәмендә башкарырга мөмкин. Киптерү һәм мич белән идарә итү өчен клавиатура белән монитор каралган, алар ярдәмендә процесс белән визуаль идарә итү тәэмин ителә.

Завод продукциясе хосусый аз катлы йортлар һәм ярдәмче корылмалар (гаражлар, сарайлар, мунчалар) тезү өчен дә, шулай ук күп катлы торак комплекслар һәм житештерү биналары тезү өчен дә кулланыла.

2021 елда житештерелгән продукция күләме 117,3 млн. сум тәшкит иткән, хезмәткәрләренң уртача саны - 100 кеше, хезмәт хақы фонды - 32,7 млн. сум, уртача айлык хезмәт хақы - 27,7 мең сум.

Югары Ослан муниципаль районы жирле үзидарә органнары тарафыннан элек төзелгән торак законнарына туры китерү буенча күпеллек проблемаларны хәл итүдә зур ярдәм күрсәтелде.

4. Үз конструкторлык бюросы һәм модель участогы, шулай ук бөтен Россия һәм аның чит илләрендә үсеш алган дилерлар челтәре булган 9 модель чыгаручы «Велветте Марин» катерлар житештерү заводы.

Якындагы 3 елга планнарда - модельләр рәтен киңәйтү, житештерү күләмен арттыру, формалаштыруның яңа технологияләрен куллану. Шулай ук аз үлчәмле суднолар сервисын ачу планлаштырыла, бу яңа эш урыннары булдырырга мөмкинлек бирәчәк.

2021 елда житештерелгән продукция күләме 220,1 млн. сум тәшкил иткән, хезмәткәрләрнең уртача саны - 64 кеше, хезмәт хакы фонды - 49,5 млн. сум, уртача айлык хезмәт хакы - 64,5 мең сум.

5. «Дивный берег» балык эшкәртү заводы, аның продукциясе республикада гына түгел, аннан читтә дә киң таралган. 2017 елның декабреннән предприятие производствоны яңа майданчыкта туплады, моның өчен яңа житештерү урыннары төзелде.

2018 ел дәвамында заводта технологияләренә камилләштерү процессы барды - июньдә яңа корпус - балык ыслау цехы сафка бастырылды, берничә заманча жиһазлар сатып алынды. Якын киләчәктә - азык-төлек продуктларының куркынычсызлык менеджменты системасының халыкара сертификатын FSC 22000 алу. Өч елга планнарда - яңа бактериологик лаборатория төзү.

«Дивный берег» ЖЧЖнең житештерү эшчәнлегенә белән беррәттән, өстәмә эш урыннары булдырып, «Осьминог» ваклап сату челтәрен дә үстерүен дәвам итә.

2021 елда житештерелгән продукция күләме 1147,0 млн. сум тәшкил иткән, хезмәткәрләрнең уртача саны - 181 кеше, хезмәт хакы фонды - 68,4 млн. сум, уртача айлык хезмәт хакы - 30,6 мең сум.

6. «Геоник» фәнни-житештерү фирмасы, ул нефть промыселы эчендәге газ чыгару жиһазларын эшләү, житештерү һәм монтажлау белән шөгыльләнә. Бүгенге көндә «Геоник» НПФ партнерлары булып нефть сәнәгатенең «НК «Роснефть» ГАЖ, «Газпром нефть» ГАЖ, «Лукойл» ГАЖ һәм башкалар тора.

Кулланучылар базарын үстерү

Кулланучылар базары динамик үсеш кичерә, яңа кибетләр ачыла һәм реконструкцияләнә. Өстәмә эш урыннары челтәр кибетләре тудыра. Шулай итеп, район территориясендә дүрт «Пятёрочка» челтәр кибете, ике «Магнит» кибете, берәр «Бэхетлә», «Верный» һәм «Фасоль» кибетләре сату итәләр. Жәмәгать туклануы өлкәсә дә урында тормый, «Милеш» ЖЧЖ пекарнясында ассортимент киңәя, кондитер әйберләрен әзерләү рецептурасы яңартыла. Яңа кафелар барлыкка килә, үз интерьерларын яхшырта.

Ел дәвамында Югары Ослан муниципаль районы территориясендә даими рәвештә авыл хужалыгы ярминкәләре уздырыла, бу шәхси житештерүчеләргә үз продукцияләрен сатуда ярдәм итә һәм продукцияне сатуның өстәмә каналын булдыра.

2018 елның апрелендә район территориясендә «Ослан» кулланучылар кооперативы төзелде. Авыл хужалыгы һәм азык-төлек Министрлыгы ярдәме белән 2 автолавка сатып алынды, алар, расланган график буенча, ерак торак пунктларда яшәүчеләрнең беренче кирәк-яраклары товарлары белән тәмин итәләр. Планнарда әзерләү эшчәнлеген үстерү һәм күрсәтелә торган хезмәтләр исемлеген киңәйтү.

11 таблица

Күрсәткеч атамасы	2018 ел	2019 ел	2020 ел	2021 ел
Ваклап сату буенча еллык әйләнеш, млрд. сум.	2,4	2,5	2,6	3,0

Татарстан Республикасы ЮМР территориясендә икътисадый үсеш ноктасы булып Иннополис шәһәре - федераль әһәмияттәге «Иннополис-югары технологияләр һәм инновацияләр шәһәре» флагман проекты тора, аның максаты - югары, шул исәптән мәгълүмати технологияләр өлкәсендә квалификацияле белгечләрнең сыйфатлы әзерлеген, югары тормыш дәрәжәсен һәм нәтижәле эшен тәмин итүче уникаль

экосистема буларак яңа шәһәр төзү. Хәзерге вакытта «Иннополис» махсус икътисадыи зонасында 125 резидент, 48 партнер һәм 150 стартап эшли.

Проектның актуальлеге түбәндәге факторларга бәйле:

- икътисадны диверсификацияләү һәм икътисадыи үсешне тизләтү максатларында мәгълүмат технологияләре тармагын тизләтелгән үстерү зарурлыгы;

- гамәлдәге мәгариф системасының югары технологияләр өлкәсендә, IT ны да кертеп, кирәкле санда югары квалификацияле белгечләр эзерли алмавы;

- Россия Федерациясе субъектларында мәгълүмат технологияләре өлкәсендә иң квалификацияле белгечләр өчен алдынгы халыкара үзәкләр белән көндөшлек итәргә мөмкинлек бирә торган тормыш сыйфаты һәм эшкә урнашу мөмкинлекләре булмау.

Проект түбәндәге төп элементларны төзүне һәм үстерүне үз эченә ала:

1. Эшлекле инфраструктура, аның үзәк өлеше - "Иннополис" техник-гамәлгә кертү тибындагы("Иннополис" МИЗ), анда киләчәк резидентлар өчен ташламалы салым ставкалары каралган махсус икътисадыи зонасы . "Иннополис" МИЗ Иннополис шәһәре резидентлар өчен бизнесны уңышлы алып бару һәм аларның проектларын нәтижәле үстерү өчен уңай шартлар тудырып, экосистемасының мөһим өлеше һәм аның инвестицион жәлеп итүчәнлегенә аерылгысыз элементы булып тора. Икенче ел рәттән Иннополис МИЗ Россия Федерациясендә техник-гамәлгә кертү тибындагы иң нәтижәле МИЗ буларак таныла.

2. Бары тик югары технологияләр өлкәсендә генә белгечләр эзерләүдә махсулашкан яңа "Иннополис" университеты, киләчәктә 5000 студентка кадәр киңәйтелгән 2000 студентка исәпләнгән. "Иннополис" университеты яңа шәһәрнең интеллектуаль үзегенә әвереләчәк һәм үзбездә инновацион индустрияне сыйфатлы яңа дәрәжәгә чыгару өчен югары квалификацияле кадрлар эзерләчәк. Халыкара дәрәжәдәге университетта фәнни тикшеренүләр алып барылачак һәм бакалавриат, магистратура һәм аспирантура программалары буенча югары технологияләр өлкәсендә белгечләр укыячак. Шулай ук мәктәп укучыларын югары уку йортларына эзерләү һәм IT-компанияләр белгечләренә квалификациясен күтәрү курслары да каралган.

3. Торак һәм социаль инфраструктура заманча таләпләргә җавап бирә, алар югары, шул исәптән мәгълүмат технологияләре һәм катнаш өлкәләр һәм аларның гаилә әгъзаларын жәлеп итүнең һәм тотып калуның төп факторларының берсе булачак. Ю-1 торак комплексы һәм торак кварталы төзелешә дөвам итә - бу 250 мең кв.м.дан артык торак. Гомуми мәйданы 1500 кв.м. булган ZION-2 торак комплексында 2 йорт файдалануга тапшырылды. Университет кампусларының яңа биналарын һәм Росэнергоатом мәгълүматларын эшкәртү үзәген проектлау бара. 70 урынлы кунакханә төзелешә дөвам итә. Шәһәр киңлекләре төзекләндерелә.

4. Шәһәргә 4 мең эш урыны бирәчәк тагын ике технопарк төзелә. Хәзер Попов исемдәге технопарк 93% ка, Лобачевский исемдәге технопарк 86% ка эшли.

Иннополис шәһәренә шәһәр округы статусы бирелер дип планлаштырыла, ягъни Татарстан Республикасында өченче шәһәр округы булачак.

"Иннополис" проектының гомумроссия нәтижәләре:

- икътисадны диверсификацияләү;

- Россия IT тармагының конкурентлык сәләтен арттыру;

- югары технологияләр өлкәсендә белгечләр өчен эш урыннары санын арттыру;

- IT-белем бирүдә махсулашкан халыкара исемдәге университет барлыкка килү исәбенә илдә белем бирүне үстерү;

- мәгълүмат технологияләре өлкәсендә тикшеренүләр санын арттыру;

- инфраструктура һәм социаль мохит сыйфатының яңа стандартларын булдыру.

Иннополис шәһәрендә үсеп килүче яшьләрнең һәм талантлы белгечләрнең аралашуы һәм үсеше өчен уникаль мохит барлыкка киләчәк. Беренче класслы белгечләрнең югары концентрациясе даими рәвештә яңа идеяләрне генерацияләргә, яңа технологияләр һәм чышелешләрне эшләргә һәм гамәлгә кертәргә, инновацияләрне сынап карарга мөмкинлек бирәчәк.

Шуңа күрә Иннополис шәһәрен әлеге Стратегияне гамәлгә ашыру кысаларында

инновацион идеяләр, проектлар һәм программалар буенча фикер алышу өчен төп майданчык буларак файдалану планлаштырыла. Иннополис экспертлар, дәүләт органнары, компанияләр, стартаплар, халыкара экспертлар бергәлеге вәкилләре өчен республика майданчыгы булчак, анда яңа стратегик юнәлешләр эшләнәчәк, гамәлгә ашырыла торган яңа дәүләт программаларын эшләү, Татарстан Республикасының яңа флагман проектлары буенча тәкъдимнәр формалаштыру булчак.

Шуңа бәйле рәвештә, югары технологияле продукция житештерүче буларак, стратегик планлаштыру һәм алга таба ЮМР алга таба да күзаллау кысаларында Иннополис шәһәренең кече һәм урта бизнес белән кооперация проблемасын хәл итәргә кирәк».

- «Агросәнәгать комплексы» 3.3.3. бүлекчәсен, 13,14 һәм 15 нче таблицадан тыш, түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«Районның агросәнәгать комплексы житештерүдә махсулашкан халык хужалыгының кайбер тармакларын үз эченә ала:

- игенчелек һәм терлекчелек продукциясе, аны эзер продуктларга эшкәртү;
- авыл хужалыгы өчен һәм аның белән бәйле тармаклар өчен матди - техник хезмәт күрсәтү белән шөгыйльләнүче чаралар.

Югары Ослан муниципаль районында түбәндәге авыл хужалыгы формированиеләре житештерү-финанс эшчәнлеген алып баралар:

1. «КВ-Агро» АЖ («Красный Восток» АЖ инвесторы) элге предприятие ике мөстәкыйль авыл хужалыгы предприятиесен - «КВ-Агро» АЖ, «Восток Зернопродукт» АЖ берләштерә;
2. «Карагуҗа» ЖЧЖ
3. «Заря агрофирмасы» ЖЧЖ.

Авил хужалыгы предприятиеләренән тыш, агросәнәгать комплексына шулай ук авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләрдән милеккә ия һәм арендага жир кишәрлекләре булган 44 крестьян-фермер хужалыгы, 27 гамәлдәге крестьян-фермер хужалыгы (шулардан 6 гаилә фермасы) керә, алар терлекчелек белән шөгыйльләнә торган КФХ базасында төзелгән, «Идел киңлекләре» авыл хужалыгы кулланучылар-сату кооперативы, шулай ук дача участокларыннан башка якынча алты мең ярим шәхси ярдәмче хужалык керә.

Районның авыл хужалыгы житештерүенең төп юнәлеше - сөт-ит терлекчелеге, үсемлекчелектә өстәмә үсеш алган тармаклар: бөртекле һәм азык культуралары житештерү.

2022 елның 1 августына барлык милек рәвешләрендәге авыл хужалыгы товар житештерүчеләре файдалануында - авыл хужалыгы жирләре - 69,6 мең га, шулардан 54,1 мең га чөчүлек жирләре; 7283 баш эре мөгезле терлек, шул исәптән 2488 баш савым сыеры; 44 баш ат исәпләнә. Бу тармакта 239 кеше эшли.

2021 елда «Агрофирма Заря» ЖЧЖ предприятиесе тарафыннан 10,4 гектар майданда тамчылы сугарулы интенсив технология буенча бакчага нигез салынды. Моның өчен су сиптерү җайланмасы комплекты сатып алынды, яңа насос станциясе төзелде. 4,7 га майданда җиләк культуралары: жир җиләге, кура җиләге һәм карлыган утыртылды.

Хужалык сыйфатлы азык эзерләү өчен кормоүзәк төзи. Инвестицияләрнең гомуми күләме 45 миллион сумга якин.

2020 елдан районда «Август» ЖЧЖ компаниясе эшли. Компания эшчәнлегенең төп юнәлеше бөртекле һәм техник культуралар үстерү. 2021 елда чөчү майданы 8 мең гектарга якин (7755 га) төшкил итте. 2022 елгы чөчү кампаниясенә 6 мең гектардан артык жир кертелгән. Чөчүне 15 мең гектарга җиткерү, 17 мең тоннадан артык бөртекле һәм кузаклы һәм 12 мең тоннага якин көнбагыш житештерү планлаштырыла.

Барлык кыенлыкларга карамастан, «Август» инвестиция компаниясе тарафыннан чистарту линиясе белән ашлык кабул итү пункты һәм Майдан торак пункты янында 25 мең тонна склад бүлмәләре булган киптерү комплексы төзелде. Янәшәдә генә эретү

узлы төзелде. Инвестицияларның гомуми суммасы 120 миллион сум тәшкил итте. Өстәмә рәвештә 18 эш урыны булдырылган.

Хужалыкның кече формалары елдан-ел уңай нәтижеләргә ия. Мөгезле эре терлекнең баш саны арта, сөт, ит житештерү күләме арта.

2021 ел йомгаклары буенча крестьян-фермер хужалыклары фермаларында 1 мең тоннадан артык сыер һәм дуңгыз ите житештерелде.

Ит житештерү буенча КФХ Прокопьева Әлфия Искровна үрнәк булып кала. Хужалык ел саен нәселле үгезләргә яңарта. 2021 елның ахырына эре мөгезле терлекләр саны 949 башка житкерелде.

Фермер тарафыннан 74 млн. сумга якин 10 техника сатып алынды. Үз көчләре белән ферма территориясен, ыңдыр табагы булган машина-трактор паркын төзекләндерделәр, азык өстәлен арттырдылар. Территорияне төзекләндерүгә юнәлтелгән гомуми сумма 9 миллион сумнан артык тәшкил итте.

Югары Ослан муниципаль районының агросәнәгать комплексы үсешен тоткарлаучы төп проблемаларга түбәндәгеләр керә:

- житештерү кимү, чәчү майданнарын һәм терлекләрнең баш санын кыскарту;
- финанслау чыганаclarына кытлык булу, дәүләт финанславын кыскарту, авыл хужалыгы предприятиеләренең әйләнеш һәм әйләнештән тыш активларына инвестицияләү өчен кирәкле кредит ресурсларының кыйммәтләнүе;
- авыл хужалыгы продукциясен кулланучыларның сатып алу сәләтен киметү, предприятиеләр арасында түләмәүләр арту һәм сәнәгать һәм авыл хужалыгы продукциясенә бәяләр диспаратеты;
- авыл хужалыгы продукциясенә бәяләргә арттырмаганда мөһим авыл хужалыгы продуктлары базарларын җайга салу шартларында дәүләткә билгеле бер күләмдә авыл хужалыгы продукциясен гарантияле сату системасы булмау, бу авыл хужалыгы предприятиеләренең табышлылыгын, авыл хужалыгы хезмәткәрләренең аз хезмәт хакын, тулаем авыл хужалыгы хезмәтенең җәлеп ителмәвен билгели;
- авыл хужалыгы техникасының, автомобильләрнең, жиһазларның, биналарның һәм корылмаларның тузу дәрәжәсе югары. аз чыгымлы һәм ресурсларны саклаучы технологияләр, хезмәт житештерүчәнлеген арттыруны һәм югары сыйфатлы авыл хужалыгы продукциясен житештерүгә тәэмин итә торган системалар, машиналар һәм җайланмалар кертү өчен акчалар булмау;
- эшкәртү сәнәгәте предприятиеләрен холдингларда туплау, шул рәвешле авыл хужалыгы продукциясенә аерым төрләр сату базарында катнашучылар санын чикләү, бу конкуренция үсешенә комачаулай, сатып алу бәяләренең нигезсез кимүенә яисә аларның үсешен ясалма тоткарлауга китерә;
- кадрлар проблемасы кискенләшә, ИТР квалификацияле белгечләргә һәм масса күләм һөнәрләр кадрлары житмәү, шул исәптән авылда демографик хәлнең начараюы;
- инвестицияләргә җәлеп итү коралы буларак алардан файдалану өчен, җирнең конкрет участкаларын тулысынча бәяләү булмау.

Югары Ослан муниципаль районының 2030 елга кадәргә авыл хужалыгы предприятиеләре тарафыннан 2030 елга кадәр конкуренция хәлен саклап калу максатында планлаштырыла (12 нче таблица):

12 таблица

№ т/б	Чара	Үтәү сроклары	Җаваплы башкаручы	Инвестицияләр күләме (млн.сум)	Чыганак
1	20 гектарда җиләк-жимеш культуралары майданы салу	2024 елга кадәр.	«Агрофирма Заря» ЖЧЖ	5,0	Кредит ресурслары

2	«Шәрәфетдинов Р.Н.» КФХ гаилә кошчылык фермасының бройлерларының 60 мең башка исәпләнгән проект куәтенә кадәр житкерү	2023 елга кадәр	«Шәрәфетдинов Р.Н.» КФХ	25,6	Грант, үз акчалары
3	60 мең башка исәпләнгән кошчылык фермасы төзелешен тәмамлау «Шәрәфетдинова О.С.» КФХ	2023 елга кадәр	«Шәрәфетдинова О.С.» КФХ	32,9	Грант, үз акчалары
4	Аналык баш санын яңарту өчен нәселле таналар сатып алу	2023 га кадәр	«Карагуҗа» ЖЧЖ	41,9	Үз акчалары, субсидияләр

2016-2030 еллар чорында районда авыл хужалыгын үстерүнең өстенлекле бурычлары булып түбәндәгеләр тора:

- терлекләрнең һәм кошларның продуктивлыгын арттыру нигезендә 2020 елга 1,5 мәртәбә һәм 2030 елга 3 мәртәбә терлекчелек продукциясе күләмнәрен арттыру;
- авыл хужалыгы культураларының уңышын арттыру нигезендә үсемлекчелек продукциясе күләмнәрен арттыру;
- авыл хужалыгы продукциясенең һәм азык-төлекнең төп төрләрен куллану дәрәжәләрен халык өчен файдалану һәм экологик иминлекне арттыру;
- авыл халкының матди тормыш дәрәжәсен яхшырту, хезмәт шартларын яхшырту һәм эш белән тәмин итү;
- авыл жирлекләрендә халыкның торак һәм социаль тормыш шартларын яхшырту;
- авыл хужалыгы товар житештерүчеләренең заманча авыл хужалыгы техникасы төрләре һәм матди ресурслар белән тәмин ителешен яхшырту;
- минераль һәм органик ашламалардан файдалануның, су һәм җил эрозияләреннән яклауның нәтижәлелеген арттыру нигезендә туфракның уңдырышлылыгын саклап калу, торгызу һәм күтәрү;
- грант ярдәме хисабына крестьян (фермер) хужалыкларын, гаилә терлекчелек фермаларын, авыл хужалыгы кулланучылар кооперативларын төзүне арттыру өчен шартлар тудыру;
- мәгълүматлаштыру һәм фәннәр квалификацияле кадрлары белән идарә итү факторларының ролен күтәрү;
- якланган җирдә яшелчәләр һәм яшел культуралар ел әйләнәсендә житештерелә.
- эзер продукцияне сату базарын киңәйтү шулай ук ВМР авыл хужалыгы өчен мөһим ярдәм булчак».

«Агросәнәгать майданчыкларын төзү һәм үстерү» 3.3.4 бүлекчәсен түбәндәге редакциядә баян итәргә:

«ЮМР икътисады үсеше өчен агросәнәгать майданчыкларын төзү зур әһәмияткә ия.

Хәзерге вакытта Яр буе Морквашы авыл жирлеге территориясендә сәнәгать зонасы булдырылды, ул М-7 «Волга» федераль трассасында отышлы булган, республика башкаласына якин урнашкан, анда жирле бюджет хисабына су белән тәмин итү чөлтәрләре үткәрелгән, керү юллары төзелгән һәм анда инде «Дивный берег» ЖЧЖ, «Вельветте Марин» ЖЧЖ, «НПФ Геоник» ЖЧЖ, «АРТ» ЖЧЖ, «ЭкодПремиум» ЖЧЖ үз эшчәнлеген гамәлгә ашыра. 2021 елның июнендә Ростсельмаш авыл хужалыгы техникасының дилерлык үзәге («АРТ» ЖЧЖ) ачылды. Үзек Татарстан Республикасы буенча сервис хезмәтләре күрсәтә. Хәзерге вакытта компания тарафыннан житештерү урыны арендадан. 2023 ел ахырына кадәр үз базасын төзү бурычы куелды.

2021 елның декабрь ахырында сәнәгать зонасы территориясендә пластик тәрәзәләр житештерү ачылды.

Барлык санап үтелгән предприятиеләр буенча керем 2021 елда миллиард сумнан артык тәшкит итте, предприятиеләрдә эшләнмәләрнең гомуми саны биш йөз кеше тәшкит итә. Предприятиеләр экспортка йөз тотта, үз продукцияләрен Татарстан Республикасыннан читкә дә сата.

Шул ук территориядә логистик хезмәтләр күрсәтү, автосервис хезмәтләре күрсәтү, тимер-бетон эшләнмәләр житештерү буенча бизнес проектларын гамәлгә ашыру өчен участоклар бүленгән, бу 70 кешегә эш урыннары санын арттырырга мөмкинлек бирәчәк.

Якин арада юл буе сервис зонасы ачылачак - кибет һәм Яр буе Морквашы автогаз заправкасы станциясе.

Урман Морквашы районында 18 гектар майданда М-7 индустриаль паркын төзү планлаштырыла. Инвестор резидентларны киләчәктә жәлеп итү өчен коммуналь-көнкүреш инфраструктурасын төзүчәк.

Районда авыл хужалыгы юнәлешендәге тагын бер майданчык булдыру эше башланды. Моңың өчен Воробьевка авылы янында бөтен кирәкле инфраструктурасы булган 8,7 га майданлы жир кишәрлеге билгеләнгән.

Территорияне алга таба үстерү, белгечләргә жәлеп итү һәм эш урыннарын саклап калу өчен аренда торагы төзү зарур. Моңың өчен жир участогы бар. Район бюджеты хисабына инженерлык чөлтәрләрен ясау мөмкинлеге бар.

М-7«Волга» трассасында авария хәлләрен булдырмау өчен предприятиеләр урнашкан территориядән зур йөк автомобильләренә керү һәм чыгу өчен шартлар тудыру зарур.

Югары Ослан районы, бу мәсьәләне хәл итүнең мөһимлеген аңлап, «Федераль юл агентлыгының Идел-Нократ төбәге автомобиль юллары федераль идарәсе» ФКУ хәзерге вакытта карап тикшерелә торган әлеге юл участогында тизләтү һәм тормоз полосасын урнаштыру буенча эш планына кертүне сорап мөрәжәгать юллады.

Әлеге проектларны гамәлгә ашыру Югары Ослан муниципаль районы территориясендә түбәндәгеләргә ярдәм итәчәк:

1. Кече һәм урта эшкүарлыкны үстерүгә;
2. Төзелә торган производстволарда турыдан-туры ике йөздән артык яңа эш урыны булдыру;
3. Житештерү процессына жәлеп итеп, Югары Ослан муниципаль районының крестьян-фермер хужалыкларында өстәмә эш урыннары булдыру юлы белән крестьян-фермер хужалыкларын үстерү, алар резидентлар белән хезмәттәшлек итәчәк, шулай ук табышны гарантияләнгән алу юлы белән;
4. Салым базасын күтәрүгә, бюджет керемнәрен арттыруга».

«Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районының сценарий моделә» 5 бүлегендә 16 нчы таблицаны түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

2030 елга кадәр исәпләнгән ЮМР СЭР күрсәткечләре

Күрсәткеч атамасы	Вақыт (еллар)														
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Даими халык саны (ел башына) мең кеше (Иннополис шөһәрен исәпкә алмыйча)	16,5	16,39	16,27	16,08	16,0	16,10	16,05	16,06	16,09	18,2	18,4	18,6	18,8	19,0	19,2
Тулаем территорияль продукт - барлығы, млн. сум.	6318,5	6910,8	9633,7	11725,5	20917,5	23047,8	24640,9	26852,2	28764,5	30515,8	32041,6	33643,7	35325,8	37092,1	38946,71 02
ВТП үсеше темпы чагыштырма бәяләрдә	107,4	105,4	130,0	101,6	178,4	108,9	102,8	103,0	103,2	102,6	102,0	102,0	102,0	102,0	102,0
Үзләре житештергән товар, башкарылган эшләр һәм хезмәтләр күләме үз көчләре белән, мең сум.	2771717	3287679	2610749	2228907	2755858	4511819	4702300	4895790	5098515	5398190	5668100	5951504	6249080	6561534	6889610
Барлык категория хужалықларда, тиешле еллар бәяләрендә, миллион сум (авыл хужалыгы оешмаларында) авыл хужалыгының жыелма продукциясе	1196,2	1067,0	1064,3	1017,7	3054,2	2758,0	3578,0	3663,4	3752,3	3827,3	3942,1	4060,4	4182,2	4307,7	4436,9
Финанслауның барлык чыганақлары исәбенә төп капиталга инвестицияләр күләме, млн. сум.	9935,5	2640,2	3766,7	5503,6	5171,3	6693,6	15535,6	13192,9	9025,3	5735,8	7830,1	8613,1	9043,8	9495,9	10160,6
Хезмәт өчен түләү фонды, млн. сум (Иннополис шөһәрен исәпкә алып)	2030,7	2489,1	3022,3	4579,7	5876,7	7685,7	9145,9	10270,9	12335,3	14555,7	15192,4	15742,1	16005,4	16482,6	17301,7
Хезмәткәрләрнең уртача исемлек саны (кеше) (Иннополис шөһәрен исәпкә алып)	5392,0	5842,0	5927,0	6331,0	7625,0	7909,0	8214,0	8855,0	9980,0	11280,0	11618,0	11967,0	12165,0	12442,0	12989,0

Күрсәткеч атамасы	Вакыт (еллар)														
Уртача айлык хезмәт хакы (предприятиеләрнең тулы даирәсе буенча), сум (Иннополис шәһәрен исәпкә алып)	31385,1	35503,9	42492,7	60284,8	64226,4	80977,4	92788,0	96658,0	103000,3	107533,1	108971,7	109621,6	109641,0	110396,2	111002,3
Теркәлгән эшсезлек дәрәжәсе чор ахырына, %	0,43	0,37	0,38	0,55	0,94	0,75	1,03	0,69	0,69	0,69	0,69	0,69	0,69	0,69	0,69

«Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районының сценарий модел»
5 бүлектә 17 нче таблицаны түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

Югары Ослан районының 2030 елга кадәр бюджет күрсәткечләре фаразлана
Мең сум.

Күрсәткеч атамасы	2017 ел	2018 ел	2019 ел	2020 ел	2021 ел	2022 ел	2025 ел	2030 ел
Жирле бюджет керемнәре	655100,2	629305,4	720658,9	744643,2	932528,9	893873,0	879893,3	1 126 111,1
Салым һәм салым булмаган	308129,4	282239,9	319580,2	316641,9	470297,8	519501,8	698333,0	820724,8
1. Салым керемнәре	275932,3	246136,7	244311,2	277550,1	422547,6	474230,8	658209,0	772576,0
1.1. физик затлар керемнәренә салым	159675,4	139221,5	130107,4	152218,5	252966,9	290586,0	462467,0	554960,4
1.2. эшчәнлекнең аерым төрләре өчен йөкләтелгән керемгә бердәм салым	4759,3	4286,3	4457,9	4708,4	1260,0	94,2	0,00	0,0
1.3. бердәм авыл хужалыгы салымы	95,0	53,7	115,6	282,0	512,1	581,2	691,0	829,2
1.4. физик затлар мөлкәтенә салым	3804,8	4158,4	5063,7	6554,2	5698,0	6338,0	7396,0	8875,2
1.5. жир салымы	66000,9	51338,3	58637,2	68420,2	91628,9	86753,0	86812,0	86900,0
1.6. Дәүләт пошлинасы	2234,6	1993,2	2335,5	2087,0	2149,4	2152,0	2367,0	2840,0
1.7. башкалар	33608,5	35177,0	34900,2	34339,0	44597,1	46386,4	48394,0	58072,8
1.8. салым салуның гадиләштерелгән системасын куллануга бәйле рәвештә алына торган салым	5753,8	9908,3	8693,7	8940,8	23735,2	41340,0	50082,0	60098,4
2. Салым булмаган керемнәр	32197,1	36103,2	75269,0	39091,8	47750,2	45271,0	40124,0	48148,8

2.1. дәүләт һәм муниципаль милектәге мөлкәттән файдаланудан керемнәр	12771,5	9412,1	9474,2	16088,7	20007,3	17291,0	21165,0	25398,0
2.2. әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясаган өчен түләү	440,5	310,2	214,9	334,5	664,0	221,0	221,0	265,2
2.3. башка керемнәр	18985,1	26380,9	65579,9	22668,6	27078,9	27759,0	18738,0	22485,6
3.Кире кайтарылмый торган кертемнәр	346970,8	347065,5	401078,7	428001,3	462231,1	374371,2	181560,3	305386,3
3.1. дотацияләр	-	-	26438,9	35728,2	42474,7	34333,1	0,0	0,0
3.2. субвенцияләр	108025,9	126562,5	131953,8	141437,9	149780,0	157286,4	172526,8	207032,2
3.3. субсидияләр	223262,3	205160,9	229661,2	206339,1	211223,1	143145,0	9033,5	98354,1
3.4.Бюджетара трансфертлар	17901,2	14659,8	18176,4	50991,3	59139,1	39606,7	0,0	0,0
3.5. субсидияләрнең калган өлешләрен кире кайтару	-2218,6	682,3	-5224,5	-12155,4	-7409,0	0,0	0,0	0,0
3.6 башкалар	-	-	72,9	5660,2	7023,2	0,0	0,0	0,0
Жирле бюджет чыгымнары	656986,3	711033,8	724524,2	722310,0	833323,3	923435,6	879893,3	1 058 036,0
1.гомумдәүләт мәсьәләләре	170119,8	136283,4	129850,4	129405,4	141930,4	155830,5	109978,4	162951,1
2.торак-коммуналь хужалык	31507,1	56063,6	41769,3	464831,0	47981,3	56170,9	20697,6	69290,2
3. әйләнә-тирә мохитне саклау	3739,9	2117,1	4947,2	0	2277,6	4439,0	3560,0	3560,0
4. белем бирү	328911,7	369396,5	369597,3	359132,2	445692,7	454626,4	525865,9	578452,5

5.милли иминлек	3053,2	5178,1	4698,5	5126,3	4668,4	6214,0	4578,1	6300,00
6.милли икътисад	48557,4	52215,1	56056,1	62380,6	60032,3	99505,7	51597,7	66 857,6
7. милли оборона	1427,5	1575,1	1641,7	1850,0	1899,1	2092,6	2607,7	2 724,9
8.мәдәният, кинематография һәм массакуләм мәгълүмат чаралары	59503,8	69224,2	71223,5	76156,8	88674,4	91024,0	99725,8	100 381,2
9. сәламәтлек саклау	196,6	219,4	227,9	249,5	260,5	272,1	316,9	456,7
10. социаль сәясәт	8826,0	16762,3	22367,2	14629,5	9625,5	16831,5	13165,5	14482,1
11. физик культура һәм спорт	214,0	294,1	20118,1	24429,8	26490,7	31804,9	33474,2	36821,6
12. массакуләм мәгълүмат чаралары	-	-	-	-	-	-	-	-
13. муниципаль бурычка хезмәт күрсәтү	-	-	-	-	-	-	-	-
14. бюджетара трансфертлар	929,3	1704,9	2027,0	2466,8	3790,4	4624,0	14325,5	15758,1
Профициты, кытлык (-)	-1886,1	-81728,4	-3865,3	22333,3	99205,6	-29562,6	0,0	68075,1

«Югары Ослан муниципаль районының 2030 елга кадәрге социаль-иқтисади үсеш стратегиясе кысаларында стратегик инициативаларны, стратегик вакыйгаларны гамәлгә ашыруның юл картасын» бүлеген түбөндөгә редакциядә бәян итәргә.

Стратегик өстенлекләр	Стратегик юнәлешләр	Стратегик чаралар	Гамәлгә ашыру вакытлары
Кеше капиталын булдыру һәм туплау	1.1. Мәгариф ЮМР үсеше нигезе	1.1.1. «Иң яхшы билингваль балалар бакчасы» грантын алуға Республика конкурсында мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренең катнашуы.	2016-2030 еллар
		1.1.2. Белем бирүнең сыйфатын бәяләүнең муниципаль моделен булдыру, укучыларның сыйныфлар буенча белем сыйфатын мониторинглауны гамәлгә ашыру (4,6,8,9,11 сыйныфлар)	2016-2030 еллар
		1.1.3. «Олимпка юл» мәктәп укучыларын олимпиадаларга әзерләү буенча консультация пункты булдыру	2016-2030 еллар
		1.1.4. Республика, Бөтенроссия олимпиадаларында жиңүчеләр, медалистлар, «Олимп»БДИ нәтижәләре югары булган укучыларга ярдәм итү буенча Башлык гранты	2016-2030 еллар
		1.1.5. «БДИ бик яхшы», «БДИ икелесез» республика проектларын гамәлгә ашыру, «Акыллы каникуллар» район проекты гамәлгә ашыру	2016-2030 еллар
		1.1.6. Балаларга ике дәүләт телендә белем бирү семинарларын оештыру	2016-2030 еллар
		1.1.7. «Ел тәрбиячесе», «Иң яхшы мәктәпкәчә белем бирү оешмасы», «Сәламәтлекне саклау мохитен үстерү буенча иң яхшы мәктәпкәчә мәгариф оешмасы» республика грант программаларында мәктәпкәчә мәгариф учреждениеләренең катнашуы	2016-2030 еллар
		1.1.8. Өстәмә белем бирү учреждениесе базасында башлангыч үсеш мәктәбен үстерү	2016-2030 еллар
		1.1.9. Гаилә балалар бакчалары булдыру	2017-2030г.
	1.2. Сәламәтлек	1.2.1. ЮМР халкының үлемен киметүгә	2016-2030 еллар

	саклау - халыкның озын гомеренең бер өлеше буларак, сәламәтлекне саклау, физкультураны һәм спортны үстерү	юнәлдерелгән чараларны эшләү		
		1.2.2. Хезмәтне саклау чараларын эшләү	2016-2030 еллар	
		1.2.3. Халыкның сәламәтлеген саклауга ярдәм итә торган үз-үзеңне тоту моделен үстерү	2016-2025 еллар	
		1.2.4. Сәламәтлек саклау системасын модернизацияләү	2016-2025 еллар	
		1.2.5. Физик культура һәм спорт өлкәсендә хезмәт күрсәтүләрдән файдалану дәрәжәсен һәм аның сыйфатын арттыру	2016-2030 еллар	
		1.2.6. Сәламәт яшәү рәвешен пропагандалау	2016-2030 еллар	
		1.2.7. ВФСК ГТО кертү	2022 елга кадәр.	
		1.2.8. Мөмкинлекләре чикләнгән затлар өчен физик культура һәм спорт белән шөгыльләнүнең һәркем файдалана алырлык булуын тәэмин итү	2016-2030 еллар	
		1.2.9. Гражданның барлык категорияләре арасында төрле спартакиадалар үткөрү	2016-2030 еллар	
		1.2.10. Физик культура һәм спортның матди-техник базасын киңәйтү һәм ныгыту.	2016-2030 еллар	
		1.2.11. Хәрби-патриотик клуб булдыру	2016-2030 еллар	
		1.2.12. Яшьләр СОНКО барлыкка килү өчен шартлар тудыру	2016-2030 еллар	
		1.2.13. Сәләтле яшьләргә ярдәм итү, фәнни һәм ижади эшчәнлеккә жәлеп ителгән яшьләргә колачлауны арттыру	2016-2030 еллар	
		1. һәркем файдалана алырлык мэдәният	1.3.1.Күрсәтелә торган хезмәтләренең сыйфатын һәм һәркем файдалана алырлык булуын арттыру	2016-2030 еллар
			1.3.2. Мэдәни-массакуләм чараларга килүчеләр санын арттыру	2016-2030 еллар
1.3.3. Концерт-күргәзмә эшчәнлеген оештыру, бердәм белем бирү киңлеге формалаштыру	2016-2030 еллар			
1.3.4.Югары Ослан муниципаль районы халкына мәгълүмат технологияләрен һәм массакуләм мәгълүмат чараларын куллану юлы белән мэдәният учреждениеләре эшчәнлеге турында мәгълүматны арттыру.	2016-2030 еллар			

		1.3.5. Күпфункцияле, мәгърифәт, мәгълүмат үзәкләре буларак китапханәләрне үстерүгә юнәлдерелгән эшчәнлекне дәвам итү	2016-2030 еллар
		1.3.6. Канәгатьләнерлек хәлдә булган китапханә биналары өлешенә -95% ка, техник-модернизацияләнгән китапханәләрнең өлеше-100% ка житү. Китапханәләрнең сакланышы һәм иминлеге дәрәжәсенә ирешү, техник һәм яңгынга каршы куркынычсызлык чаралары белән тәэмин итү - 95 %ка кадәр.	2016-2030 еллар
	2. Мәшгульлек, Хезмәт базары	1.4.1. Яшьләрне жәлеп итеп, төрле дәрәжәдәге һөнәри әзерлек программаларын үстерү.	2016-2030 еллар
		1.4.2. Үз-үзеңне эш белән тәэмин итү программаларын киңәйтү.	2016-2030 еллар
		1.4.3. Эшсезлек дәрәжәсенәң алга таба кимүе	2016-2030 еллар
1.4.4. Халыкның территориаль мобильлеген тәэмин итү		2016-2030 еллар	
2. Уңайлы пространство - кеше капиталын үстерү өчен нигез	2.1.Торак-коммуналь өлкәсен һәм инфраструктураны үстерү 2.2.Транспорт системасы	2.1.1. республика программаларын гамәлгә ашыру кысаларында су жыю корылмалары, чистарту корылмалары төзү, челтәрләрне үстерү коралы буларак хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин итүчеләрнең инвестиция программаларын раслау;	2016-2030 еллар
		2.1.2. «Газпром трансгаз Казан» ЖЧЖ инвестиция проектлары кысаларында газ белән тәэмин итү челтәрләрен төзү;	2016-2030 еллар
		2.1.3. Гамәлдәге торак пунктлар урамнарын сыйфатлы су белән тәэмин итү өчен булган челтәрләрне ремонтлау, төзү һәм реконструкцияләү (модернизацияләү) чараларын су белән тәэмин итү һәм су бүлеп бирү схемаларын исәпкә алып гамәлгә ашыру (19 авыл жирлегә һәм Иннополис шәһәре)	2016-2030 еллар
		2.1.4. Муниципаль объектларның энергия нәтижелелеген арттыру чараларын гамәлгә ашыру (жылылык белән тәэмин итүне исәпкә алу, урамнарны яктыртуны электр белән тәэмин итү	2016-2030 еллар

	үзөклөрен урнаштыру, район учреждениелөрендө энергия сыешлы һәм нәтижәле казаннар урнаштыру);	
	2.1.5. «Челтәр компаниясе» ААЖ инвестиция проектлары кысаларында электр белән тәэмин итү челтәрлөрен, шул исәптән урамнарны яктырту челтәрлөрен төзү;	2016-2030 еллар
	2.1.6.Полигоннарны тутыру темпын киметү һәм каты көнкүреш калдыкларын чыгаруны тәэмин итү өчен Макыл авылы янындагы чүпне сортларга аеру линиясе һәм биологик калдыкларны эшкөртү технологиясе булган каты көнкүреш калдыклары полигонын файдалануга тапшыру.	2017-2025 еллар
	2.1.7. Янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү чараларын гамөлгө ашыру.	2016-2030 еллар
	2.1.8. «Дөүлөт идарәсе системасын камилләштерүнең төп юнөлешлөре турында» РФ Президентының 2012 елның 07 маендагы 601 номерлы Указы белән билгеләнгән максатчан күрсәткөчлөргө Югары Ослан районының КФУ базасында дөүлөт һәм муниципаль хөзмөтлөр күрсәткөндө гражданның сыйфатын, алардан файдалана алуын һәм уңайлылыгын тәэмин итү өлөшөндө ирешү, шул исәптән халыкның аз мобильлөле төркемнөре өчен	2016-2030 еллар
	2.1.9. Район гражданны өчен муниципаль хөзмөтлөр күрсөтү процедураларын оптимальләштерү һәм срокларын кыскарту	2016-2030 еллар
	2.1.10. Район гражданнына хөзмөт күрсәткөндө район башкарма хакимияте органны һәм КФУ арасындагы хөзмөттөшлекнең нәтижәле механизмын булдыру	2016-2030 еллар
	2.1.11. «Бер тәрәзө» принцибы буенча КФУ хакимият органнының барлык хөзмөт күрсөтүлөрен тәэмин итү, шул исәптән авыл жирлеклөрендө дө.	2016-2030 еллар

		2.2.1.юл челтәрен төзү;	2016-2030 еллар
	2.3.Туризм индустриясе. Югары Ослан муниципаль районы-Татарстан Республикасы территориясендә яңа туристлык жәүһәре	2.3.1.Югары Ослан муниципаль районының туристик инфраструктурасын үстерү:	
		- Югары Ослан муниципаль районының туризм өчен автомобиль, су һәм һава инфраструктурасын үстерү.	2016-2030 еллар
		- кунакханәләр челтәрен һәм күмәкләшеп урнашуның башка чараларын үстерү.	2016-2030 еллар
		2.3.2.туризмның перспектив төрләрендә туристик продуктлар булдыру һәм туристлык маршрутларын оештыру:	
		- «Татарстан Республикасының милли сукмагы» пилот проектының муниципаль этабын эшләү	2022-2025 еллар
		- Киров исемендәге поселокта «Ат үзәге» төзелеше	2022-2025 еллар
		- «Зөя калкулыклары» ЖЧЖ киңәйтү;	2016-2030 еллар
		- пилотсыз очкычлар үзәге һәм Югары Ослан аэроклубы аша кече авиация үсеше;	2016-2030 еллар
		- вакыйгалар туризмын үстерү һәм вакыйгалар туризмының яңа маршрутларын оештыру;	2020-2030 еллар
		2.3.3.Туристлык продуктларын туристлык базарларында күрсәтү шул исәптән:	
		- сайтны эшләү һәм булдыру, аны алга жибәрү;	2016-2030 еллар
		- районның туристик маршрутлары буенча реклама һәм мәгълүмат материаллары: листовкалар, проспектлар, буклетлар, брошюралар, видеороликлар, презентацияләр, портфолио, флаерлар булдыру һәм чыгару;	2016-2030 еллар
- районның төп туристлык маршрутларында жирле һөнәр осталарының сувенир продукциясен сатуны оештыру;	2016-2030 еллар		
		- туристик фирмалар, компанияләр, агентлыклар вәкилләре өчен Югары Ослан муниципаль районы буенча реклама туры үткөрү. Районның туристик, музей һәм мәдәни мөмкинлекләрен күрсәтү	2016-2030 еллар
3. Икътисад һәм	3.1.ЮМР	3.1.1.Хезмәт өчен түләү фонды үсеше, өстәмә эш	2016-2030 еллар

инновациялар	берләштерелгән бюджетының структурасы	урыннары.	
		3.1.2. Жир кишәрлекләренең кадастр бәясен арттыру.	2016-2030 еллар
		3.1.3. Күчемсез милек объектларының кадастр бәясен арттыру.	2016-2030 еллар
	3.2. Кече һәм урта бизнесны үстерү	3.2.1. ЮМР территориясендә, төзелеш индустриясенә басым ясап, житештерү кластерын киңәйтү;	2016-2030 еллар
		3.2.2. Кече һәм урта бизнес өлешен арттыру;	2016-2030 еллар
		3.2.3. Кече һәм урта бизнес белән Иннополис шәһәре кооперациясе;	2016-2030 еллар
		3.2.4. Өстәмә эш урыннары булдыру	2016-2030 еллар
		3.2.5. Эшкуарлык эшчәнлеген гәмәлгә ашыруга ярдәм итә торган уңайлы мохит булдыру.	2016-2030 еллар
		3.2.6. Оештыру, методик, консультация ярдәме күрсәтү һәм мәгълүмати хезмәтләр күрсәтү максатларында кече һәм урта эшкуарлыкка ярдәм итү инфраструктурасын формалаштыру.	2016-2030 еллар
		3.2.7. Республика һәм федераль программаларда катнашу буенча кече һәм урта эшкуарлык субъектларына ярдәм итү.	2016-2030 еллар
	3.3.ЮМР агросәнәгать комплексы	3.3.1.2030 елга терлек һәм кош-корт продуктлылыгын арттыру нигезендә терлекчелек продукциясе күләмен 3 тапкыр арттыру.	2016-2030 еллар
		3.3.2. Авыл хужалыгы культураларының уңышын арттыру нигезендә үсемлекчелек продукциясе күләмнәрен арттыру; Авыл хужалыгы продукциясенә һәм азык-төлекнең төп төрләрен халык өчен файдалану дәрәжәсен һәм экологик иминлекне арттыру.	2016-2030 еллар
		3.3.3.Авыл хужалыгы товар житештерүчеләренең заманча авыл хужалыгы техникасы төрләре һәм матди ресурслар белән тәмин ителешен яхшырту.	2016-2030 еллар
		3.3.4. Грант ярдәме хисабына крестьян (фермер) хужалыкларын, гаилә терлекчелек фермаларын,	2016-2030 еллар

		авыл хужалыгы кулланучылар кооперативларын төзүне арттыру өчен шартлар тудыру.	
		3.3.5.Өзөр авыл хужалыгы продукциясен сату базарын киңөйтү.	2016-2030 еллар
		3.3.6. КФХ ит һәм сөт терлекчелегенең экологик чиста продукциясе житештерү һәм аны алга таба Иннополис шәһәрендә сату	2016-2030 еллар
	3.4.Агросәнәгать мөйданчыкларын булдыру һәм үстерү		
		3.4.1 КФХларның яңа төзелә торган агросәнәгать мөйданчыклары белән тыгыз һәм нәтижәле хезмәттәшлеге.	2016-2030 еллар

2. Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районының 2030 елга кадәрге план чорына социаль-икътисадый үсеш стратегиясе текстын яңа редакциядә (1 нче кушымта) расларга.

3. Әлеге карарны Татарстан Республикасының хокукий мәгълүматның рәсми порталында һәм Югары Ослан муниципаль районының рәсми сайтында урнаштырырга.

4. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуну Югары Ослан муниципаль районы Советының Законлылык, хокук тәртибе һәм регламенты буенча даими комиссиясенә йөкләргә.

Совет Рәисе
Татарстан Республикасы
Югары Ослан муниципаль районы Башлыгы

М.Г. Зиатдинов

Югары Ослан муниципаль районы
Советының 2022 елның 21
ноябреннән 27-372 номерлы
карарына

1 нче кушымта

Татарстан Республикасы
Югары Ослан муниципаль районының
социаль-икътисадый үсеш
СТРАТЕГИЯСЕ
2030 елга кадәр план чорына

Югары Ослан авылы, 2022 ел

ЭЧТӨЛЕК		
	Кереш (Стратегия паспорты)	3
1.	Югары Ослан муниципаль районының 2030 елга кадәрге Стратегиясен формалаштыруның төп принциплары, максатлары һәм бурычлары	4
2.	Гомуми нигезләмәләр	7
2.1	Югары Ослан муниципаль районының социаль-иқтисады хәленә характеристика	7
2.2	Муниципальара хезмәттәшлек	11
2.3	Югары Ослан муниципаль районының «Көчле» һәм «көчсез» яклары	13
3.	Территория үсешенә стратегик өстенлекләре	20
3.1	Кеше капиталын формалаштыру һәм туплау	20
3.1.1.	Мәгариф - Югары Ослан муниципаль районының үсеш нигезе	21
3.1.2.	Сәламәтлек саклау - халыкның озын гомеренә бер өлеш буларак, сәламәтлекне саклау, физкультураны һәм спортны үстерү	28
3.1.3.	Һәркем файдалана алырлык мәдәният	35
3.1.4.	Мәшгульлек. Хезмәт базары	41
3.2	Уңайлы пространство - кеше капиталын үстерү өчен нигез	46
3.2.1.	Торак-коммуналь өлкәне һәм инфраструктураны үстерү	46
3.2.2.	Транспорт системасы	63
3.2.3.	Туризм индустриясе. Югары Ослан муниципаль районы-Татарстан Республикасы территориясендә яңа туристлык жәүһәрә.	65
3.3	Иқтисад һәм инновацияләр	69
3.3.1.	ЮМР берләштерелгән бюджеты структурасы	69
3.3.2.	Кече һәм урта бизнесны үстерү	72
3.3.3.	Югары Ослан муниципаль районының агросәнәгать комплексы	81
3.3.4.	Агросәнәгать мәйданчыкларын булдыру һәм үстерү	91
4.	Стратегияне гамәлгә ашыру мониторингы, Стратегияне үтәүне үзгәртү һәм тикшереп тору	93
5.	Югары Ослан муниципаль районы киләчәгенә сценарий моделе	94
6.	Юл картасы	99

2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Югары Ослан муниципаль районының социаль-иқтисадый үсеш стратегиясе паспорты

Стратегиянең жаваплы башкаручысы	Югары Ослан муниципаль районы Башкарма комитеты
Стратегияне башкаручылар	Югары Ослан муниципаль районы авыл жирлекләре жирле үзидарә органнары
Стратегиянең максатлары	Югары Ослан муниципаль районы инвестицион жәлеп итүчәнлекнең югары дәрәжәсенә ирешү юлы белән, районның гаилә ял итү һәм сәламәтләнדרү үзәге, Экологик чиста авыл хужалыгы продукциясе житештерүче, шулай ук югары технологияле продукция житештерүче буларак алга таба үсешен күзаллаудан чыгып, халыкның яшәү дәрәжәсен һәм сыйфатын күтәрү.
Стратегия бурычлары	1) Агросәнәгать майданчыклары төзү; 2) Уңайлы инвестиция климаты булдыру; 3) Торак белән тәмин ителеш дәрәжәсен күтәрү; 4) Төзекләндрү дәрәжәсен күтәрү - бистәләр арасында да, бистәләр эчендә дә каты өслекле юллар төзү, торак пунктларны 100 % яктырту; Кеше капиталын торгызу һәм үстерү өчен шартлар тудыру; Район халкының озак яшәвен һәм сәламәтлеген тәмин итү; 7) Спорт-мәдәни ялын үстерү, социаль-мәдәни хезмәтләрнең сыйфатын яхшырту һәм аларны норматив тәмин итүгә ирешү; 8) Ял итү һәм сәламәтләндрү өчен уңайлы территория булдыру; 9) Нәтижәле муниципальара хезмәттәшлек системасын булдыру.
Стратегияне гамәлгә ашыруның төп нәтижәләре һәм сроклары	2030 елга түбәндәге күрсәткечләргә ирешү планлаштырыла: 1. ВТП - 38,9 млрд. сумга кадәр. 2. Инвестицияләр күләме 10,2 млрд. сумга кадәр. 3. Бюджетка салым һәм салым булмаган керемнәр 399 млн. сумга кадәр. Стратегия 2016-2021 елларга һәм Югары Ослан муниципаль районының 2030 елга кадәр үсеш перспективасы белән эшләнә.
Стратегияне финанслау*	ТР бюджеты: 3192,0 млн. сум. Жирле бюджет: 13,0 млн. сум. Инвесторлар акчалары: 4160,00 млн. сум.

1. 2030елга кадәр Югары Ослан муниципаль районының Стратегиясен формалаштыруның төп принциплары, максатлары һәм бурычлары

2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәрге чорга Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районының социаль-иқтисадый үсеш стратегиясе (алга таба - ЮМР стратегиясе) «Россия Федерациясендә стратегик планлаштыру турында» 2014 елның 28 июнендәге 172-ФЗ номерлы Федераль законның, 2015 елның 16 мартындагы 12-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының һәм «2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-иқтисадый үстерү стратегиясен раслау турында» 2015 елның 17 июнендәге 40-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының (алга таба -

Стратегия 2030) төп нигезләмәләре, шулай ук Татарстан Республикасы Президентының 2016 елга Татарстан Республикасы Дәүләт Советына юлламасы нигезендә эшләнде.

Стратегиянең нигезе - кеше, һәм Стратегиянең өч приоритеты шуның тирәли берләшә: кеше капиталын булдыру һәм туплау; кеше капиталын үстерү өчен уңайлы пространство булдыру; икътисадта кеше капиталына ихтыяж булган һәм уңышлы эшли ала торган икътисади институтлар булдыру. Икътисади сәясәт, барыннан да элек, талантлы кеше тормышка ашырыла ала торган шартлар тудыру буларак карала.

ЮМР Стратегиясен гамәлгә ашыру чоры югарыда санап үтелгән законнар белән аңлатыла.

Стратегия 15 елга (2016 - 2030 елларга) билгеләнде һәм дүрт этапны (өч өчъяллык һәм бер алтыеллык) күздә тотта. Жирлекләрнең социаль-икътисади үсеше планнары һәм тулаем районның планнары үзгәргәндә, шулай ук Стратегияне гамәлгә ашыру нәтижеләре Стратегиягә үзгәрешләр кертеләчәк.

ЮМР социаль-икътисади үсешенә куелган бурычларын хәл итү территорияне үстерүгә комачаулы торган гамәлдәге проблемаларны жиңүгә нигезләнде.

Татарстан Республикасы Президенты Р.Н. Миңнеханов раслаган һәм Татарстан Республикасы премьер-министры И.Ш. Халиков һәм Муниципаль берәмлекләр Советы Президиумы рәисе М.З. Шакиров тарафыннан килешенгән Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре Советының 2016 елның 3 мартындагы 01-2264 номерлы X съезды йомгалары буенча Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнарының (алга таба - ЖҮО) уртак чаралары планы нигезендә ЮМР Стратегиясе кысаларында социаль-икътисади үсеш үз планнарын эзәрләделәр. Аларның үтәлешен мониторинглауны ЮМР Башкарма комитеты (алга таба - ЮМР БК) тәмин итә.

Югары Ослан районының социаль-икътисади үсеш стратегиясе, «Стратегия-2030» кебек үк, Татарстан Республикасы Конституциясендә теркәлгән кыйммәтләргә һәм принципларга таяна. Нәкъ менә шуңа күрә Стратегия кеше һәм граждандар хокукларының һәм ирекләренең өстенлеген тәмин итә, халыкларның тигез хокуклылыгы принципларыннан чыгып эш итә, тарихи, милли һәм рухи традицияләрен, мәданиятләрен, телләрен саклап калу һәм үстерүгә, граждандар тынычлыгын һәм милләтара татулыкны тәмин итүгә ярдәм итә, демократияне ныгытуга һәм Югары Ослан муниципаль районының социаль-икътисади үсешен тизләтүгә юнәлдерелгән.

ЮМР стратегиясен гамәлгә ашыруның максаты - Югары Ослан муниципаль районы, гаилә ялы һәм сәламәтләндерү үзәге буларак, районның алга таба үсеше, экологик чиста авыл хужалыгы продукциясе житештерүче, шулай ук югары технологияле продукция житештерүче буларак күзаллаудан чыгып, инвестицион жәлеп итүчәнлеген югары дәрәжәгә житкерү юлы белән халыкның тормыш дәрәжәсен һәм сыйфатын күтәрү.

Куелган максатка ирешү өчен түбәндәге бурычлар хәл ителергә тиеш:

1. Агросәнәгать майданчыклары төзү;
2. Уңайлы инвестиция климаты булдыру;
3. Торак белән тәмин ителеш дәрәжәсен күтәрү;
4. Төзекләндерү дәрәжәсен күтәрү - бистәләр арасында да, бистәләр эчендә дә каты өслекле юллар төзү, торак пунктларны 100 % яктырту;
5. Кеше капиталын торгызу һәм үстерү өчен шартлар тудыру;
6. Район халкының озак яшәвен һәм сәламәтлеген тәмин итү;
7. Спорт-мәдәни ялын үстерү, социаль-мәдәни хезмәтләрен сыйфатын яхшырту һәм аларны норматив тәмин итүгә ирешү;
8. Ял итү һәм сәламәтләндерү өчен уңайлы территория булдыру;
9. Нәтижәле муниципальара хезмәттәшлек системасын булдыру.

2. Гомуми нигезләмәләр

2.1. ЮМРның социаль-иқтисади хәленә характеристика

Югары Ослан муниципаль районы 1931 елның октябрдә төзелгән, элегрәк ул Казан губернасының Свияжск өязе составына кергән.

Район Идел буе калкулыгының төньяк-көнчыгыш өлешендә, Идел елгасының уң як ярында һәм аның Зөя елгасы кушылдыгында урнашкан. Төньяк һәм төньяк-көнбатышта район Зеленодольск муниципаль районы белән чиктәш, көнчыгышта Идел елгасы аша - Казан шәһәре Киров районы һәм Лаеш муниципаль районы белән чиктәш. Көнъякта һәм көньяк-көнбатышта Кама Тамагы, Апас һәм Кайбыч муниципаль районнары белән чиктәш.

Югары Ослан муниципаль районының мәйданы 130,3 мең га тәшкил итә, шул исәптән 23 мең га урман белән капланган, авыл хужалыгы билгеләнешендәге җирләр - 84,8 мең га, шул исәптән 54,1 мең га чәчүлек җирләре.

Табиғый-климат шартлары буенча район уртача континенталь климат һәм туфрак-үсемлек зоналарының урманнан далага күчүе белән характерлана. Районда файдалы казылмалардан известьташ, балчык, доломит, ком һәм комлыклар тора.

Район аша ике федераль трасса уза: «М-7 «Волга» Мәскәү - Н. Новгород - Казан - Уфа, «Р-241 «Казан - Буа-Ульяновск».

Муниципаль берәмлек составына 74 торак пункт керә, алар 19 авыл һәм 1 шәһәр (Иннополис шәһәре) җирлекләренә берләштерелгән (1 нче таблица). 2022 нче елның 1 гыйнварына прописка буенча халык саны 16,052 мең кеше тәшкил итә (2 нче таблица).

1 нче таблица - ТР ЮМР халык саны динамикасы

Халык саны (кеше)					
2016	2017	2018	2019	2020	2021
16457	16317	16216	15935	16068	16052

2 нче таблица - ТР ЮМР авыл җирлекләре

№	Җирлек исеме	Административ үзәк	Торак пунктлар саны	Халык саны (кеше)
1	Иннополис шәһәре шәһәр җирлеге	Иннополис шәһәре	1	1177
2	Олы Меми авыл җирлеге	Олы Меми авылы	3	258
3	Бурнаш авыл җирлеге	Татар Борнашы авылы	6	584
4	Вахитов авыл җирлеге	М.Вахитов исемендәге авыл	5	367
5	Введенский Бистәсе авыл җирлеге	Введенский Бистәсе авылы	7	461
6	Югары Ослан авыл җирлеге	Югары Ослан авылы	3	4913
7	Канаш авыл җирлеге	Канаш ш	3	218
8	Килди авыл җирлеге	Кильди авылы	4	301

№	Жирлек исеме	Административ үзәк	Торак пунктлар саны	Халык саны (кеше)
9	Карагуҗа авыл жирлеге	Коргуза авылы	3	495
10	Куралово авыл жирлеге	Куралово авылы	2	1161
11	Мәйдан авыл жирлеге	Мәйдан авылы	3	258
12	Макыл авыл жирлеге	Макулово авылы	5	1435
13	Яр буе Морквашы авыл жирлеге	Яр буе Морквашы авылы	7	1017
14	Яңа Рус Мәмәтхужасы авыл жирлеге	Яңа Рус Мәмәтхужасы авылы	3	205
15	Түбән Ослан авыл жирлеге	Түбән Ослан авылы	2	419
16	Октябрьский авыл жирлеге	Октябрьский авылы	4	607
17	Печищи авыл жирлеге	Печищи авылы	2	714
18	Соболевский авыл жирлеге	Соболевский авылы	3	161
19	Шилангы авыл жирлеге	Шилангы авылы	5	1048
20	Ямбулат авыл жирлеге	Ямбулат авылы	3	253

Татарстан Республикасы ЮМР төп социаль - икътисадый күрсәткечләре

2018 елдан 2021 елга кадәрге чорда ЮМРның социаль-икътисадый үсеше түбәндәге күрсәткечләр белән характерлана (3 нче таблица).

3 нче таблица - 2018 - 2021 еллар чорында ЮМРның социаль-икътисадый үсеш күрсәткечләре үзгәру динамикасын бәяләү.

Күрсәткеч атамасы	Ел			
	2018 ел	2019 ел	2020 ел	2021 ел
Даими халык саны (ел башына) кеше.	16216	15935	16068	16052
узган елга карата %ларда	99,27	98,27	100,8	99,9
Тулаем территориаль продукт - барлыгы, млн. сум.	10300,0	11725,5	20917,5	23047,8*
узган елга карата чагыштырма бәяләрдә %ларда	130,0	101,6	178,4	108,9
Өстәлгән бәя күләме - барлыгы, млн. сум (гамәлдәге бәяләрдә)	3556,0	3797,0	10911,0	5485
узган елга карата %ларда	199,8	106,8	287,36	50,3
Үзләре житештергән товар, башкарылган эшләр һәм хезмәтләр күләме үз көчләре белән, мең сум.	2610749,0	2228907,0	2755858,0	4511819,0
ВТПда кече һәм урта бизнес өлеше,%	28,9	33,8	33,8	33,9*
Кече һәм урта предприятиеләр әйләнеше, микропредприятиеләрне дә кертеп, млн. сум.	7713,0	9473,2	9567,93	11715,27
алдагы елга,%	96,64	122,8	101,0	122,4
Барлык категория хужалыкларда, тиешле еллар бәяләрендә, миллион сум (авыл хужалыгы оешмаларында) авыл	1207,7	1196,2	1067,0	1064,3

Күрсәткеч атамасы	Ел			
хужалыгының жыелма продукциясе				
узган елга карата чагыштырма бәяләрдә %ларда	111,6	107,9	97,0	98,0
Финанслауның барлык чыганақлары исәбенә төп капиталга инвестицияләр күләме, млн. сум.	3766,7	5503,6	5171,7	6693,6
узган елга карата чагыштырма бәяләрдә %ларда	136,0	139,0	88,98	123,40
Салым һәм салым булмаган керемнәр, мең сум.	282239,7	319580,2	316643,9	470295,8
Аны гамәлгә ашыруның барлык каналларында ваклап сату товар әйләнеше күләме, млн. сум.	2368,00	2490,2	2623,7	2996,0
узган елга карата чагыштырма бәяләрдә, %ларда	176,5	100,6	101,8	105,2
Халыкка түләүле хезмәтләр күрсәтү күләме - барлығы, млн. сум.	337,59	408,08	108,57	472,03
Хезмәт өчен түләү фонды, млн. сум.	3022,25	4579,74	5876,72	7685,65
алдагы елга, %	121,42	151,53	128,32	130,78
Эшләүчеләрнең уртача исемлек саны	5927	6331	7625	7909
алдагы елга, %	101,45	106,8	120,4	103,7
Уртача айлык хезмәт хакы (предприятиеләрнең тулы даирәсе буенча), сум	42492,7	60284,8	63404,2	80977,4
алдагы елга үсеш темпы, %	119,68	141,87	105,17	127,72
Халыкның жан башына уртача керем, сум	19657,7	23879,0	25005,0	27172,6
алдагы елга үсеш темпы (түбәнәю),%	123,4	121,5	104,7	108,7
Теркәлгән эшсезләр саны (чор ахырына), кеше.	32	46	78	63
Теркәлгән эшсезлек дәрәжәсе чор ахырына, %	0,38	0,55	0,94	0,75

* - бәяләү

2.2. Муниципальара хезмәттәшлек

Төнъяк һәм төнъяк-көнбатышта район Зеленодольск муниципаль районы белән чиктәш, көнчыгышта Идел елгасы аша - Казан шәһәре Киров районы һәм Лаеш муниципаль районы белән чиктәш. Көнъякта һәм көнъяк-көнбатышта Кама Тамагы, Апас һәм Кайбыч муниципаль районнары белән чиктәш.

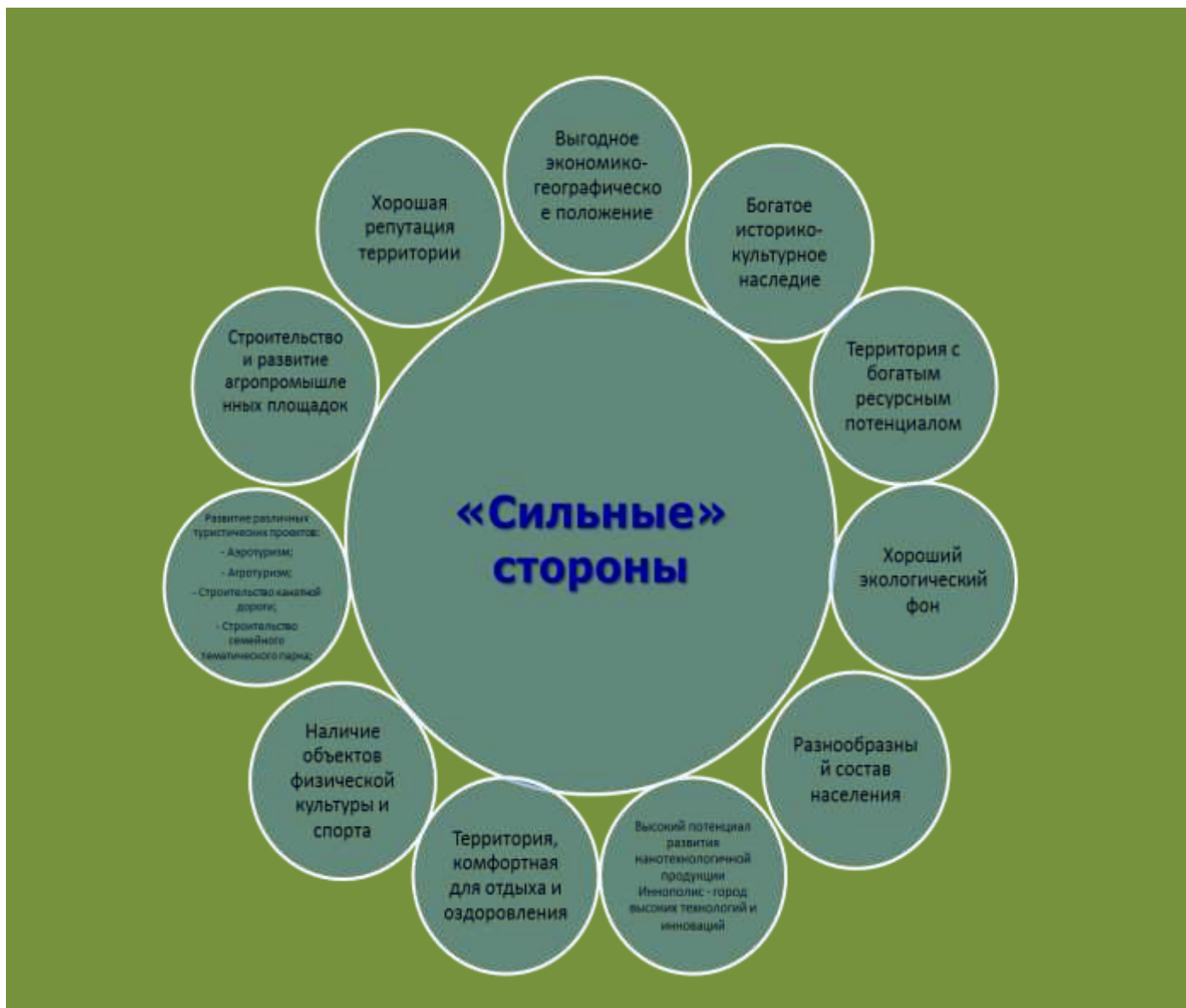
ЮМР авыл хужалыгы, сәнәгать, төзелеш, туризм өлкәсендә барлык чик буе районнары белән тыгыз хезмәттәшлек итә.

Моннан тыш, 2021 елда Зеленодольск һәм Югары Ослан муниципаль районнары территориясендә «Газопровод - Елизаветино т.п.» төбәк әһәмиятендәге объект төзелә башлады. Төзелеш 2022 елда да дәвам итәчәк.

Авил хужалыгы өлкәсендә дә тыгыз хезмәттәшлек бар. Мисал өчен:

- «Заря» агрофирмасы» ЖЧЖ күрше районнарға үсентеләр, агач һәм куак, жиләк-жимеш (нигездә алма) үсентеләре сата;
- Районда иң эре предприятиеләрнең берсе - «Таткрахмалпатока» АЖ Татарстан Республикасының күп районнарыннан чимал (арыш, арпа, кукуруз) сатып ала;
- «Югары Ослан» агрофирмасы ЖЧЖ (сөт заводы) Зеленодольск һәм Биектау районнары белән тыгыз хезмәттәшлек итә, киләчәктә аны эшкәртү өчен алар предприятиедән сөт сатып алалар.

2.3. Югары Ослан муниципаль районының «Көчле» һәм «көчсез» яклары

Swot - анализ күрсәткәнчә, Югары Ослан районының көчле яклары территорияне киләчәктә дә уңышлы үстерү нигезе булып тора.

Узган 2016 елның 4 апреленнән Татарстан Республикасы Зеленодольск шәһәрәндә узган эксперт сессиясе кысаларында Югары Ослан муниципаль районының киләчәктәге күзаллавы билгеләнде, төп проблемалар һәм аларны хәл итүнең мөмкин булган юллары әйтелде.

Территория үсешенә стратегик приоритетлары нигезендә, Югары Ослан муниципаль районы үсешенә гамәлдәге проблемалары һәм аларны хәл итүнең мөмкин булган юллары 4 нче таблицадә күрсәтелгән.

4 нче таблица - Үсеш проблемалары һәм аларны хәл итүнең мөмкин булган юллары

<i>Кеше капиталын формалаштыру һәм туплау</i>	
Проблемалар	Карарның мөмкин булган юллары
<p style="text-align: center;">↓</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Халык саны кимүе; 2. Югары квалификацияле кадрлар кытлыгы; 3. Торак белән тәэмин итү планында яшь белгечләргә социаль ярдәм программаларын начар үстерү; 4. Жәмәгать тормышында халыкның аз катнашуы 	<ol style="list-style-type: none"> 1. «Гаилә көне», «Иң яхшы гаилә проекты» һәм башкалар өчен бәйрәмнәрне һәм чараларны системалы уздыру проектларын гамәлгә ашыру нигезендә гаилә кыйммәтләрен һәм традицияләрен ныгыту механизмнарын кертү; 2. «Россия халыклары һәм регионнары мәдәнияте көннәре» проектларын гамәлгә ашыру исәбенә территориядә

	<p>милләтара татулыкны һәм бердәмлекне ныгыту һәм башкалар;</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. ЮМРда яшәүче төрле халыклар мәдәниятләрен популярлаштыру буенча медиакомпанияләр; 4. Квалификацияле һөнәри кадрлар әзерләү системасын торгызу, максатчан бүлү системасын торгызу; 5. Спорт территориясе буларак, шул исәптән спорт чаралары сериясен гамәлгә ашыру аша ЮМР имиджын алга жибөрү; 6. «Тартудан баш тарту көне», «Спиртсыз көн», «Велосипедчылар көне» һәм башка сәламәт яшәү рәвешен кертү чаралары комплексын гамәлгә ашыру; 7. Тиз төзелә торган мобиль сәламәтлек саклау объектлары челтәрен үстерү; 8. Авыл жирлекләрендә новацияләр һәм креативлык идеясен тарату буларак Иннополис шәһәре базасында «Креатив территория» проектын гамәлгә ашыру; 9. Көнкүреш проблемалары булмау өчен шартлар тудыру, атап әйткәндә: кирәк булган урыннарда торак төзелешен тизләтү, мәдәни-спорт ялын оештыру; 10. Авылларны саклап калу һәм яшыләрне эшкә жәлеп итү өчен ел саен 850-1200 кв.м. буенча хезмәт торагын төзүне арттырырга кирәк; 11. Дискуссион майданчылар булдыру, жәмгыятьнең идарә карарларын камилләштерү буенча тәкъдимнәр эшләү.
--	--

Уңайлы пространство

Проблемалар	Карарның мөмкин булган юллары
<ol style="list-style-type: none"> 1. Инженерлык һәм торак-коммуналь инфраструктураның тузуының югары дәрәжәсе; 2. Төзелә торган территорияләргә инженерлык инфраструктурасы белән тәэмин итү проблемасы; 3. Житәрлек булмаган транспорт логистикасы (бары тик «М-7 «Волга» трассасы буенча гына - Н. Новгород-Казан-Уфа); 4. Каты өслекле юллар булмау проблемасы (бистәләр арасында да, алар эчендә дә); 5. Туристлык продуктын житәрлек дәрәжәдә алга этәрмәү; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Рекреация профиле кысаларында районның юл челтәрен үстерү концепциясен гамәлгә ашырып, юлның боҗралы участкаларын (Каинка-Соболевский, Казан-Ульяновск-Бориндык-Чулпаниха, Патрикеево-Ивановское-Олы Меми, Юматово авылындагы күперне) төзү зарур; 2. Югары Ослан, Печищи һәм Яр бие Морквашы авылларында су белән тәэмин итү өчен Урман Морквашы районында тәүлегенә 5000 куб. м кадәр егәрлекле жир асты суларын алуға инженерлык инфраструктурасына, яңа жир асты суларын алу төзелешенә

	<p>инвестициялар;</p> <p>3. Поселоклар арасындагы һәм бистеләр эчендә каты өслекле юллар төзү;</p> <p>4. Югары Ослан авылында, Печищи авылында, Яр буе Морквашы авылында, Татар Борнашы авылында һәм бистәдә яңа микрорайоннарны газификацияләү. Десятидворка;</p> <p>5. ЮМР туристик продукциясе брендын үстерү;</p> <p>6. турфирмаларны жәлеп итү, туризм сайты үстерү, PR-компанияләрне оештыру;</p> <p>7. Сервис, кунакчыллык, квалификацияле кадрлар жәлеп итү өлкәсендә белгечләр әзерләү.</p>
<u>Икътисад һәм инновацияләр</u>	
Проблемалар	Карарның мөмкин булган юллары
<p>1. Территория бюджетының дотацияләлелеге;</p> <p>2. Жирләрне хокукый яктан тиешенчә үзгәртеп төзүнең катлаулылыгы (жирләрне күчерү);</p> <p>3. Иннополис шәһәренең кече һәм урта бизнес белән кооперация проблемасы;</p>	<p>1. - яңа эш урыннары булдыру; салым салу базасын киңәйтү; - халыкның мәшгульлеген арттыру; - өстәмә керем чыганагы буларак, жирләрне инвентаризацияләүне алга таба да үткөрү;</p> <p>2. Иннополис шәһәре базасында «Акыллы икътисад» проекты һәм Татарстан технологик инициативасын гамәлгә ашыру;</p> <p>3. Югары Ослан районы продукциясе брендын алга этәрү;</p> <p>4. Ит һәм сөт терлекчелегенең экологик чиста продукциясе житештерү - крестьян-фермер хужалыклары тарафыннан һәм аны алга таба Иннополис шәһәрендә сату; агросәнәгать майданчыклары төзү һәм үстерү;</p> <p>5. «Бер тәрәзә» системасын кертү исәбенә бизнесны документаль рәсмиләштерү процедурасын гадиләштерү;</p> <p>6. Процесста катнашучылар арасында тизләтелгән килештерү процедуралары системасын булдыру аша жирләрне өстенлекле юнәлешләр буенча тиешле категориягә күчерүнең гадиләштерелгән механизмын кертү һәм гамәлгә ашыру.</p>

3. Территорияне үстерүнең стратегик өстенлекләре

3.1. Кеше капиталын формалаштыру һәм туплау

Кеше капиталы - территорияне икътисады үстерүнең мөһим ресурсы.

Постиндустриаль икътисадның үзенчәлекләре аны беренче дәрәжәдәге ранга күтәрел, әлеге ресурсның әһәмиятен арттыра. Кеше капиталы дигәндә кешеләрдә гүдәләндерелгән сәләтләр, белемнәр, күнекмәләр һәм осталык аңлашыла, алар аларга шәхси, социаль һәм икътисадый байлык булдырырга мөмкинлек бирә. Кеше капиталын формалаштыручы төп факторлар булып мәгариф һәм һөнәри әзерлек тора. Киңрәк караганда, аларга шулай ук куллану дәрәжәсен, тормыш сыйфатын, медицина хезмәте күрсәтү дәрәжәсен кертәләр. Кеше капиталын аңлауның киңәйтелгән алымыннан чыгып, ул тулаем социаль өлкә тарафыннан яңадан торгызыла, һәм кеше капиталының сыйфаты әлеге өлкәнең сыйфатына бәйлә дип санарга мөмкин.

Әлеге алымга таянып, кеше капиталын туплау стратегиясе берничә социаль юнәлешне берләштерә. Ике төп мәсьәлә - миграция һәм демография сәясәте; барлык дәрәжәләрдәге (мәктәпкәчә, гомуми) белем бирү. Бу өлкәләр «кеше капиталы» төшенчәсе, аны формалаштыру процесслары белән турыдан-туры бәйләнгән. Башка кайбер юнәлешләр - сәламәтлек саклау, мәдәният, хезмәт базары, эш белән тәмин итү сәясәте һәм социаль яклау - районда кеше капиталын тотып калу өчен өстәмә шартлар тудыра.

Кеше капиталын туплау стратегиясенең өстенлекле чараларының берсенә тиешле исемлекләргә, жир кишәрлекләренә кертелгән күпбалалы гаиләләргә тәмин итүне кертәргә мөмкин.

Югары Ослан районының тотрыклы социаль-икътисадый үсешенә ирешү максатларында, Россия Федерациясе Граждан кодексы нигезендә, шулай ук Россия Федерациясе Жир кодексының 395 статьясы һәм Татарстан Республикасы Жир кодексының 31 һәм 32.1 статьялары, муниципаль милектәге жирләрдән, муниципаль милектәге жирләрдән, шулай ук дәүләт милке чикләнгән жирләрдән өч һәм аннан да күбрәк балалы, шул исәптән үги уллары, үги кызлары, шулай ук унсигез яше тулмаган уллыкка (кызыкка) һәм опекага алынган гражданның жир кишәрлекләре Татарстан Республикасы территориясендә даими яшәүче гражданның бушлай бирелә.

Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районының «Татарстан Республикасы Жир кодексының 32 статьясы нигезендә жир кишәрлекләрен түләүсез алу хокукына ия гражданның исемлекләрен әзерләү тәртибе турында» карарының 1 нче пунктында каралганча, жир кишәрлеге алуға гражданның исемлекләренә Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районы территориясендә даими яшәүче гражданның кертелә.

Бүгенге көндә Югары Ослан муниципаль районында гариза биргән һәм исемлеккә кертелгән күп балалы гаиләләр саны 465.

Межаллау үткән һәм кадастр исәбенә куелган жир кишәрлекләре саны - 474.

Ирекле жир кишәрлекләре саны - 53.

Бирелгән жир участкалары саны - 424.

Жир кишәрлекләренә гомуми саныннан - 10 участок, су - 7, газ - 7, грунт юллары - 16.

3.1.1. Мәгариф - ЮМР үсеше нигезе

Мәктәпкәчә белем бирү

Муниципаль районның 15 мәктәпкәчә белем бирү учреждениесендә барлығы 947 бала тәрбияленә, шулардан район үзәгендә - 3 (310 кеше).

Мәктәпкәчә белем бирүне 0 яшьтән 3 яшькә кадәр 93,5% тәшкил итә, 1 елдан 7 яшькә кадәр - 94,3%, 3 яшьтән алып 7 яшькә кадәр - 100% колачлау.

Төп мәсьәләләр:

- яңа федераль дәүләт мәгариф Стандартларын кертү зарурлыгы;
- мәктәпкәчә белем бирүне колачлауның житәрлек дәрәжәдә булмавы;
- социаль, медицина һәм мәгариф хезмәтләре арасында балалар белән эшләү буенча ведомствоара хезмәттәшлекнең житәрлек булмавы;
- район икътисадын белгечләр һәм квалификацияле эшчеләр кадрлары белән житәрлек тәмин ителмәү;

Максатчан кузгаллау һәм нәтижәләр:

Гаиләнең максаты - балаларны һәрьяклап үстерүдә һәм аларны мәктәптә укуга әзерләүдә нәтижәле ярдәм белән тәэмин ителгән:

- заманча мәгариф технологияләрен актив файдалану;
- уңайлы файдалану мөмкинлекләрен исәпкә алып, инфраструктураны модернизацияләү;
- гаилә балалар бакчаларын оештыру;
- мәктәпкәчә белем бирүнең торышын, шулай ук мәктәпкәчә яшәткән балаларның үсеш дәрәжәсен һәрьяклап тикшерү;
- белгечләр һәм квалификацияле эшче кадрлар белән тәэмин итү.

Гамәлләрнең юнәлеше:

- Тәрбияләнүчеләрнең сәламәтлеген саклап калу һәм ныгытуга ярдәм итә торган шартлар тәэмин итү, сәламәтлек саклау технологияләрен киң куллану (медицина кабинетларын лицензияләү, спорт жиһазлары сатып алу);
- кадрлар потенциалын ныгыту, хезмәткәрләрнең һөнәри компетентлыгы дәрәжәсен күтәрү һәм ижади эшләрчә педагогларны формалаштыру өчен шартлар тудыру;
- тәрбияләнүчеләрнең ата-аналары белән эшләрү сыйфатын күтәрү, баланы укуга ата-аналарның ролен күтәрүгә ярдәм итү;
- заманча жәмгыять таләпләрен исәпкә алып, балалар бакчаларының предмет-үсеш мөхитен камилләштерү;
- мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының мәктәпләр белән элемтәсен ныгыту;
- мәктәпкәчә белем бирү оешмалары базасында, сәламәтлеге мөмкинлекләре чикләнгән балаларны да кертеп, иртә үсеш клублары төзүне үз эченә алган «Иртә үсеш» проектын гамәлгә ашыру;
- профориентация эше системасын эшләрү;
- мәктәпкәчә белем бирүдә инновацияләргә ярдәм итү буенча республика һәм федераль грантларда катнашу.

Гомуми белем бирү

Соңгы елларда районның гомуми белем бирү системасы бик тиз үзгәрә. Мәгариф оешмалары челтәрен реструктуризацияләү процессы бара, аның төп сәбәбе - укучылар контингентының аз булуы. 2019 елда 2 мәктәп (МББУ “Вахитов төп гомуми белем бирү мәктәбе һәм “Мәйдан төп гомуми белем бирү мәктәбе”) Октябрьский урта гомуми белем бирү мәктәбенә һәм “Олы Меми урта гомуми белем бирү мәктәбе” МББУ кушу формасында үзгәртеп корылды.

Төп мәсьәләләр:

- яңа федераль дәрәжә белем бирү стандартлары нигезендә база белем бирү эчтәлеген яңарту зарурлыгы;
- мәгариф системасында яшь педагогларның аз өлеше;
- педагогик һәм житәкче кадрларның житәрлек дәрәжәдә профессиональ дәрәжәсе булмау;
- белем бирү технологияләренең һәм уку практикасының белем алучыларның ихтыяжларыннан һәм мөмкинлекләреннән артта калуы;
- сәламәтлеге мөмкинлекләре чикләнгән балалар өчен инклюзив белем бирүне тәэмин итү зарурлыгы;

Максатчан күзаллау һәм нәтижәләр

Максат - федераль дәрәжә белем бирү стандартлары нигезендә белем бирү хезмәтләрен күрсәтүнең югары сыйфатын тәэмин итү:

- мәгариф учреждениеләрендә иң яхшы яшь педагогларны жалеп итү һәм беркетү буенча шартлар тудыру, яшь укучыларның гомуми саныннан 35 яшькә кадәрге булу күрсәткәнчә ирешү;
- мәгариф учреждениеләре житәкчеләренең һәм педагогик хезмәткәрләрнең һөнәри компетентлык дәрәжәсен күтәрү;

- сәламәтлеге мөмкинлекләрә чикләнгән затлар өчен инклюзив белем бирүне оештыру;
- талантлы балаларны һәм яшүсмерләрне ачыклау һәм аларга ярдәм итү өчен шартлар тудыру;
- белем бирү процессында катнашу өчен гаиләләрнең, иҗтимагый оешмаларның һәм бизнесның мөмкинлекләрен киңәйтү, белем бирү сыйфатын һәм мәктәпләр белән идарә итүне бәяләү.

Гамәлләрнең юнәлеше:

- укытуның заманча инновацион технологияләрән системалы файдалану: мәгълүмат - коммуникация технологияләре, критик фикерләү технологияләре, проект технологияләре, саклый торган технологияләр, үстерүче һәм проблемалы укыту технологияләре;
- районга эшкә кайтырга теләүче студентларга адреслы ярдәм күрсәтү, югары уку йортларында студентлар белән очрашулар оештыру һәм уздыру;
- педагогик юнәлеш белгечлекләре буенча максатчан әзерлек;
- Яшь педагоглар ассоциациясе эшчәнлеген камилләштерү;
- яшь педагогларның һөнәри үсешен тәэмин итү;
- мәгариф системасын үстерү буенча эксперт советы эшчәнлеген камилләштерү;
- кадрлар әзерләүне тәэмин итү һәм сәламәтлеге мөмкинлекләре чикләнгән балаларны укыту өчен коррекцион сыйныф ачу;
- сәләтле балалар белән эшләрү буенча база майданчыклары эшчәнлеген камилләштерү;
- республика, төбәк һәм Бөтенроссия фән олимпиадаларында җиңүчеләргә һәм призерларга грант ярдәме күрсәтү;
- укучыларның һөнәри үзбилгеләнүенә әзерлек формалаштыру өчен районның сәнәгать предприятиеләре, төрле һөнәри берләшмәләр вәкилләре белән мәгариф учреждениеләренә хезмәттәшлек итүе;
- балаларның һөнәри үзбилгеләнүенә әзерлек формалаштыру һәм үстерү программаларын гамәлгә ашыру;
- Милли мәгариф концепциясен гамәлгә ашыру.

Инклюзив белем

Инклюзив белем бирүнең актуальлеге махсус белем бирү ихтыяжлары булган балалар белән эшләрүче педагогларның һөнәри ихтыяжларына бәйле. Бүгенге көндә шундый балаларның саны артуы күзәтелә.

Инклюзив белем бирүне кертүнең максаты - гомуми белем бирү учреждениеләрендә балаларны тәрбияләү һәм үстерү өчен, сәламәтлеге мөмкинлекләре чикләнгән нормаларны, социаль-психологик тернәкләндерү һәм интеграцияләү өчен оптималь шартлар тәэмин итә торган бербөтен система булдыру.

Инклюзив белем бирүнең төп принцибы- бу мәгариф учреждениеләренә мондый затларның махсус белем бирү ихтыяжларын канәгатьләндерү өчен барлык шартлар тудырылган очракта гади мәгариф учреждениеләрендә махсус белем бирү ихтыяжлары булган балаларны укыту.

Хәзерге вакытта Югары Ослан районында инклюзив белем кертү буенча өч база мәктәбе билгеләнде: «Югары Ослан урта гомуми белем бирү мәктәбе» муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесе, «Макыл урта гомуми белем бирү мәктәбе» муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесе, «Карагуҗа урта гомуми белем бирү мәктәбе» муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесе.

Өстәмә белем биру

Бүген тәрбия һәм белем биру проблемалары һәр акыллы кешене борчый. Вақыт безне гомуми белем биру учреждениесендә тәрбия процессына карашларыбызны яңадан карап чыгарга кирәк дип саный. Чөнки үсешнең хәзерге этабында социаль һәм икътисадый проблемалар гаилә, мәктәп, дәүләт институтларын һәм аларның балаларны тәрбияләүгә тәсирен сизелерлек киметте. Әлеге процессның нәтижәсе дип авыр тормыш хәлендә калган балалар санын артуны, балигь булмаганнар арасында хокук бозуларның артуын, хокукий нигилизмны, рухи - эхлакый кыйммәтләргә, сәламәт яшәү рәвешенә карата игътибарсыз карауны һ.б. санарга мөмкин.

Районда өстәмә белем биру «Өстәмә белем биру үзәге» муниципаль бюджет өстәмә белем биру учреждениесе тарафыннан тәкъдим ителгән, ул 2018 елның 2 августында «Укучылар йорты» һәм «Яшь туристлар станциясе» үзгәртеп оештырылган учреждениеләрен берләштереп, гомуми белем биру учреждениеләрендә дәрестән тыш вакытта түгәрәкләр эшен оештыру юлы белән эшли башлады.

Өстәмә белем биру үзәге - балаларга күппрофильле өстәмә белем биру учреждениесе, ул балаларга һәрьяклап үсү, сәламәтлеген һәм үзбилгеләнешен ныгыту өчен мөмкинлек бирә, район мәгариф системасының аерылгысыз өлеше булып тора, төп белем биру эчтәлеген баета, социаль-педагогик функцияне көчәйтә һәм балаларның ижади үсеше өчен шартлар тәэмин итә. Үзәктә 589 укучы шөгыйльләнә. Берләшмәләр Үзәк базасында да, район мәгариф учреждениеләре базасында да эшли. Балалар ижат йорты ачылу сәбәпле, учреждениенең матди-техник базасы яхшырды. Укучылар заманча агач эшкәртү һәм металл эшкәртү станокларында, лазер станогында эшлиләр, картинг буенча жиһазландырылган остаханәләрдә һәм үз майданчыларында эшлиләр.

Кызганычка каршы, мәктәпләрдә укучылар контингенты идарә итүчеләрнең һәм тәрбия эшен оештыручыларның житәрлек санда булуына мөмкинлек бирми. Моннан тыш, оптимизация процесслары хезмәткәрләрнең бу категориясенә дә кагылды. Өстенлекле юнәлешләренә билгеләгән мәктәпләр муниципаль дәрәжәдә ярдәм алды һәм үз эше белән нәтижәләргә иреште: Олы Мәми урта мәктәбе, менә дүртенче ел

инде мектепкече яшьтәгеләр мектеп алдыннан шәгыйльләнеләр, Макыл, Куралово мектепләре - техник ижатта лидерлар, Шеланга урта мектебәндә кадет тәрбиясе уңышлы гамәлгә кертелә.

Хәзерге вакытта дистанцион белем бирү - педагогларның квалификациясен күтәрүнең иң үтемле һәм заманча чарасы. Бүгенге көндә район педагогларының барысы да квалификация күтәрүнең персонификацияләнгән моделенә кертелгән. Аларның барысына да уникаль номерлар бирелде, шуның нәтижәсендә алар үзләре сайлаган тема һәм сайлап алынган уку йорты буенча бюджет нигезендә укыйлар. - Дәүләт хезмәтләре реестрына республиканың 15 һөнәри белем бирү оешмасы һәм 346 программа керде. Укытучы аны электрон белем бирүнең мәгълүмат системасында дистанцион рәвештә узарга хокуклы.

Районда моның белән беррәттән психологлар кадрлары да юк. Бу проблеманы 2015 елда төзелгән муниципаль психологик-педагогик хезмәт хәл итә. Грант акчасына 920 мең сум күләмендә белем бирү һәм тәрбия процессларында катнашучыларны психологик - педагогик тәэмин итү өчен заманча диагностика һәм коррекция жиһазлары сатып алынды. Хәзерге вакытта хезмәт белгечләре тарафыннан мәгариф учреждениеләре соравы буенча психологик десантлар тормышка ашырыла, диагностика һәм консультация алып бару буенча эш алып барыла.

Бүген өстәмә белем бирү белем бирү процессының аерылгысыз өлеше буларак карала.

“Иннополис” территориаль-аерымланган инновацион үзәк төзү проектын гамәлгә ашыру кысаларында университет комплексы төзелеше шулай ук Югары Ослан муниципаль районының мәгълүмати һәм инновацион технологияләр өлкәсендә белем дәрәжәсен күтәрүгә йогынты ясаучы факторларның берсе булды.

3.1.2. Сәламәтлек саклау - халыкның озын гомеренә бер өлеше буларак, сәламәтлекне саклау, физкультураны һәм спортны үстерү

Югары Ослан районында халыкның тискәре үсеше күзәтелә, үлчеләр саны югары һәм туучылар саны түбән булуы теркәлә. Үз вакытында диагностикалау, район халкының үлемнең әйдәп баручы сәбәпләре буларак, кан әйләнеше системасы авыруларынан һәм яман шешләрдән авырулар санын киметү максатыннан, Югары Ослан район үзәк хастаханәсе заманча медицина жиһазлары белән тәэмин ителгән, яңа табиб-белгечләр жәлеп ителә, ел саен заманча модульле фельдшер-акушерлык пунктлары төзелә.

Ел саен «Сәламәтлек саклауны яхшырту һәм Югары Ослан муниципаль районы халкының үлемен киметү буенча чаралар планы» эшләнә һәм раслана.

Бүгенге көндә районның сәламәтлек саклау өлкәсенә авыл халкына турыдан-туры медицина хезмәте күрсәтүче фельдшерлар кирәк. Фельдшерлык-акушерлык пунктларында эшләү өчен белгечләрне жәлеп итү максатында, максатчан программалар хисабына финанс ярдәменнән тыш, Мәйдан, Матюшино, Вахитов һәм Куралово авылларында хезмәт торагы төзелгән.

Максатчан күзаллау һәм бурычлар

Максат - сәламәтлекне һәм озак яшәүне саклау - халыкның һәм сәламәтлек саклау системасының приоритетлары:

- Районның сәламәтлек саклау системасы эшчәнлегә һәм халыкның сәламәтлегә торышын характерлаучы «Сәламәтлек саклау» милли проекты күрсәткечләренә ирешү;
- Авыруларның кимүенә һәм халыкның сәламәтлеген саклауга ярдәм итүче үз-үзеңне тоту моделен эшкөртү;
- Аның нәтижәлеләгән күтәрү өчен сәламәтлек саклау системасын модернизацияләү.

Гамәлләр юнәлеше

- Авыруларны киметүгә һәм халыкның сәламәтлеген саклауга ярдәм итә торган тәртип модельләрен формалаштыру, сәламәт туклану культурасын популярлаштыру, спорт-савыктыру программалары, алкогольизмны һәм наркоманияне профилактикалау, тәмәке

куллануга каршы тору максатында масштаблы мәгълүмати-агарту кампаниясен финанслау;

- Сәламәт яшәү рәвешә алып бару модельләрен формалаштыру, эш бирүченең үз хезмәткәрләренең сәламәтлеге өчен җаваплылыгын арттыру механизмнарын кертү һәм өлкән яшьтәге кешеләрнең сәламәтлеген саклау өчен шартлар тудыру.

Хезмәт эшчәнлеге барышында гражданның гомерен һәм сәламәтлеген саклауның мөһим шарты - хезмәтне саклау. Хезмәтне саклауның дәүләт идарәсе системасы хезмәтне саклау өлкәсендә дәүләт сәясәтен гамәлгә ашыруга, хезмәт процессында куркынычсызлыкны тәэмин итү, сәламәтлекне саклау һәм кешенең эшчәнлеген тәэмин итү буенча хокукый, социаль-иқтисадый, оештыру-техник, санитар-гигиена, дөвалау-профилактика һәм башка чараларны гамәлгә ашыруга юнәлдерелгән.

2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Югары Ослан муниципаль районының социаль-иқтисадый үсеш стратегиясе түбәндәгеләрне күздә тотта:

1. Жирле бюджет акчаларынан, барлык милек рәвешләрендәге предприятиеләр һәм оешмалар акчаларынан, Социаль иминият фондынан финансланып, хезмәтне яхшырту һәм саклау программасын эшләү;
2. Район предприятиеләрен һәм оешмаларын даими тикшерү өчен район белгечләреннән хезмәтне саклау буенча Координация Советы формалаштыру, аннары җитәкчеләрне һәм хезмәтне саклау һәм техника иминлеге буенча җаваплы кешеләрне тыңлау. Координацион Совет утырышларын аена кимендә 1 тапкыр уздыру планлаштырыла. Моннан тыш, Координация Советында җитештерү травматизмын булдырган җитәкчеләрне, хезмәткәрләр белән авыр һәм үлем очраклары тыңлый.
3. Предприятиеләр һәм барлык милек рәвешләрендәге оешмалар җитәкчеләрен, хезмәтне саклау буенча хезмәткәрләрне кимендә 3 елга 1 тапкыр укыту;
4. барлык предприятиеләрдә эш урыннарын махсус бәяләү үткәрү (5 елга кимендә 1 тапкыр);
5. Хезмәткәрләрне индивидуаль яклау чаралары белән тәэмин итүне, махсус киём һәм махсус аяк киеме белән тәэмин итүне тикшереп тору;
6. Хезмәт һәм ял итүнең оптималь шартларын булдыру;
7. Беренчел (эшкә кергәндә) һәм даими медицина тикшерүләре үткәрү, һөнәри авыруларга һәм инвалидлыкка анализ ясау.

Хезмәтне саклау һәм сәнәгать иминлеген пропагандалау өчен смотр-конкурслар, «түгәрәк өстәлләр», эшлекле уеннар, семинарлар, Халыкара хезмәтне саклау көнен уздыруда катнашу, «Волжская Новь» газетасы, Югары Ослан районы сайтында хезмәтне саклау мәсьәләләрен яктырту планлаштырыла.

Яшьләр һәм спорт

Бүгенге көндә районда яшьләр эшләре буенча структур бүлекчә бар, анда ике юнәлеш каралган.

Башкарма комитетның 2 кешедән торган штаттагы яшьләр эшләре һәм спорт бүлегенә 3 учреждение бирелгән:

- мәнфәгатьләр буенча 20 берләшмә эшли торган 2 яшүсмерләр клубы;
- тугыз спорт төре булган «Спорт мәктәбе» МБУ.

Халыкны массакуләм физкультура һәм спортка җәлеп итү бүген иң өстенлекле бурычларның берсе санала. Массакуләм физкультура-сәламәтләндерү эшенә җәлеп итү юлы белән район халкы белән эшне көчәйтү, шулай ук һәркем файдалана алырлык спорт инфраструктурасы төзү һичшиксез милләтне савыктыруда уңай нәтижә бирәчәк. Югары Ослан муниципаль районында даими рәвештә физкультура һәм спорт белән шөгыльләнүче халыкның өлеше халыкның гомуми санының 51,8%ын тәшкил итә. Халыкны физкультура-спорт белән шөгыльләнүгә күпләп катнаштыру өчен «Хезмәткә һәм оборонага әзер» Бөтенроссия комплексы куәтле корал булып тора. Халыкның төрле катлаулары белән физкультура-массакуләм һәм спорт эшен оештыруга аерым игътибар бирелә.

Югары Ослан муниципаль районында авыр атлетика, бокс, төрле стильле каратэ, үзөборона комбаты, кул сугышы, гер спорты, уктан ату, стендка ату, хоккей, футбол, волейбол, йөзү, бадминтон, уш кебек спорт төрләре яхшы үсеш ала. Бу спорт төрләрәндә безнең район күп кенә чемпионнар һәм призерлар тәрбияләде.

Спорт инфраструктурасын үстерү һәм акрынлап камилләштерү өлкәсендә уңай динамика күзәтелә. Соңгы сигез елда район территориясендә 17 универсаль спорт майданчыгы, «Жемчужина» ябык йөзү бассейны, «Чемпион» универсаль спорт залы, футбол кыры, чаңгы модульле базасы файдалануга тапшырылды. «Октябрьский урта гомуми белем бирү мәктәбе» һәм «Югары Ослан гимназиясе» спорт заллары ремонтланды.

2022 елның 1 гыйнварына Югары Ослан муниципаль районы территориясендә 14 яшьтән 35 яшькә кадәрге 4251 кеше яши. Дәүләт яшьләр сәясәтен гамәлгә ашыру максатларында районда яшүсмерләр, яшь белгечләр, яшь кешеләр белән эшне Югары Ослан авылындагы «Яшьләр (яшүсмерләр) клубы» муниципаль учреждениесе һәм Рус Макылы авылындагы «Яшьләр (яшүсмерләр) клубы» муниципаль учреждениесе үткәрә. Клубларның өстенлекле юнәлешләре булып үсеп килүче буынны физик, әхлакый, социаль тәрбияләү, яшьләр белән төрле эш формаларын үткөрү, ижади һәм ижтимагый файдалы юнәлешле яшьләрнең ялын һәм башка формированиеләрен оештыру, аз керемле һәм имин булмаган гаиләләрдән, тәрбиягә алган гаиләләрдән, инвалидлардан балалар белән чаралар үткөрү тора.

Районда патриотик тәрбия, милләтара һәм конфессияара дуслык рухында гражданлык тиндәшлеген формалаштыру һәм тәрбияләү мәсьәләләрен гамәлгә ашыручы берничә ижтимагый оешма эшли, бу - ФОРПОСТ, «Хәтер вәжданы» эзләү отряды, Балалар оешмалары Советы. Әлеге оешмаларда яшьләр 1000 гә якын кеше тәшкил итә.

«Мөстәкыйль балалар» ирекле һәм ижтимагый хәрәкәте белән төрле асоциаль күренешләргә профилактикалау, белем бирү учреждениеләре укучылары арасында сәламәт яшәү рәвешен пропагандалау буенча актив мәгълүмати-аңлату һәм агитация-пропагандалау эшләре алып барыла (әңгәмәләр, лекцияләр, класс сәгатьләре, видео лекторияләр, тренинглар, рольле уеннар һ.б.). Волонтерлар шулай ук мөгариф учреждениеләрендә уздырылучы наркотик чараларны иртәрәк ачыклау, яшьтәшләре арасында аңлату эшләре алып баручы затларны ачыклау буенча чараларда катнашуга уңай мотивация формалаштыруда да әйтеп бетергесез гамәли файда китерә.

Балалар һәм яшьләр ижтимагый оешмалары һәм хәрәкәтләренең “Бердәм Россиянең Яшь гвардиясе”, Татарстан Республикасы Аграр яшьләр берләшмәсенең Югары Ослан бүлекчәсе, волонтерлык хәрәкәте эшчәнлегенә актив ярдәм итә. Районның балалар һәм яшьләр ижтимагый оешмалары әгъзалары төрле республика уку-белем бирү семинарларында, слетларда һәм төрле яшьләр фестивальләрендә һәм конкурсларында актив катнашалар.

2015 елда Югары Ослан муниципаль районы Советы каршында 10 кешедән торган яшьләр парламенты оештырылды.

Бүгенге көндә ГМПның гамәлдәге инфраструктурасын камилләштерү буенча күп бурычлар бар - Макыл авылында яшьләр клубының эш форматын яңадан карарга кирәк һәм алар базасында хәрби-патриотик клуб төзәргә ярдәм итеп, моннан тыш яшьләр белән эшләүнең яңа формаларын кертәргә кирәк: нетворкинг, проект лабораториясе, коворкинг һ.б.

Югары Ослан муниципаль районында физик культура һәм спорт торышын елдан-ел тотрыкландыру һәм яхшырту өчен матди-техник базаны тагын да ныгыту һәм инде булган спорт корылмаларын жиһазландыру, шулай ук яңа объектлар төзү таләп ителә. 2030 елга кадәрге чорда түбәндәге спорт объектларын төзү максатка ярашлы булчак:

- Иннополис шәһәрәндә ел әйләнәсе боз сарае төзү.

- яктыртылган чаңгы трассасы - бигрэк тә чаңгы спорты төрлөрөнөң 2014 елда Сочида узган Олимпиададан соң илебездә бик популяр булуын исәпкә алып, бик кирәкле һәм актуаль спорт объекты,
- 2018 елда Футбол буенча дөнья чемпионаты узды, аның кайбер матчлары Казан шәһәрндә дә узды, әлеге спорт төрен популярлаштыру максатында, Югары Осланда трибуналы һәм трибуналар астында биналар белән футбол стадионы төзелеше максатка ярашлы булып күренә;
- һәрвакыт велосипед спорты физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү, шулай ук актив ял итү рәвешләрөнөң иң кулай һәм кызыклы күңел ачу формаларының берсе булып торды һәм тора. Велосипедта халыкның төрле катламнарыннан, балалардан алып пенсионерларга кадәр, күпчелек кешеләр йөри белә. Махсуслаштырылган велосипед юлларын салу район өчен бик яхшы ярдәм булып иде.

Максатчан күзаллау

1. Физик культура һәм спорт өлкәсендә хезмәт күрсәтүләрдән файдалану дәрәжәсен һәм аның сыйфатын арттыру;
2. Балалар-яшүсмерләр спортының һәм югары казанышлар спортының һәркем файдалана алырлык булу дәрәжәсен күтәрү;
3. Мөмкинлекләре чикләнгән затлар өчен физик культура һәм спорт белән шөгыльләнүнең һәркем файдалана алырлык булуын тәэмин итү;
4. Район, республика ярышларын һәм регионара дәрәжәдәге ярышларны оештыруның һәм уздыруның югары дәрәжәсен тәэмин итү.
5. Спорт белән шөгыльләнү өчен шартлар тудыру;
6. Район территориясендә мөмкин кадәр күбрәк спорт төрләре белән шөгыльләнүгә чаңгы спорты, волейбол, теннис, жиңел атлетика, футбол һәм башкалар жәлеп итү;
7. Төрле категориядәге халыкның спорт ярышларында катнашуы.

Бурычлары

1. Физик культура һәм спорт халкы арасында популярлаштыру;
2. Халыкны савыктыру;
3. Халыкны физик культура һәм спорт белән шөгыльләнүгә жәлеп итү;
4. Халыкның гомер озынлыгын арттыру;
5. Йөрәк авырулары куркынычы кимү - кан тамырлары системасы, сулыш органнары, терәк - хәрәкәт аппараты һәм башкалар;
6. Яшьләргә тәрбияләү, начар гадәتلәрдән арындыру.

2030 елга көтелә торган нәтижәләр

1. Спорт һәм физик культура белән шөгыльләнүгә кешеләр саны шактый арту;
 2. Йөрәк авыруы куркынычын киметү - кан тамырлары системасы, сулыш системасы, терәк-хәрәкәт аппараты;
 3. Кеше тормышында спортның һәм физик культураның ролен күтәрү;
 4. Халык тормышының спорт стилиен формалаштыру юлы белән үз-үзен тотышының асоциаль рәвешләре чагылышлары санының кимүе;
 5. Физик культура һәм спортның матди-техник базасын киңәйтү һәм ныгыту.
- 3.1.3. һәркем файдалана алырлык мәдәният

Мәдәният тармагы - клуб учреждениеләре, китапханәләр, балалар сәнгать мәктәбе, район мәдәният йорты һәм туган якны өйрәнү музейе тарафыннан тәкъдим ителгән.

Мәдәният өлкәсе белән идарә итү социаль сәясәтнең мөһим юнәлеше булып тора, халыкның төрле категорияләренә үзләрөнөң сәләтләрен ачарга, заманча мәдәният казанышларына яқынаерга мөмкинлек бирә торган мәдәни-ял итү пространствосын булдыру максатыннан район территориясендә яшәү уңайлылыгын билгели.

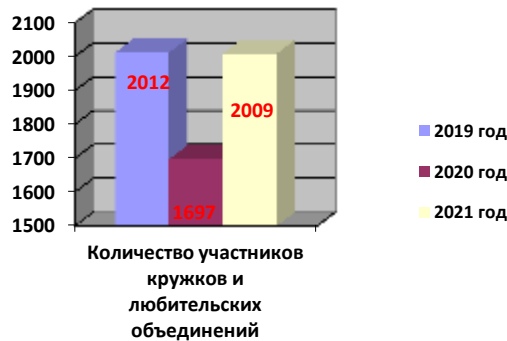
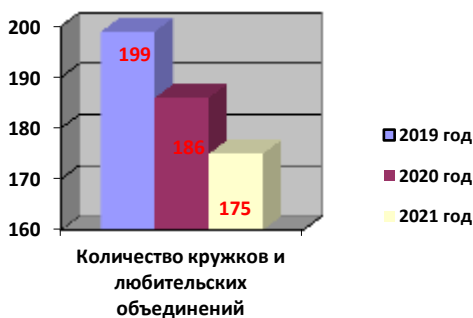
Хәзерге шартларда мәдәният халыкның рухи сәламәтлеген, социаль тотрыклылыгын, яшәү өчен территориянең жәлеп итүчәнлеген күрсәтә. Дәүләтнең социаль-икътисадый үсеше өлкәсендәге бурычларны хәл итү турыдан-туры мәдәният учреждениеләренә карый, аларның эшчәнлегенә - гражданның мәдәни тормышта катнашуға хокукларын тәэмин итү өчен генә түгел, ә тулаем гражданның жәмгыяте үсеше өчен дә мөһим факторларның берсе.

Мәдәният учреждениеләре «РИТЭК» ААҖ социаль һәм мәдәни проектлар конкурсында, «ЛУКОЙЛ» хәйрия фондында, муниципаль мәдәният һәм сәнгать учреждениеләренә ижат коллективлары проектларына ярдәм итү өчен Татарстан Республикасы Хөкүмәтенә грантында актив катнаша, аңа ел саен үз проектларын тәкъдим итәләр һәм жиңүче булалар (2019 ел 400 мең сумга; 2020 ел - 600 мең сумга; 2021 ел - 5 076 310 мең сумга).

Мәдәни-ял итү чараларын үткөрү барлык мәдәният учреждениеләре өчен өстенлекле эшчәнлек булып тора. 2019 елда район буенча 6332 мәдәни-ял чарасы үткөрелде, аларда булучылар саны - 234 518 кеше. 2020 елда - 3359, катнашучылар саны - 72 220 кеше. 2021 елда уздырылган чаралар саны - 5676, аларда 221 489 кеше була.

2019 елда мәдәният йортлары һәм авыл клублары 199 түгәрәк һәм һәвәскәр берләшмәләр эшен тәэмин итте, аларда катнашучылар - 2 012 кеше. 2020 елда түгәрәкләр һәм һәвәскәр берләшмәләр саны 186, катнашучылар - 1697, 2021 елда түгәрәкләр саны 175, катнашучылар саны 1605 кеше тәшкил итте.

«Югары Осман муниципаль районының үзәкләштерелгән клуб системасы» МБУ составына керүче 7 коллектив «Халык үзешчән коллективы» дигән мактаулы исем йөртә.

ЮМР клуб системасы учреждениеләренә матди-техник базасын саклау һәм ныгыту эшләре даими алып барыла.

2019 елда Яр бие Морквашы авылы Мәдәният йортында капитал ремонт тәмамланды, шулай ук аның матди-техник базасы ныгытылды. 2020 елда капитал ремонттан соң Печищи мәдәният йортына килүчеләр өчен үз ишекләрен ачты. 2021

елда Октябрьский мәдәният йортына һәм Мәмәтхужа мәдәният йортына капитал ремонт ясалды.

Боларның барысы да уздырыла торган чараларның дәрәжәсен сизелерлек арттыра һәм, димәк, мәдәни-ял хезмәтләре белән кулланучылар һәм килүчеләр санын арттыра.

КДУ биналары мөмкинлекләре чикләнгән кешеләргә уңайлыklar һәм куркынычсызлык өчен пандуслар, перилалар белән жиһазландырылган, бу халык тарафыннан уңай кайтавазлар тудыра һәм мөмкинлекләре чикләнгән кешеләр арасынан мәдәни-массакуләм чараларда катнашучыларны арттыра.

Киләчәктә, 2030 елга кадәр, Карагужа авылы Мәдәният йортына капитал ремонт ясау планлаштырыла. Татар Бурнашы, Яңа юл һәм Ямбулат авылларында яңа Мәдәният йорты төзелеше көтелә.

Максатчан күзаллау

- мәдәни-ял хезмәтләре алуда гражданның мөмкинлекләрен киңәйтү;
- халыкның ихтыяжларына туры китереп, мәдәни-ял итү эшчәнлегенң төп юнәлешләрендә гражданның ялын һәм аралашуын, даими үсешне һәм камилләштерүне уздыру;
- район ижтимагый-сәяси, социаль-икътисадый һәм мәдәни-ял итү чараларын оештыру һәм үткөрү;
- район чараларына һәм тулаем район халкына хезмәт күрсәтү буенча концерт һәм башка эшчәнлекне тәэмин итү өчен «ЦКС» МБУ базасында үзешчән ижәт коллективларының эшен оештыру һәм оештыру;
- район массакуләм театральләштерелгән бәйрәмнәр һәм тамашалар, халык күңел ачулары, йолалар һәм ритуаллар үткөрү;
- төрле төркемнәрнең ялын оештыру: ял һәм бию кичәләре, дискотекалар һәм яшьләр баллары, карнаваллар, балалар иртәнге бәйрәмнәре, уен һәм танып белү программалары, корпоратив бәйрәмнәр.

Гамәлләрнең юнәлеше, көтелгән нәтижәләр:

- күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын һәм һәркем файдалана алырлык булуын арттыру;
- матди-техник базаны ныгыту һәм мәдәният учреждениеләре биналарында килүчеләрнең имин булуы өчен шартлар тудыру;
- ижәди эшчәнлек өчен уңайлы шартлар тудыру, жирле традицион халык сәнгать ижәтын үстерү, мәдәни эшчәнлекнең яңа рәвешләрен һәм юнәлешләрен үзләштерү;
- мәдәни-массакуләм чараларга килүчеләр санын арттыру;
- мәдәният тармагында эшләүчеләрнең белем һәм һөнәри дәрәжәсен күтөрү;
- Югары Ослан муниципаль районы халкына мәгълүмат технологияләрен һәм массакуләм мәгълүмат чараларын куллану юлы белән мәдәният учреждениеләре эшчәнлеге турында мәгълүматны арттыру.

Районның балалар сәнгать мәктәбе Макыл, Шеланга, Карагужа, Куралово, Октябрьский, Яр буе Морквашы, Вахитов авыл жирлекләрен дә кертеп, 277 укучыны берләштерә. 3 бүлек эшли: музыкаль (162 укучы), хореографик (56 укучы), рәсем сәнгәте бүлеге (59 укучы).

2022 елның 31 августында Иннополис шәһәрнең Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районының «Балалар сәнгать мәктәбе» өстәмә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе филиалы ачылды. Учреждениегә филиалны түләүсез файдалануга урнаштыру өчен «II чират балалар бакчасы» объекты биналарының бер өлешенә 326 кв.м мәйданга бирелгән. Педагогик коллектив сайланган, укучыларны тыңлау үткөрелгән, филиалда белем алуға 170 бала килгән.

Инде берничә ел рәттән сәнгать мәктәбендә түләүле өстәмә белем бирү хезмәтләрен оештыру эше алып барыла. Быел 3,5 яштән 6 яшькә кадәрге 46 бала

музыка грамотасы, бию, иртә эстетик белем бирү программалары буенча рәсем ясау серләренә төшенә.

Музыкаль, сәнгати тәрбия һәм белем бирү кеше шәхесен үстерүгә һәм формалаштыруга юнәлтелгән гомуми процессның аерылгысыз өлеше булып тора. Шуңа күрә аларны белемнең аерым бер тармагы итеп карарга ярамай. Билгеле булганча, нинди дә булса сәнгать белән бик яхшы шөгильләнүче мәктәп укучылары гомуми белем бирү предметлары буенча да уңышлы укыйлар, ә тормыш сәләтле музыкантларның һәм рәссамнарның гомумән сәләтләрен күп тапкырлар раслый.

Нәкъ менә сәнгати-эстетик тәрбия безнең мөгариф системасының барлык баскычларына да шулай кирәк, чөнки шәхесне рухи яктан үстерергә, аның эмоциональ өлкәсенә йогынты ясарга сәләтле. Нәкъ менә эмоциональ башлангычка ижади сәләтләренә үстерүдә, шәхеснең үзлекләрен һәм сыйфатларын формалаштыруда, эчке дөньяның барлыкка килүендә төп әһәмият ия. Шәхес барлыкка килү процессында музыкаль һәм сәнгать ижаты кешелеклелек тәрбияләнгән торган әхлакий нигез булып тора.

Төп мәсьәләләр

1. Сәнгать һәм музыка белеменең төрле юнәлешләрендә укучыларны шәхес-ижади яктан тормышка ашыру һәм башлангыч һөнәри ориентацияләү өчен шартлар тудыру.
2. Сәләтле балалар һәм яшүсмерләрнең ижатына һәм һөнәри үсешенә ярдәм итү.
3. Укучыларны дөнья һәм милли мәдәнияتكә тарту.
4. Балалар сәнгать мәктәбе укучыларының концерт эшчәнлеген оештыру аша район халкының рухи ихтыяжларын канәгатьләндерү өчен шартлар тудыру.
5. Район халкының мәдәни ялын оештыру сыйфатын күтәрү.

Хәзерге мәгълүмат җәмгыятендә халыкның мәгълүмат төрләренә, аны алу ысулларына һәм тизлегенә булган ихтыяжлары арта һәм үзгәрә. Китапханә хезмәтләрен тормышка ашыру ярдәмендә укучыларның һәм кулланучыларның ихтыяжын максимал канәгатьләндерүгә юнәлтелгән мәгълүматны саклау һәм тапшыру чараларын үзгәртеп кору укучыларга китапханә-мәгълүмат хезмәтенең яңа системасын төзү проблемасын беренче планга чыгара.

Югары Ослан муниципаль районы китапханәләренең миссиясе-укучыларга китапханәләренең барлык булган ресурсларын кулланып, мәдәни үсеш, мәгълүмати, мөгариф, коммуникатив һәм башка ихтыяжларны формалаштыру һәм канәгатьләндерү өчен оптимал шартлар тудыру; халыкка китапханә-мәгълүмати хезмәт күрсәтүне камилләштерү, аңа иреккә керү мөмкинлеген тәэмин итү юлы белән кешелек туплаган белемнәргә мөрәҗәгать итүгә һәм үстерүгә булышлык итү; мәдәни мирасны яшә, Социаль статус, раса, милләт, дин, яшәү урыны, женес, тел һәм башка дифференциация билгеләренә карамастан, барлык кулланучыларга китап һәм уку аша саклау һәм тапшыру.

Стратегияне гамәлгә ашыру китапханәләр эшен яңа сыйфатлы дәрәжәгә чыгарырга, эшчәнлекнең нәтижелелеген арттырырга мөмкинлек бирәчәк.

Район халкына мәдәният өлкәсендә Россия Федерациясе Конституциясе белән гарантияләнгән хезмәтләр күрсәтү гамәлгә ашыруның төп нәтижәсе булчак.

Күпфункцияле, мөгарифәтчелек, мәгълүмат үзәкләре буларак китапханәләргә үстерүгә юнәлтелгән эшчәнлек дәвам итәчәк.

Стратегия гамәлдә булган чорда спектр киңәйтеләчәк, кулланучыларга күрсәтелә торган хезмәтләргә сыйфаты яхшырачак, шул исәптән виртуаль. Китапханәгә йөрүләр саны арта, шул исәптән сайтка керүләр дә.

Төзелгән электрон ресурслар саны һәм аларга ерактан керү мөмкинлеге бирү арта.

Куелган максатларга һәм бурычларга ирешү халыкның барлык категорияләренә хезмәт күрсәтүче муниципаль район китапханәләренең эшен координацияләүгә ярдәм итәчәк.

Стратегияне гамэлгә ашыру чорында матди-техник база сыйфатлы яңартылачак. Үзәк район, район балалар китапханәсенә, авыл китапханә-филиалларына капитал ремонт ясалачак. Тәҗрибәле халәттәге китапханә биналары өләше 95 процентка җитәчәк, техник яктан яңартылган китапханәләр өләше 100 процентка җитәчәк. Китапханәләрнең саклану һәм куркынычсызлык дәрәжәсе, техник һәм яңгынга каршы куркынычсызлык чаралары белән тәэмин итү 95 процентка җиткереләчәк.

3.1.4 Мәшгульлек Хезмәт базары

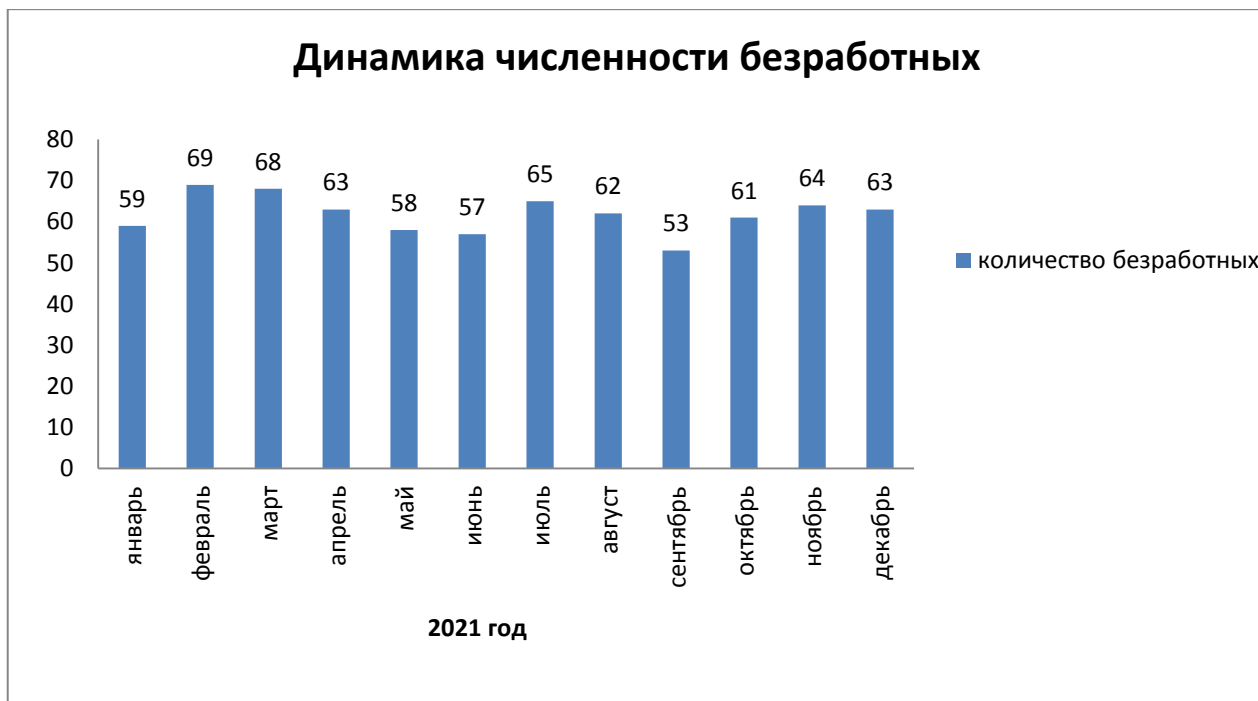
Социаль-икътисадый аеруча актуаль мәсьәләләргә район халкының мәшгульлеге дә керә. Программа чараларын үтәү хезмәт базарын үстерүгә һәм икътисадый актив халыкны эш белән тәэмин итү дәрәжәсен күтәрүгә этәргеч бирәчәк.

Югары Ослан муниципаль районында халыкны эш белән тәэмин итү өлкәсендә шактый актив эш алып барыла, халыкны эш белән тәэмин итүгә ярдәм күрсәтү өлкәсендә эш бирүчеләрнең һәм гражданның хәбәрдарлыгын арттыруга юнәлтелгән чаралар күрелә.

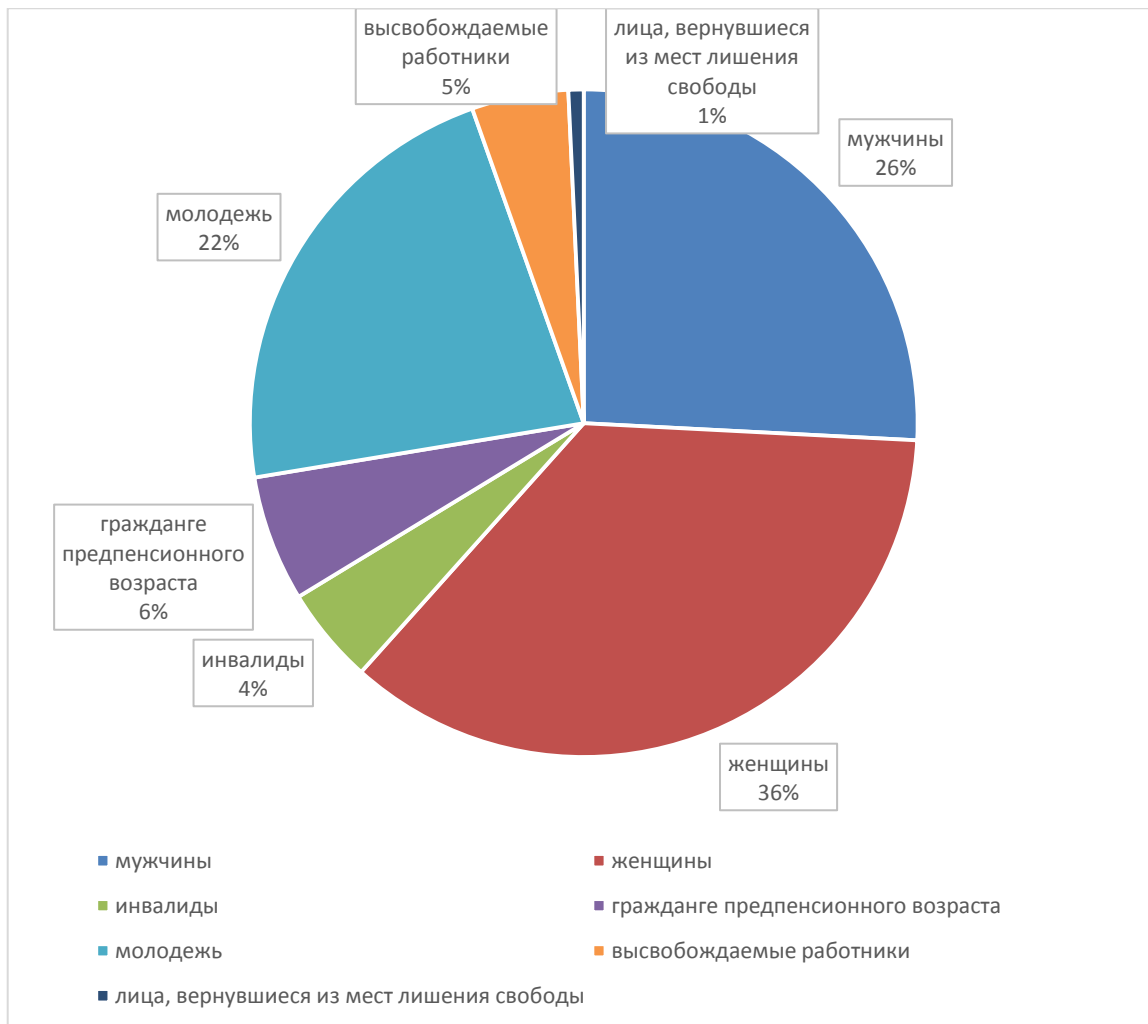
2022 елның 1 гыйнварына хезмәт мөнәсәбәтләре һәм хезмәт базары секторындагы вәзгыять:

- хезмәткәрләрнең уртача исемлек саны - 7909;
- эшсезлек дәрәжәсе - 0,75 % (63 кеше);
- уртача айлык хезмәт хакы - 80977,4 сум;
- хезмәт өчен түләү фонды - 6801,6 млн. сум;
- районнан читтә эшләүчеләр саны якинча 5 мең кеше.

2021 елда «Югары Ослан районы халыкны эш белән тәэмин итү үзегә» ДКУдә яраклы эш эзләү максатыннан теркәү исәбендә торучы гражданны саны динамикасыар саны динамикасы

2021 елда «Югары Ослан районы халыкны эш белән тәэмин итү үзәге» ДКУдә яраклы эш эзләү максатыннан теркәү исәбендә торучы гражданны саны структурасы

Төп проблемалар:

- яқындагы елларда яшьләр саны кыскарту - икътисади үсеш өчен проблема;
- халыкның картаюының һәм хезмәткә сәләтле халыкка йөкләнешнең тиз артуының котылгысызлыгы;
- районда халыкны тотып калу омтылышы һәм кеше потенциалын тагын да тулырак гамәлгә ашыру максатларында халыкның мобильлеген көчәйтүдә объектив зарурлык арасында каршылык.

Максатчан күзаллау һәм бурычлар:

ЮМР - туучылар саны югары булган һәм халыкның тотрыклы миграция агымы булган район;

Ике һәм өч балалы гаиләләр өлешен арттыру исәбенә туучылар санын алга таба үстерүне тәэмин итү;

Хатын-кызларның ата-ана бурычларын хезмәт мәшгульлеге белән бергә алып бару өчен шартлар тудыру;

Хезмәткә сәләтле яшәтә үлүчеләр санын һәм идарә ителә торган сәбәпләрдән

үлемнәрне киметү исәбенә көтелә торган гомер озынлыгын үстерүне тәэмин итү;

Яшь халыкның, квалификацияле белгечләрнең районнан китүен киметү өчен шартлар тудыру.

Гамәлләр юнәлешләре:

1) туучылар санының уңай динамикасын саклап калу (гаиләләргә максималь тулы күләмдә балаларга ихтыяжны гамәлгә ашырырга мөмкинлек бирә торган шартлар тудыру):

- балаларның үсүенә һәм аларны тәрбияләүгә ярдәм итә торган инфраструктура булдыру һәм үстерү;

- ата-аналарга балаларны карауны икътисадый активлык белән бергә алып бару мөмкинлекләрен тәэмин итү.

2) үлчеләр санын киметү һәм гомер озынлыгын арттыру:

- иртә үлемне булдырмый калуны һәм киметү өлешендә сәламәтлек саклау системасын камилләштерү;

- үз-үзеңне саклау тәртибен үстерү һәм сәламәт, актив гомер озынлыгы өчен шартлар тудыру.

3) халыкның миграция үсешен тәэмин итү (районның миграция жәлеп итүчәнлеген арттыра торган икътисадый шартлар булдыру):

- сыйфатлы эш урыннары булдыру;

- инфраструктураны үстерү (торақ, транспорт һ.б.), аренда торагы базарына ярдәм итү, кече бизнес өчен шартларны яхшырту.

3.2. Уңайлы пространство - кеше капиталын үстерү өчен нигез

3.2.1. Торақ-коммуналь өлкәне һәм инфраструктураны үстерү

Торақ пространствосы:

- ЮМР торақ фонды 960,0 мең кв.м.;
- Күпфатирлы йортлар өлеше - 15,24%;
- Шәхси йортлар өлеше - 84,76%;
- Халыкны торақ белән тәэмин итү 54,21 кв.м/кеше тәшкил итә.

Район икътисадының үсешен тоткарлый торган факторларның берсе - начар үсеш алган инфраструктура, инженерлык коммуникацияләре булмау.

Республиканың икътисади үсешенә төп чарасы буларак, субъектка кеше капиталын жәлеп итү буенча Татарстан Республикасы стратегиясенә төп идеясен игътибарга алып, Югары Ослан районының Казан агломерациясенә керүе, халыкның яшәү өчен экологик уңайлыгы, безнең район рекреация зонасы буларак кабул ителә, аның үсеше экологик мохит өчен мөмкин кадәр йомшак режимда бара, ягъни өстенлекле төзелешнең перспективасы-катлары 5тән артмаган индивидуаль азкатлы йортлар белән позицияләнгән.

Аз катлы төзелеш концепциясе тышкы инфраструктураның тармакланган челтәрен күз алдында тоту: урам-юл челтәре, су белән тәэмин итү системасы, канализация системасы, газ белән тәэмин итү системасы, урамнарны яктырту челтәре һ.б.

Район өчен нәкъ менә шундый төзелеш төп капитал берәмлеген - кешене торақ белән тәэмин итәргә ярдәм итәчәк. Бүгенге көндә Югары Ослан муниципаль районы районда бер кешегә торақ белән тәэмин ителеш буенча Татарстан Республикасында алдынгы булып тора. Бу район территориясендә торақлары булган, әмма республиканың башка районнарында теркәлгән күп санлы кешеләрнең булуы белән бәйлә. Алар вакытлыча яши торган кешеләр, факт буенча алар бакчачылык ширкәтләре территориясендә түгел, ә торақ пунктлар чикләрендә, урамнарда, район территориясендә теркәлгән һәм даими яшәүче гражданның белән күршедә яшәүче бакчачылар.

Районның бер кешесенә туры килә торган торак урыннарның гомуми мәйданы
Таблицада 5.

5 таблица

	Ел								
Үлчәү берәмлеге	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
кв.м	39,90	41,50	43,60	47,1	48,93	52,36	53,16	53,64	54,21
Үлчәү берәмлеге	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
кв.м	59,0	59,1	59,2	59,3	59,4	59,6	59,7	59,8	60,0

6 таблица

Икътисадый комплекслар (төп сценарий) буенча төп капиталга инвестицияләр
динамикасы

Тармак	2016 - 2020 еллар		2020 - 2025 еллар		2025 - 2030 еллар	
	Суммасы, млн сум.	Кв.м	Суммасы, млн сум.	Кв.м	Суммасы, млн сум.	Кв.м.
Торак фонды						
Иннополис	874,65	31 238	2700,0	75000	4526,0	125 709
Олы Меми авыл җирлеге	9,36	334	107,0	2960	288,00	8 000
Бурнаш авыл җирлеге	12,98	464	333,0	9250	900,00	25 000
Вахитов авыл җирлеге	6,67	238	266,4	7400	720,00	20 000
Введенский бистәсе авыл җирлеге	19,82	708	399,6	11100	1080,00	30 000
Югары Ослан авыл җирлеге	118,9	4 246	333,0	9250	900,00	25 000
Канаш авыл җирлеге	5,5	196	20,0	555	54,00	1 500
Куралово авыл җирлеге	47,14	1 684	80,0	2220	216,00	6 000
Килди авыл җирлеге	8,72	311	26,64	740	72,00	2 000
Карагуҗа авыл җирлеге	7,4	264	26,64	740	72,00	2 000
Макыл авыл җирлеге	37,35	1 334	80,0	2220	21600	6 000
Мәйдан авыл җирлеге	8,69	310	20,0	555	54,00	1 500
Мәмәтхуҗа авыл җирлеге	5,21	186	13,32	370	36,00	1 000

Яр буе Морквашы авыл жирлеге	7,66	274	200,0	5550	540,00	15 000
Түбән Ослан авыл жирлеге	0,33	12	40,0	1110	108,00	3 000
Октябрьский авыл жирлеге	23,18	828	107,0	2960	288,00	8 000
Печищи авыл жирлеге	1,89	68	48,0	1332	129,6	3 600
Соболевский авыл жирлеге	7,87	281	59,94	1665	162,0	4 500
Шеланга авыл жирлеге	20,94	748	48,0	1332	129,6	3 600
Ямбулат авыл жирлеге	3,74	134	13,32	370	36,00	1 000

Югары Ослан муниципаль районы өчен «Уңайлы мохит» программасы буенча чаралар үткөрү мөһим эшчәнлек төре булып тора. Инвалидлар һәм халыкның башка аз мобильле төркемнәре өчен уңайлы мохит тәэмин итү күп санлы гражданның хокукларына һәм ихтыяжларына кагыла торган иң мөһим социаль-иқтисади бурычларның берсе булып тора. Хәзерге вакытта районда күп кенә карарлар кабул ителгән инде, алга таба инвалидларга башка гражданның белән беррәттән физик мохиткә, транспортка, мәгълүматка һәм элементкә, шулай ук ачык яки халыкка күрсәтелә торган башка объектларга һәм Хезмәтләргә керүне тәэмин итү өчен тиешле чаралар күрү буенча эш көчәйтеләчәк. Керү мөмкинлеге булмауга комачаулы торган каршылыкларны һәм киртәләргә ачыклау һәм бетерү чараларын үз эченә алган өлеге чаралар аерым алганда биналарга, юлларга, транспорт һәм башка объектларга, мәктәпләргә, торак йортларны, медицина учреждениеләрен һәм эш урыннарын кертәп, өлеге Стратегияне гамәлгә ашырганда барлыкка киләчәк.

Даими нигездә, булган объектларның үтемлеләгән тәэмин итү ихтыяжын ачыклау буенча эш дәвам итәчәк.

ТКХ өлкәсендә агымдагы вәзгыять:

Район буенча төзелгән торак күләме 35 мең квадрат метр тәшкил иткән, шул исәптән 3 мең кв. метр Иннополис шәһәрендә сафка кертелгән.

«Чиста су» программасы буенча Печищи торак пункттында су белән тәэмин итү чөптәләргә алыштырылды.

Су торбалары чөптәренә гомуми озынлыгы 213 км, уртача тузу - 68%. Су белән тәэмин итү системаларында су югалту һәм исәпкә алынмаган чыгымнар 34 %ка житә. Торак пунктларда су еш кына катылык нормаларынан артып китә.

Су чыгару чөптәләренә гомуми озынлыгы - 11,3 км, канализация чөптәләренә уртача тузуы 35%. 2018 елда Югары Ослан авылында суүткәргеч чөптәләрен алыштыру эшләргә башкарылды.

Урам яктыртуын торгызу программасы буенча 2021 елда басым фонарьларны алыштыруга эшләнгән - барлыгы 146 данәне һәм кабель СИП салу - барлыгы 2,255 км. алыштырылды.

Муниципаль юл фонды хисабына өч километрдан артык озынлыктагы асфальт өслекне ремонтлау эшләргә башкарылды.

«Гомуми файдаланудагы жирле эһәмияттәге юлларны норматив хәлгә китерү» программасы буенча яңа объектларга һәм гамәлдәге урамнарда, гомуми озынлыгы 2,5 км чамасы булган вак таш жәелгән.

Урам-юл чөптәрен ремонтлау программасы буенча Югары Ослан авылында 2,5 чакрым юл ремонтланган.

Төзелешкә, капитал ремонтка тотылган акчаның гомуми суммасы алты йөз илле миллион сумга якын.

Район территориясендә Билайн, Мегафон, МТС, Теле 2 кәрәзле элементнең дүрт операторы эшли. Гомумән алганда, 2G элементә операторлары белән капланган зона районның бөтен территориясен колачлый. Ләкин, географик үзенчәлекләргә бәйле рәвештә, Ямбулат, Карагуҗа, Килди авылларында элементә проблемалары бар. Моннан тыш, торак пунктларда 3G челтәрләрен үстерү буенча да зур эш башкарылачак, чөнки әлеге элементә белән нигездә яр буе торак пунктлары гына, һәм иң зур авыллар - Макыл, Куралово тәэмин ителгән. 4G челтәре бары тик Иннополис шәһәрәндә һәм Югары Ослан авылында гына бар. Челтәрләренә үстерү элементә операторларының үз акчалары исәбеннән планлаштырыла.

«Таттелеком» ААҖнең Интернет челтәренә үткәргеч керү мөмкинлеге 99% тәшкит итә, шуңа бәйле рәвештә, маркетинг һәм пропаганда өлкәсендә әлеге хезмәтләрдән файдаланучылар санын арттыру эше хәзерге вакытта «Таттелеком» ААҖ үз көчләре белән алып барыла.

2015 елда хезмәт күрсәтү базарына килгән «Таткоммунэнерго» РПО элеккеге предприятиенә газ белән тәэмин иткән өчен бурычлы мәсьәләләренә хәл итте. Чистарту корылмаларын тирәнтен реконструкцияләү башланды, район үзәгендә халыкны су белән тәэмин итү системасын яхшырту буенча эшләр планлаштырылган.

2019 елдан Югары Ослан авылын су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу белән «ЗВКС» АҖ шөгыльләненә, ул су белән тәэмин итү челтәрләрен реконструкцияләү, су алу җайланмаларын модернизацияләү, ябу арматурасын урнаштыру һәм яңарту эшен дәвам итә.

Төрле категориядәге калдыкларның барлыкка килү күләмнәре акрынлап артуга бәйле рәвештә гамәлдәге полигонга йөкләнеш елдан-ел арта гына бара, полигонны территорияль киңәйтү зарурлыгы аркасында әйләнә-тирә мохитне пычрату белән бәйле проблемалар кискенләшә бара. Күп кенә авыл җирлекләрендә барлыкка килгән калдыкларны системалы рәвештә алып чыгу фактта юк, бу рөхсәт ителмәгән чүплекләр барлыкка килүнең төп алшарты булып тора.

Районда калдыклар белән эш итү өлкәсендәге төп проблемаларга түбәндәгеләр керә:

- эшкәртүгә түгел, ә җирләүгә дучар ителә торган калдыкларның проценты югары;
- калдыкларны системалы җыю һәм алып китү белән торак пунктларны колачлау тулы булмау;
- калдыкларны эшкәртү буенча югары нәтиҗәле производстволар булмау;
- экологик культураның түбән дәрәжәсе;
- калдыкларның барлыкка килүен һәм хәрәкәтен кирәкле исәпкә алу һәм тикшереп торы булмау.

2019 елның гыйнварыннан, федераль законнарның үзгәрүенә бәйле рәвештә, ә атап әйткәндә, «Житештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июненнән 89-ФЗ номерлы Федераль законның үз көченә керүе белән, Югары Ослан муниципаль районы территориясендә каты коммуналь калдыкларны чыгару белән «УК ПЖКХ» ЖЧЖ шөгыльләненә. Уртақ көч белән, 2019 елның маена 53 торак пунктның «ТКО чыгару» хезмәте белән колачлау мөмкин булды.

4 этапка бүленгән ТР Стратегиясе нигезендә, Югары Ослан районына беренче этап чорында торак-коммуналь хужалык өлкәсендәге агымдагы проблемаларны хәл итү өчен булган матди-техник базаны ныгыту һәм ТР стратегиясенең икенче этабында актив эшләргә керешү зарур. Мондый чараларга түбәндәгеләренә кертергә кирәк:

- проект территориясен житештерү һәм куллану калдыкларын җыю, чыгару һәм сортировкалау эшчәнлеге белән колачлауны максимальләштерү, аерым алганда, халыкның һәм предприятиеләрнең каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларын җыю, бердәм тариф сәясәтен куллану алымнарын камилләштерү исәбенә җыела торган каты көнкүреш һәм предприятиеләр өлешен 100% ка кадәр җиткерү, шулай ук калдыкларны җыелу факты буенча исәпкә алу һәм кабул итү мөмкинлеге бирә торган заманча җиһазларны куллану;

- полигоннарның карталарын тутыру темпларын киметү өчен Макыл авылы янындагы чүпне сортларга аеру линиясе һәм биологик калдыкларны эшкәртү технологиясе булган каты көнкүреш калдыклары полигонын файдалануга кертү;
- Воробьевка бистәсендә булган каты көнкүреш калдыклары полигоны нигезендә, шәхси-дәүләт партнерлыгы хисабына, аның тулылыгы 90-92% тәшкит итә, һәм районның яр бие территорияләрендә һәм Иннополис шәһәрендә яшәүче халыкның артуын исәпкә алып, тәүлеккә 500 куб метрга кадәр куәтле чүп эшкәртү заводы төзү планлаштырыла;
- район территориясендә санкцияләnmәгән чүп-чарны бетерү буенча даими эш башкару;
- торак төзелешен үстерү ихтыяжларына уңайлы һәм динамикалы җавап бирү өчен су белән тәмин итү системасын үстерү өлкәсендә проблемалы мәсьәләләрне хәл итүне оештыру. Республика программаларын гамәлгә ашыру кысаларында шактый кертемнәр таләп итә торган инфраструктура объектлары буларак су жыю һәм чистарту корылмалары төзү, су белән тәмин итү һәм канализация челтәрен үстерү коралы буларак инвестиция программаларын раслау. Бу очракта Татарстан Республикасы Экология һәм табигый байлыктар Министрлыгы тәкъдиме буенча ЮМР территориясендә Югары Ослан авылындагы су белән тәмин итү өчен җир асты суларын су белән тәмин итү буенча Югары Ослан ятмалары базасында 5 мең куб. м/тәүлеклек су алу күздә тотыла;
- район торак пунктларының тарихи урнашкан кварталларын һәм урамнарын сыйфатлы су белән тәмин итү. һәр җирлекне су белән тәмин итү һәм су бүлеп бирү схемалары расланган схемаларны исәпкә алып, инженерлык инфраструктурасының тузу дәрәжәсен киметү максатларында, булган челтәрләрне ремонтлау, төзү һәм реконструкцияләү (модернизацияләү) чаралары планлаштырылган;
- хосусый индивидуаль төзелеш өчен «Газпром трансгаз Казан» ЖЧЖ инвестиция проектлары кысаларында газ белән тәмин итү челтәрен алдан төзү;
- авыл җирлекләренең генераль планнарында каралган территорияләрне үстерүне тәмин итү өчен юллар челтәрен үстерү. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2019 елның 08 июнендәге 1249-р номерлы күрсәтмәсе (2020 елның 15 октябрдәге 2660-р редакциясендә) «Мәскәү - Түбән Новгород - Казан» М-12 тизйөрешле автомобиль юлы Россия Федерациясенең территориаль планлаштыру схемасына (алга таба - РФ СТП) кертелгән. Проект 2030 елга кадәр Россия Федерациясенең Транспорт стратегиясендә чагылыш тапкан;
- «Иннополис» МИЗ социаль, инженерлык, транспорт һәм эшлекле инфраструктурасын төзүне дәвам итү 01.11.2012 № 1131 карары нигезендә;
- «Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районының бюджет оешмаларының һәм күпфатирлы торак фондының энергия нәтижәлелеге» муниципаль программасы белән расланган чараларны гамәлгә ашыру (Югары Ослан муниципаль районы Башкарма комитеты җитәкчесенең 2010 елның 15 июнендәге 649 номерлы карары), муниципаль объектларның энергия нәтижәлелеген күтөрү буенча, атап әйткәндә:
 - районның бюджет учреждениеләрендә кыздырма кыллы лампаларын алыштыру;
 - үзәкләштерелгән жылылык һәм су белән үзәкләштерелгән тәмин ителешле учреждениеләрдә жылылык исәпкә алу приборларын урнаштыру;
 - биналарны жылыту;
 - электр жылытылган объектларны газ ягулыгына күчерү;
 - урамнарны яктыртуны алыштыру;
 - Урман Морквашы авылында су алу җайланмасы төзү.
- Икенче һәм аннан соңгы этапларында ЮМР кирәк:
- «Социаль ипотека» һәм «Аренда торагы» программалары кысаларында шәһәр яны территорияләрендә (Казан шәһәре һәм Иннополис шәһәре) торак төзелеше күләмнәрен арттырырга;
- Коммуналь комплекс оешмаларының инвестиция программалары кысаларында су

белән тәэмин итү һәм су бүлөп бири чөлтәрен үстерүне дәвам итәргә;

- Аз катлы индивидуаль төзелеш районнарында һәм сәнәгать һәм эшлекле зоналарда урамнарны яктырту системаларын үстерүне дәвам итәргә;
- Су җыю урыннарында суның сыйфатына туры китерергә;
- Агымсуларны чистарту системасын оештыруны җайга салырга.

Моннан тыш, Татарстан Республикасы Транспорт һәм юл хужалыгы Министрлыгы тәкъдиме буенча икенче һәм аннан соңгы этапларны гамәлгә ашыру чорында Югары Ослан муниципаль районында түбәндәгеләр планлаштырыла:

- Гребени авылы тирәсендә, яки Казанның Көнъяк транспорт әйләнешенең бер өлеше булган Кызыл Байрак поселогында күпер төзү;
- «Идел-Кама агымы» экозонасы кысаларында автобус һәм елга юллары оештыруның перспектив юнәлешләрен эшләү;
- яр бие территорияләрендә керү һәм парковкалар оештыру.

7 таблица

Стратегиянең өч чоры киселешендә район тармакларын үстерү перспективалары

Тармак	2016 - 2020 еллар		2020 - 2025 еллар		2025 - 2030 еллар	
	Суммасы, млн сум.	күәте	Сумма млн.	күәте	Суммасы, млн сум.	күәте
Торак-коммуналь хужалык комплексы						
Чүп-чарны сортлау линиясе һәм полигон картларын тугыру темпын киметү өчен биологик калдыкларны эшкәртү технологиясе белән Макулово авылы янындагы полигон	25,0	300 мең куб.м. утильләштерел ө торган калдыклар	-	-	-	-
Урман Морквашы авылында су алу җайланмасы	30,0	1500 куб.м./тәүлек.	2,7	1500 куб.м./тәүлек	3,5	1500 куб.м./тәүлек
ЮМР транспорт-логистика комплексы						
Покровка авылына керү				2,5		
М7-ИННОПОЛИС	43,0	2,3	-	-	-	-
Мәйдан-Ясная Звезда ав.	-	-	6		-	-
Казан шәһәре - Ульяновск шәһәре - Кама Тамагы шәһәр тибындагы поселогы - Гребени авылы			34,4	4,3		
Яңа Болгар - Матюшино			12,0	1,5 км.		

М.Вахитов исемендәге авыл- Ташевка авылы					42,4	5,3 км
Воробьевка авылына керү юлы			6,4	0,8 км		
Ватан авылына керү юлы						
Ломовка авылына керү юлы						
Коргуза авылы әйлөнү						
Матюшино карьерасына керү юлы			4,0	5,0 км		
Ямбулат-Кызыл- Яры-Иске Рус Мәмәтхужасы					56,0	14 км.
Берек авылына керү юлы		10 км.				
Харино-Федяево- Кильдеево			44,0	5,5 км		
Уланово- Кильдеево					25,6	3,2 км
Ивановское - Олы Меми					44,8	5,6 км
Покровка-Печищи					41,6	5,2 км.
Чулпаниха - район чиге			26,0			
Канаш-Мәйдан			53,0			
Патрикеево - Ивановское			23,0			
Каинки- Соболевский			35,0			
Иске рус Мәмәтхужасы - Татар Мәмәтхужасы					43	1,585
Пустые Моркваши - Көнчыгыш Йолдыз					21	0,86
Макыл авыл жирлегендә ике катлы чишелеш төзү (1р214 һәм Көнъяк урап узучы автомобиль юлы киселеше)					150,0	

Борнаш авыл жирлегендә ике катлы чишелеш төзү (М7 һәм Көнъяк урап узучы автомобиль юлы киселеше)						150,0	
Вахитово авыл жирлегендә ике катлы чишелеш төзү (Казан- Ульяновск-Кама Тамагы һәм Көнъяк урап узучы автомобиль юлы киселеше)						150,0	
Гребени бистәсендә яки Кызыл Байрак бистәсендә Идел елгасы аша автомобиль күпере кичү төзелеше	-	-	30,0	1	-	-	-
Казан - Югары Ослан канатлы/монорель с юлы төзелеше	200,0		-	-	-	-	-
Ключищи авылында стационар пассажир причалын төзү	-	-	24,0	-	-	-	-
Түбән Ослан авылында стационар пассажир причалының төзү	-	-	24,0	-	-	-	-
Введенский Бистәсе авыл жирлегендә стационар пассажир причалын төзү	-	-	36,0	-	-	-	-
Югары Ослан авылында елга вокзалы төзү	-	-	24,0	-	-	-	-

Кеше капиталын үстерү өчен уңайлы пространство булдыру шулай ук гражданның тормыш иминлеген тәмин итү зарурлыгын аңлата. Татарстан Республикасында элеккечә үк 3 меңнән артык янгын була, аларда 200гә якин кеше һәлак була. Республиканың су объектларында ел саен 140 кеше һәлак була.

Шуңа бәйле рәвештә, янгын куркынычсызлыгы өлкәсендә дәүләт сәясәтен

гамәлгә ашыру максатыннан, янғын куркынычын киметүгә, һәлак булганнарның һәм алардан зыян күрүчеләрнең санын киметүгә һәм алар китергән матди зыянын киметү максатыннан, «2015-2020 елларга Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районының янғын куркынычсызлыгын тәэмин итү буенча комплекслы программа» эшләнде.

Программаның бурычлары түбәндәгеләр:

1. ЮМР территориясендә янғыннар санының, алардан матди зыян күләмнәрен киметү;
2. Янғыннарны профилактикалау буенча норматив-хокукый база камилләштерү;
3. Дәүләт хакимияте органнарының һәм муниципаль органнарның янғыннарны кисәтүдә катнашуын активлаштыру һәм аларның эшчәнлеген координацияләү;
4. Барлык милек рәвешләрендәге предприятиеләрне, учреждениеләрне, оешмаларны, шулай ук жәмәгать оешмаларын янғыннарны кисәтү буенча профилактик чараларга жәлеп итү;
5. Район территориясендә бара торган янғыннарны кисәтү һәм кисәтү эшләрен оптимальләштерү;
6. Янғыннар барлыкка килүгә китерә торган сәбәпләрне һәм шартларны ачыклау һәм бетерү.

Көтелә торган нәтижәләр:

1. Әлеге программаны эшләү һәм кабул итү предприятиеләрдә һәм торак пунктларда янғын сүндерүне оештыру өчен кирәкле янғыннан ирекле саклауны оештыру тәртибен регламентлаштырырга мөмкинлек бирәчәк;
2. Мониторинг системасын булдыру фаразлау нигезендә киләчәктә янғыннарны профилактикалау һәм аларда кешеләрнең үлемен кисәтү чаралары комплексын эшләргә мөмкинлек бирәчәк;
3. Әлеге программаны кабул итү мәгълүматларны тапшыруның ведомствоара чөптәрен оештыру өчен шартлар тудырачак, янғыннарны сүндергәндә һәм бәла-каза нәтижәләрен бетергәндә көч һәм чаралар белән идарә итүнең оперативлыгын һәм нәтижәлеләген арттырачак; радиоәлемтә сыйфатын яхшырту хисабына янғыннарны сүндергәндә көчләр һәм чаралар белән идарә итүне оештыру дәрәжәсе артачак; ТР буенча ФПС ПЧ 112 элементта пункттында «01» элементта аппаратурасының һәм махсус линияләренең резервлануын һәм эшләвен тәэмин итәчәк;
4. «Янғын куркынычсызлыгы» тематикасы буенча аудио, видео һәм басма продукция чыгару район халкында янғын куркынычсызлыгы өлкәсендә белем дәрәжәсен һәм янғын куркынычсызлыгын тәэмин итү күнекмәләрен арттырырга мөмкинлек бирәчәк; граждандарда уттан курку хисе, янғын куркынычсызлыгы кагыйдәләренә өйрәтү һәм янғын чыккан очракта дәрәс гамәлләр формалаштыру мөмкинлеге бирәчәк;
5. Балаларның белем дәрәжәсен күтәрү, янғын куркынычсызлыгын тәэмин итүдә катнашу, балаларның һөнәри ориентациясендә ярдәм итү, яшь янғын сүндерүчеләрне янғыннар барлыкка килгәндә эшләргә әзерләү ахыр чиктә янғыннарда балалар арасында һәлак булуны һәм травматизмны киметергә мөмкинлек бирәчәк;
6. Янғын сигнализациясе биналарын һәм корылмаларын автомат жайланмалар белән жиһазлау, шулай ук янғын турында кешеләргә хәбәр итү системалары (жайланмалары) белән жиһазландыру янғын чыгу куркынычын вакытында табарга һәм бетерергә, кешеләр үлеме куркынычын киметергә, зыян һәм матди югалтуларны киметергә мөмкинлек бирәчәк, шулай ук кешеләрне үз вакытында һәм тиз арада янғын чыгу зонасыннан эвакуацияләргә мөмкинлек бирәчәк;
7. Аларга мәктәпләр, балалар бакчалары, картлар һәм инвалидларның махсус йортлары, хастаханәләр, интернат тибындагы мөгариф учреждениеләре һәм Югары Ослан муниципаль районы балалар учреждениеләре йокы корпуслары

көргөн Ф 4.1 һәм Ф1.1 функциональ билгеләнештәге объектларны «Стрелец-Мониторинг» пакының заманча жиһазлары белән жиһазлау, шулай ук янғын сагы бүлекчәсенә кыйммәтле вакытны югалтмыйча үз вакытында хәбәр итәргә мөмкинлек бирәчәк;

8. Беренчел янғын сүндерү чаралары белән кешеләр күпләп була торган объектларны туплау ФПС бүлекчәләре килгәнче, ирекле янғын сагы килгәнче вак янғын уақларын юкка чыгарырга мөмкинлек бирәчәк;
9. Хастаханәләр, тулай тораклар, мәктәпләр - интернатлар биналарында, картлар һәм инвалидлар өчен йортларда хезмәт күрсәтүче персоналның сулышын яклауның индивидуаль чаралары белән тәэмин итү РФ Янғын куркынычсызлыгы кагыйдәләре таләпләре белән регламентланган, бу исә төтенле биналардан янғын чыккан очракта кешеләргә һәм матди байлыкларны эвакуацияләүне уңышлы оештырырга нәрсә ярдәм итәчәк;
10. Программаны гамәлгә ашыру Югары Ослан муниципаль районы авыл хужалыгы предприятиеләрен янғын автоцистерналары белән тәэмин итәргә мөмкинлек бирәчәк, бу ФПС бүлекчәләре килгәнче янғын урынына оператив килүгә һәм янғынны сүндерүне оештыруга китерәчәк;
11. Ясалма һәм табигый сулыклар янында урнашкан авыл торак пунктларын пирслар һәм килү юллары белән жиһазландыру су чыганагына янғын автоцистерналарын вакытында урнаштырырга һәм янғын сүндерүне оештырырга мөмкинлек бирәчәк. Шулай ук вакытта янғын техникасын яқындагы торак пунктларга жиберү фаҗигале нәтиҗәләргә китермәскә ярдәм итәчәк һәм матди югалтуларны киметәчәк;
12. Янғын мотопомпларын сатып алу республика торак пунктларында матди зыян һәм фаҗигале нәтиҗәләр азрак булган янғыннарны сүндерүне оештырырга һәм ТР Югары Ослан муниципаль районы ФПС бүлекчәләре килгәнче иртә стадиядәге янғынны уңышлы бетерергә мөмкинлек бирәчәк;
13. Янғынга каршы тышкы су белән тәэмин итү челтәрләрен салу «Татарстан Республикасының эчә торган суы» программасына кертелгән торак пунктларда янғын сүндерү гидрантларын урнаштыру юлы белән янғынга каршы су белән тәэмин итүне оештыру буенча коммуникацияләр системасын тәэмин итәргә мөмкинлек бирәчәк;
14. Татарстан Республикасы торак пунктларына каты өслекле юллар төзелеше ФПС бүлекчәләренә елның теләсә кайсы вакытында, бигрәк тә язгы-көзгә юлсызлык вакытында янғын урынына вакытында килүгә тәэмин итәчәк;
15. 2015 - 2020 елларга объектларның янғынга каршы тотрыклылыгын арттыру буенча төп инженер-техник чаралар планнары предприятиеләре һәм оешмалары тарафыннан эшләнү сәнәгать объектларының торышын янғын чыгу мөмкинлеген юкка чыгарырлык дәрәҗәгә җиткерергә, янғын очрагында кешеләргә һәм мөлкәтне уңышлы эвакуацияләү өчен, шулай ук янғын чыгу чыганақларын вакытында ачыклауны, янғын сагын тиз арада чакыртуны һәм янғыннарны сүндерү өчен шартлар тудыруны тәэмин итү өчен норматив шартлар тудырыла;
16. Ведомство янғын сагын лицензияләүгә бәйле норматив-хокукый актлар таләпләре нигезендә районның янғыннан ирекле саклауны тәэмин итү район объектларын һәм торак пунктларын янғын сүндерүне оештыруда ведомство янғын саклау бүлекчәләрен нәтиҗәле һәм нәтиҗәле кулланырга мөмкинлек бирәчәк;
17. Янғын сүндерү техникасын сатып алуны финанслау янғын автотехникасы паркын техник характеристикалары югарырак булган заманча янғын сүндерү автомобильләре белән яңартырга мөмкинлек бирәчәк;
18. Запас частьләр һәм агрегатлар сатып алуны финанслау янғын сүндерү техникасын, техниканы тиешле хәлдә һәм сыйфатлы итеп тотарга мөмкинлек бирәчәк.

Һәр елны Югары Ослан муниципаль районы бюджетында бердәм дежур диспетчерлык хезмәтен тоту, бассейннарны карап тоту чыгымнары каралган, Югары

Ослан муниципаль районы Башкарма комитетының резерв фонды төзелә, ул стихияле бәла-казалардан һәм башка гадәттән тыш хәлләрдән килгән зыяны бетерү буенча авария-торгызу эшләре башкаруга жибәрелә. Шулай ук Югары Ослан муниципаль районының жирле бюджетларыннан авыл торак пунктларында ирекле янгын саклау бүлекчәләрен тотуга да акча жибәрелә.

Мең сум.

№ т/б	Чаралар	Факт	Көтелгән нәтижә		
		2015 ел	2020 ел	2025 ел	2030 ел
1	Резерв фонды	239,5	2726,0	2726,0	2726,0
	Шул исәптән				
	- янгын куркынычсызлыгын тәмин итү	164,9			
	- Гадәттән тыш хәлләрне кисәтү һәм бетерү чаралары һәм янгын куркынычсызлыгын тәмин итү	74,6			
2	Бердәм дежур диспетчерлык хезмәтен тоту	1 095,2	1241,0	1551,3	1939,0
5	Янгыннан ирекле саклау бүлекчәләрен тоту	851,2	1021,1	1225,7	1287,0
6	Бассейннарны карап тоту	541,8	758,5	1061,9	1486,7
	Барлығы	2 727,2	5746,6	6564,9	7438,7

Дәүләт һәм муниципаль хезмәтләр күрсәтү.

«Дәүләт идарәсе системасын камилләштерүнең төп юнәлешләре турында» Россия Федерациясе Президентының 2012 елның 7 маендагы 601 номерлы Указы нигезендә гражданның дәүләт һәм муниципаль хезмәтләр күрсәтү сыйфатын күтәрү өлешендә түбәндәге максатчан күрсәткечләргә ирешү буенча бурычлар куелды:

- дәүләт һәм муниципаль хезмәтләрне "бер тәрәзә" принцибы буенча, шул исәптән дәүләт хезмәтләре күрсәтү күп функцияле үзәкләрендә алу мөмкинлеге булган гражданның өлеше;

- дәүләт һәм муниципаль хезмәтләрне электрон рәвештә алу механизмыннан файдаланучы гражданның өлеше;

- дәүләт (муниципаль) хезмәтләрен алу өчен мөрәжәгать итүче мөрәжәгать иткәндә чиратта көтү вакытын кыскарту.

Өлеге күрсәткечләрен үтәүне тәмин итү максатларында Татарстан Республикасында гражданның «бер тәрәзә» принцибы (алга таба - КФУ) буенча дәүләти һәм муниципаль хезмәтләр күрсәтүнең күпфункцияле үзәкләре системасы булдырылды, аларның төп максаты - халык өчен хезмәт күрсәтүләрен сыйфатын һәм мөмкинлеген арттыру, документлар бирү һәм хезмәт күрсәтүнең нәтижәсен бер урында алу мөмкинлеген булдыру, хезмәт күрсәтүләргә мөрәжәгать иткәндә уңайлы шартлар белән бер үк вакытта булу, чиратта көтү вакытын киметү, үзара бәйлә берничә (комплекслы) хезмәт алу, шулай ук коррупция фактлары барлыкка килүгә юл куймау максатларында хакимият органнары вазыйфаи затлары белән элементләрен булдырмау.

Татарстан Республикасы Президенты Р.Н. Миңнеханов карары нигезендә республиканың барлык шәһәр округларында һәм муниципаль районнарында «Татарстан Республикасында дәүләт һәм муниципаль хезмәтләр күрсәтү КФУ» дәүләт бюджет учреждениесе (алга таба - КФУ ДБУ) филиаллары эшли, алар халыкка федераль, региональ һәм муниципаль хакимият органнарына аеруча кирәкле хезмәт күрсәтәләр.

Югарыда баян ителгәннәргә бәйле рәвештә, КФУ Югары Ослан районында гражданнарны кабул итү һәм хезмәтләр алганда аларны канәгатьләндерү сыйфатын яхшырту максатыннан түбәндәгеләр планлаштырыла:

1. «Дәүләт идарәсе системасын камилләштерүнең төп юнәлешләре турында» Россия Федерациясе Президентының 2012 елның 7 маендагы 601 номерлы Указы белән билгеләнгән максатчан күрсәткечләргә Югары Ослан муниципаль районының КФУ базасында дәүләт һәм муниципаль хезмәтләр күрсәткәндә гражданнарның, шул исәптән халыкның аз мобильле төркемнәре өчен сыйфатын, аннан файдалана алуын һәм уңайлылыгын тәмин итү өлешендә ирешү.

2. Район гражданнары өчен муниципаль хезмәтләр күрсәтү процедураларын оптимальләштерү һәм срокларын кыскарту.

3. Район территориясендә эшчәнлек алып баручы башкарма хакимият органнарының һәм район гражданнарына хезмәт күрсәткәндә күпфункцияле үзәкнең үзара хезмәттәшлегенә нәтижәле механизмын булдыру.

4. Хакимият органнары хезмәтләренә барлык төрләрен «бер тәрәзә» принцибы буенча КФУдә, шул исәптән авыл жирлекләрендә дә, күрсәтүне тәмин итү.

5. КФУ базасында дәүләт һәм муниципаль хезмәтләрне алу тәртибе, ысуллары һәм шартлары турында гражданнарның һәм юридик затларның мәгълүматлылыгын арттыру.

3.2.2. Транспорт системасы

ЮМР Татарстан Республикасының төньяк - көнчыгышында ике федераль трасса үтә торган икътисади-географик урынны били: «М-7 «Волга» Мәскәү- Түбән Новгород - Казан-Уфа» һәм «Р-241 «Казан - Буа-Ульяновск», ресурслар белән тәмин ителеш житәрлек (руда булмаган файдалы казылмалар, урман, су, жир ресурслары).

ЮМР Казан шәһәрәннән бер сәгатьлек транспорт белән барып житү мөмкинлегенә ия. Үзләштерелү дәрәжәсе буенча, ЮМР территориясе урта үзләштерелгән территорияләргә керә (ЮМР территорияль планлаштыру схемасы мәгълүматлары буенча).

Төньяк һәм төньяк-көнбатышта район Зеленодольск муниципаль районы белән чиктәш, көнчыгышта Идел елгасы аша - Казан шәһәре Киров районы һәм Лаеш муниципаль районы белән чиктәш. Көнъякта һәм көньяк-көнбатышта Кама Тамагы, Апас һәм Кайбыч муниципаль районнары белән чиктәш.

Татарстан Республикасы составында ЮМР Идел буе федераль округына, Идел буе икътисадый районына керә.

ЮМР территориясе буенча, алар йөк һәм пассажирлар агымының Россия Федерациясе регионнарына һәм Татарстан Республикасы эчендә күчүен тәмин итә торган муниципальара әһәмияттәге автомобиль юллары уза.

ЮМРның транспорт белән файдалана алырлык социаль индикаторы күрсәткече буенча, әлеге күрсәткеч 1 сәгаттән артмый торган транспорт челтәрләре уңайлылары булган районнар төркеменә керә.

ЮМРның табигый, социаль-икътисадый, демографик шартларын үзара яраштыру АПК үсеше, сәнәгать һәм житештерү-эшлекле функцияләр башкару өчен уңайлы.

2024 елга кадәрге чорга магистраль инфраструктураны модернизацияләүнең һәм киңәйтүнең комплекслы планы белән «Европа - Көнбатыш Кытай» халыкара транспорт маршрутына караган автомобиль юлларының Россия участкаларын төзү һәм модернизацияләү каралган. Эре проектлар арасында тизйөрешле Автомобиль юлы төзү планлаштырыла.

«Мәскәү - Түбән Новгород - Казан» М-12 тизйөрешле автомобиль юлы төзелеше районның жәлеп итүчәнлеген арттырачак. -«Мәскәү - Казан» М-12 трассасы проекты 2024 елга кадәрге чорга Россиянең магистраль инфраструктурасын модернизацияләү һәм киңәйтү комплекслы планына кертелгән һәм төзелеп килүче Европа - Көнбатыш Кытай транспорт коридорының бер өлеше булып тора. Әлеге юл 3 федераль трассаны тоташтырачак, бу транспорт агымнарын яңадан бүлүгә мөмкинлек бирәчәк һәм Казан

шәһәрен урап узарга, иң кыска юлдан Иннополис махсус икътисадый зонасын Кама инновацион территорияль-житештерү кластеры предприятиеләре белән тоташтырачак.

Казан агломерациясенә транспорт белән файдалана алуын яхшырту өчен, трасса участогы чикләрендә Татарстан Республикасының төп транспорт магистральләре: Р-241 «Казан - Ульяновск», ул Казан һәм Иннополис шәһәренә килү мөмкинлеген тәэмин итә торган Р-241 «Казан - Ульяновск» һәм «Казан-Ульяновск - Кама Тамагы» 16К-0674, «Столбище - Атабай» 16К-1063, Казан шәһәренә һәм Казан шәһәренәң халыкара аэропортына, алга таба М-7 юлына чыгу белән «Сорочьи горы - Шали» автомобиль юлы киселешендә төрле дәрәжәдәге 4 транспорт чишелеше төзү каралган.

Татарстан Республикасы территориясендә маршрут составына Казан шәһәрен урап узу белән берләштерелгән Идел елгасы аша яңа күпер кичүе кертелгән. Автомобиль юлларын төзү төбөктә инфраструктур чикләүләренә бетерү өчен мөһим стратегик әһәмияткә ия, шулай ук район икътисады үсеше өчен яңа мөмкинлекләр ачачак.

3.2.3. Туризм индустриясе. Югары Ослан муниципаль районы-Татарстан Республикасы территориясендә яңа туристлык жәүһәрә

Төрле ресурсларга һәм эре туристик объектларга ия булган хәлдә, ЮМР ның 2030 елга гаилә ялы һәм сәламәтләндерү үзәге буларак күзаллавыннан чыгып, эшчәнлекнең төп юнәлешләренәң берсе туристлык-рекреация эшчәнлегә тора.

ЮМРның Казан шәһәренә якин урнашуы кыска вакытлы ял максатларында шәһәр халкының районның жәлеп итүчән территорияләренә актив йөрүен күздә тотта.

Районда иң популяр объект - Иннополис шәһәре, «Иннотревел» туркомпаниясе аша 2021 елда 15 меңнән артык кеше булган.

Тарихи-мәдәни объектның, хаж туризми объектының ачык мисалы - Вознесенский Макарьевский монастыре - Казаннан 30 км ераклыкта һәм Введенский Бистәсе авылында Зөядән 2 км ераклыкта урнашкан Рус православие чиркәвенәң Казан епархиясе ирләр монастыре.

Печищинский геологик кисемтәсенәң табигать һәйкәле янында Белоруссия шагыйре Янки Купала музейе урнашкан. Статистика буенча 2021 елда музейга 4 000 турист килгән.

Капиталь ремонтка мохтаж булуга карамастан, Югары Ослан Туган якны өйрәнү музейе үз эшен дәвам итә. Статистика буенча 2020 елда музейда 2757 кеше, 2021 елда - 2893 кеше булды.

Профессионаллар - район территориясендә атучылар өчен «Свияга» стендка ату комплексы урнашкан, ул үз кунакларына актив ял итү һәм ату спорты белән шөгыйльләнү өчен беренче класслы шартлар тәкъдим итә.

2012 елның сентябрәндә ату урыны студентлар арасында дөнья чемпионатын, ө 2013 елда – Казандагы Бөтендөнья жәйге Универсиаданың стендка ату турнирын кабул итте. 2021 елда ату урыны яшьләр туристлык форумы делегациясен кабул итә.

Зөя тыюлыгының табигатьне саклау зонасы янында, өч елга - Сулица, Зөя һәм Иделнең тоташу урынында «Казан» тау чаңгысы спорт-сәламәтләндерү комплексы - Россиядә аналоглары булмаган уникаль курорт урнашкан. Комплекс ел саен 100 меңнән артык кешенәң очрашу урыны булып тора. Бирегә Россиянең барлык почмакларынан киләләр, чөнки монда актив ял итү өчен барлык шартлар да тудырылган. Кышын комплекс кунаклары тау чаңгыларында, сноубордларда, сноутьюбларда, кар машиналарында, тимераякта шуа, тәжрибәле инструкторлар белән шөгыйльләнә, ярышларда катнаша ала. Елның жылы вакытында кунаклар өчен спорт белән шөгыйльләнү, уеннар, күңел ачу мәйданчыклары, жиһазландырылган пляж, гольф-клуб, прокат белән төзекләндерелгән пляж, Дежа-вью кунакханәсе каршында бассейнлы спа-зона ачылды.

Комплекс территориясендә гомуми озынлыгы 3000 метрга якын булган өч трасса урнашкан.

Якындагы елларда «Казан» ГСОК планнарында - тау чаңгысы спорты һәм гольф үсешен дәвам итү. 2016 елда ГСОК тагын бер кунакханә - "Станция" ачты.

Моннан тыш, ЮМР территориясендә 6 кунакханә һәм 1 санаторий эшли:

1. «Казан» ГСОК 4 кунакханәсе,
2. «Ак ләкләк» мотеле,
4. «Куралово» кунакханәсе,
5. «Газовик» шифаханә-профилакторий.

Введенский Бистәсендә «Введенская Усадьба» кунак йорты

2021 елда эшли башлыйлар: Елизаветино авылындагы «Өч аю» Парк-отеле һәм Каинка авылындагы «Хрум» кунак йортлары.

Югары Ослан авылы территориясендә кунакханә төзелеше стадиясендә.

Киров исемендәге бистәдә балалар белән шөгыльләнү, тарихи ат походлары оештыру максатыннан ябык манежлы 30 атка исәпләнгән «Ат үзәге» төзү планлаштырыла. Хәзерге вакытта аренда килешүе төзелгән инде.

Югары Ослан муниципаль районы кабан популяциясенең саны белән мактана ала. Озак еллар район территориясендә «Урман чишмәсе» аучылык базасы эшләп килә.

2021 елда районның туристик-рекреацион потенциалын үстерү максатында Югары Ослан муниципаль районының Башкарма комитеты тарафыннан «2021-2023 елларга Югары Ослан муниципаль районында туризм өлкәсен үстерү» муниципаль программасы эшләнде һәм кабул ителде.

Программаны гамәлгә ашыру Югары Ослан муниципаль районы территориясендә икътисадның алдынгы тармакларының берсе буларак заманча конкурентлыкка сәләтле туристлык тармагын булдыруны күздә тотып, бу, бер яктан, гражданның туристлык-рекреацион хезмәт күрсәтүләргә ихтыяжларын канәгатьләндерү мөмкинлеген тәэмин итә, икенче яктан, бюджетның керем өлешен арттыру, инвестицияләр агымы, эш урыннары санын арттыру, халыкның сәламәтлеген яхшырту, Югары Ослан муниципаль районының мәдәни-тарихи һәм табигый потенциалын саклап калу һәм нәтижәле файдалану исәбенә районның социаль-иқътисадый үсешенә зур өлеш кертә. Әлеге Программаны гамәлгә ашыру барышында экологик туризмны үстерү, район турпродуктының асортиментын киңәйтү, сәламәтләндерү, ял итү һәм рекреация максатында туризмның перспектив юнәлешләре буенча яңа брендлар булдыру, шулай ук хәрәкәтләнүнең актив ысуллары булган туризмны булдыру планлаштырыла.

Бүгенге көндә, югарыда санап үтелгәннәр белән беррәттән, туристлык-рекреация өлкәсе үсешендә тискәре моментлар да бар. Аларга кертәргә мөмкин:

- Туристлык продуктының, район брендының бердәм туристлык концепциясе булмау;
- Туризм индустриясендә квалификацияле кадрлар булмау;
- Туристлык продуктын житәрлек дәрәжәдә алга этәرمәү;
- Башка тармакларның туризм (спорт, авыл хужалыгы) белән өстәмә хезмәт хакы буларак элементәсе булмау;
- Халык кәсепләре, сувенир продукциясе челтәре булмау;
- Су ресурсларынан житәрлек файдаланмау.

Гамәлләрне 2030 елга кадәр жибәрү

- туризм өлкәсендә эшқуарлыкка ярдәм итү һәм аны үстерү,
- инвестицияләр агымы һәм яңа эш урыннары булдыру,
- районның жөлеп итүчәнлеген булдыру,
- туристлар өчен уңайлы шартлар тәэмин итү,
- туризмның матди базасын үстерү,
- транспорт элементәсен үстерү.

Туристлык продуктының, район брендының бердәм туристлык концепциясе булмау проблемасын хәл итү кысаларында аэротуризмны үстерүгә зур игътибар бирелә. Бүгенге көндә муниципалитет аэроклуб белән берлектә аэротуризмның 5 маршруты эшләнгән:

- 1) Свияжск өстендә
- 2) Казан өстендә
- 3) Казан һәм Зөя өстендә
- 4) Болгар өстендә
- 4) Болгар, Казан һәм Зөя өстендә.

Аэротуризм зур популярлык казана, очу хисен тоярга һәм ял көннәрендә генә түгел, эш көннәрендә дә зур вакыйга белән танышырга теләүче туристлар агымы зур. Әлеге туризм төренең популярлыгы турында киләсе статистик мәгълүматлар буенча фикер йөртүгә мөмкин - агымдагы елда күк киңлекләрен 1000нән артык кеше яулап алды. Аларның күбесе безнең республика кунаклары Мәскәү, Санкт-Петербург, Екатеринбург, Самара, Ульяновск, Түбән Новгород, Саратов, Владимир, Омск, Йошкар-Ола, Уфа, Яр Чаллы, Алабуга, Әлмәт, Бөгелмә, Яшел Үзән, Чабаксар кебек шәһәрләрдән.

Районның вакыйгалы туризмы, беренче чиратта, Сәйдәш аланы, Троица, «Уйна гармун» бәйрәмнәре белән тәкъдим ителгән. Туристларны жәлеп итү, бәйрәмнәр масштабларын киңәйтү өчен, әлбәттә, Кызыл Байрак һәм Матюшинода матди-техник базаны яхшырту зарур.

3.3. Икътисад һәм инновацияләр

3.3.1. ЮМР берләштерелгән бюджеты структурасы

Югары Ослан муниципаль районының социаль-икътисади үсеш стратегиясен формалаштырганда территориянең салым потенциалын арттыруга, өлкә базасын үстерүгә юнәлтелгән чаралар исәпкә алынды:

- хезмәткә түләү фонды үсешен арттыру һәм өстәмә эш урыннары булдыру;
- файдаланылмаган җирләргә эйләнешкә кертү, җирләргә авыл хужалыгы билгеләнешендәге категориядән сәнәгать җирләргә һәм торак пунктлар категориясенә күчерү исәбенә җир кишәрлекләренең кадастр бәясен арттыру;
- яңа объектларны теркәү исәбенә күчмәсез мөлкәтнең кадастр бәясен арттыру;

8 таблица

Салым салына торган базаны арттыруга юнәлдерелгән чаралар.

Мең.сум

Чаралар	Көтелгән нәтижә			
	2016 ел	2020 ел	2025 ел	2030 ел
Җир кишәрлекләренең кадастр бәясен арттыру	6168000	6476400	6800220	7140230
Күчмәсез милек объектларының кадастр бәясен арттыру	1970517	2069042	2172484	2281119

Бюджет акчаларынан файдалануның нәтижәлеләгән арттыру максатларында түбәндәге чараларны үткөрү планлаштырыла:

- 1) Югары Ослан муниципаль районы бюджетының баланслылыгын һәм тотрыклылыгын тәэмин итү;
- 2) муниципаль хезмәт күрсәтүләргә күрсәтүнең һәм финанс белән тәэмин итүнең яңа рәвешләрен үстерү;
- 3) бюджет акчаларын бүлүнең нәтижәлеләгән арттыру;
- 4) муниципаль идарә функцияләрен оптимальләштерү, аны тәэмин итүнең нәтижәлеләгән арттыру;

- 5) энергетика нәтижелелеген арттыру чараларын гамәлгә кертү, исәпкә алу приборларын урнаштыру;
- 6) муниципаль финанслар белән идарә итүнең муниципаль хакимият органнары эшчәнлегенә үтә күренмәлелеген күтәрүгә ярдәм итә торган мәгълүмат системасын үстерү;
- 7) муниципаль сатып алулар системасын үстерү;
- 8) жириле дәрәжәдә бюджет чыгымнарының нәтижелелеген арттыру;
- 9) гамәлдәге чыгым йөкләмәләренә инвентаризация үткөрү, эффектлылыгын һәм нәтижелелеген исәпкә алып, аларны үтәүнең максатка ярашлылыгы булганда, ө кабул ителә торган чыгым йөкләмәләре үсешнең стратегик максатларына ирешү өчен бюджет акчаларын тотуның максатка ярашлы булуын раслаучы ышанычлы исәп – хисаплар һәм нигезләмәләр булу-булмауны күздә тотып үткәрелә;
- 10) Россия Федерациясә Бюджет кодексына кертелгән үзгәрешләрдән килеп чыга торган муниципаль хокукый актлар һәм ведомство актлары проектларын әзерләү;
- 11) муниципаль программаларның, шул исәптән ведомство максатчан программаларының үтәлешен эшләү, раслау, гамәлгә ашыру һәм тикшереп тору;
- 12) чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет формалаштырганда максатчан программаларга кертелгән чыгымнарны тулысынча чагылдыру максатларында муниципаль системаның максатчан программалары исемлеген төзү;
- 13) ведомство буйсынуындагы муниципаль учреждениеләргә муниципаль хезмәт күрсәтүләренә (эшләренә) күрсәтүгә (башкаруга) муниципаль биремнәренә, шулай ук муниципаль бюджет учреждениеләре өчен финанс-хужалык эшчәнлегенә планын раслау һәм житкерү;
- 14) муниципаль учреждениеләр өчен муниципаль хезмәтләр (эшләр) күрсәтүгә (башкаруга) муниципаль биремнәренә гамәлгә ашыруны тикшереп тору;
- 15) бюджет акчаларын тотуның нәтижелелегенә, эффектлылыгын һәм экономияле булуы өлешендә ведомство буйсынуындагы учреждениеләр эшчәнлегенә эчке финанс контролен көчәйтү;
- 16) муниципаль заказның барлык процедураларын үтәү (сатып алуларны планлаштыру, заказ урнаштыру һәм товарлар китерүгә, эшләр башкаруга, хезмәтләр күрсәтүгә контрактларның үтәлешен тикшереп тору);

ЮМРның берләштерелгән бюджеты структурасы 9 нчы таблицада күрсәтелгән.

9 таблица

ЮМР берләштерелгән бюджеты структурасы

Статья исеме	2021 нче факт
Жириле бюджет керемнәре, шул исәптән:	932528,9
1. Салым керемнәре, шулардан:	422547,6
1.1. физик затлар керемнәренә салым	252966,9
1.2. эшчәнлекнең аерым төрләре өчен йөкләтелгән керемгә бердәм салым	1260,0
1.3. Гадиләштерелгән системаны куллануга бәйле рәвештә алына торган салым	23735,2
1.4. Бердәм авыл хужалыгы салымы	512,1
1.5 Физик затлар мөлкәтенә салым	5698,0
1.6. жири салымы	91628,9

Статья исеме	2021 нче факт
1.7. Дәүләт пошлинасы	2149,4
1.8. Башка	44597,1
2. Салым булмаган керемнәр	47750,2
2.1. дәүләт һәм муниципаль милектәге мөлкәттән файдаланудан керемнәр	20007,3
2.2. әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясаган өчен түләү	664,0
2.3. Башка керемнәр	27078,9
4. Түләүсез кертемнәр, шул исәптән:	462231,1
- дотацияләр	42474,7
- субвенцияләр	149780,0
- субсидияләр	211223,1
- башка бюджетара трансфертлар	59139,1
- дәүләт (муниципаль) оешмаларыннан	6961,4
- дәүләтнеке булмаган оешмалардан керү	25,0
- кире кайтарылмый торган башка кертемнәр	36,8
- узган еллардан калган максатчан билгеләнештәге субсидияләрне, субвенцияләрне һәм башка бюджетара трансфертларны кире кайтарудан керемнәр	0,5
- узган еллардагы субсидияләрнең, субвенцияләрнең калган өлешләрен һәм максатчан билгеләнешкә ия бүтән бюджетара трансфертларны кире кайтару	-7409,5
Жирле бюджет чыгымнары, шул исәптән:	833323,3
1. гомумдәүләт мәсьәләләре	141930,4
2. Милли икътисад	60032,3
3. Торак-коммуналь хужалык	47981,3
4. Әйләнә-тирә мохитне саклау	2277,6
5. мәгариф	445692,7
6. Мәдәният, кинематография	88674,4
7. Сәламәтлек саклау	260,5
8. Социаль сәясәт	9625,5
9. Физик культура һәм спорт	26490,7

Статья исеме	2021 нче факт
10. башка чыгымнар	10357,9
Профициты, кытлык (-)	99205,6

Социаль өлкөгө чыгымнарга килгэндө, аларның күләме республика дәрәжәсендө билгеләнгән нормативлар нигезендө формалаштырыла.

3.3.2. Кече һәм урта бизнесны үстерү

Кече һәм урта эшкуарлыкның Югары Осман муниципаль районы икътисадына керткән өлеше елдан-ел арта бара. Кече һәм урта эшкуарлык субъектларының гомуми саны, район икътисадында эшләүчеләрнең саны һәм аның өлеше арта. Чыгарыла торган продукция, эшләр һәм хезмәт күрсәтүләр күләме үсә, аларның ассортименты һәм яңа технологияләр кертү хисабына сыйфаты яхшыра. Бюджетның барлык дәрәжәләренә салым кертемнәре арта, эшкуарларның бизнесны цивилизацияле алып баруга омтылышы торган саен күбрәк чагыла.

Татарстанстат мәгълүматлары буенча, 2022 елның 1 гыйнварына район территориясендө 801 кече һәм урта эшкуарлык субъекты эшчәнлек алып бара, шуларның 403 е - шәхси эшмәкәр.

Күпчелек эшкуарларның эшчәнлек өлкәсе - мәгълүмат һәм элемтә өлкәсендөгә эшчәнлек (49%); эшчәнлек - һөнәри, фәнни һәм техник - (10%); төзелеш (9%); сәүдә (8%); авыл хужалыгы (3%).

10 таблица

Күрсәткечләр	2018	2019	2020	2021
МСП субъектлары саны, берәмлек	666	719	694	801
Барлык предприятие һәм оешмаларның уртача исемлек санында МСП хезмәткәрләренең (тышкы өстәмә эшләүчеләрдән башка) саны өлеше	31,6	33,3	28,0	29,1 (бәяләү)
Кече һәм микропредприятиеләрнең уртача айлык хезмәт хакы, сум.	19223,0	19744,1	20464,6 (гыйнвар-сентябрь)	21487,8 (бәяләү)
Урта предприятиеләрнең уртача айлык хезмәт хакы, сум.	22067,8	33726,9	28124,9 (гыйнвар-сентябрь)	29531,1 (бәяләү)
КУЭ әйләнеше, млн. сум.	7713,0	9473,2	9567,9	11715,3
ВТПда КУЭ субъектлары өлеше, %	30,5	33,8	33,9 (бәяләү)	34,0 (бәяләү)
МСП субъектлары катнашучы конкурент сатып алулар өлеше, %	35,36	56,86	32,57	30,2

Кече һәм урта эшкуарлыкның аякка басуына һәм үсешенә илдә барлыкка килгән икътисадый вәзгыять һәм аның белән бәйлә барлык муниципаль берәмлекләр өчен уртак проблемалар житди йогынты ясый, атап әйткәндө:

- эшкуарлык эшчәнлеген уңышлы башлау өчен старт капиталы һәм һөнәри әзерлек булмау, шулай ук эшкуарлык эшчәнлеген үстерүгә акчалар булмау;
- кече һәм урта эшкуарлыкның зәгыйфь инвестиция активлыгы;
- әйләнеш капиталын тулыландыру өчен финанс-кредит механизмнарын куллануның чикләнгән мөмкинлекләре һәм, кагыйдә буларак, кредит оешмалары өчен залог белән тәмин итү житәрлек булмау;

- эшкуарлык эшчәнлегенең төрле мәсьәләләре буенча, бигрәк тә авыл жирлекләрендә, кече һәм урта эшкуарлык субъектларына житәрлек дәрәжәдә мәгълүматлылык булмау;

- кече һәм урта эшкуарлык субъектларыннан финанс, мөлкәт ресурсларына керүнең чикләнгән булуы;

- хокукий, финанс, салым законнары мәсьәләләрендә кече һәм урта эшкуарлык һәм индивидуаль эшкуарларның күп кенә житәкчеләрен һәм белгечләрен әзерләүнең түбән дәрәжәсе;

- һөнәри уку йортлары булмау сәбәпле, яшьләрнең авыл жирлекләреннән китүләре.

Эшкуарлыкны үстерүгә йогынты ясаучы факторларны анализлау гамәлдәге проблемаларны уртақ тырышлык һәм эшкуарлык субъектларының, аларның иҗтимагый берләшмәләренең, аны яклау структураларының, дәүләт хакимияте башкарма органнарының һәм жирле үзидарә органнарының килештерелгән гамәлләре белән хәл итәргә мөмкин булуын күрсәтә. Сроклар, ресурслар, башкаручылар буенча чараларны гамәлгә ашыруны тоткарлый торган программа-максатчан алымнарны куллануны, шулай ук идарә һәм контроль процессын оештыруны күздә тотып торган озак вакытка исәпләнгән комплекслы һәм эзлекле якин килү кирәк.

Районда түбәндәге предприятиеләр эшли:

1. «Таткрахмалпатока» АҖнең Куралово бүлекчәсе, аны модернизацияләү өстәмә куәтләр кертергә мөмкинлек бирде. Завод квас сусласы һәм солод экстрактлар концентраты, икмәк-күмәч, кондитер әйберләре, сыра һәм алкогольсез эчемлекләр житештерүчеләр өчен яримфабрикатлар чыгару белән шөгыльләнә. Сатып алулар бөтен Россия буйлап бара. Завод продукциясенең даими партнерлары һәм кулланучылары булып ДЕКА ("Никола" квасы бренды), Пепсико Холдингс ("Рус квасы" бренды), Бочкарев сыра кайнату заводы ("Андреич" квас бренды) кебек эре компанияләр тора. 2018 елда предприятиедә гомуми бәясә 140 млн. сумлык 12,0 мең тонна булган киптерү-ашлык чистарту комплексы файдалануга тапшырылган, бүген ул районның гына түгел, күрше төбәкләрнең авыл хужалыгы предприятиеләреннән уңыш белән тулыландырыла.

Предприятие шулай ук «6000 тонна куәтле солодовня төзү» инвестиция проектын гамәлгә ашыра. Проектның фаразланган бәясә - 630,0 млн. сум. Солодовняны файдалануга кертү 2022-2023 елларда күздә тотыла.

2021 ел йомгаклары буенча житештерелгән продукция күләме 316,1 млн. сум тәшкит иткән, предприятиенең уртача исемлек саны - 93 кеше, хезмәт хакы фонды - 57,4 млн. сум, уртача айлык хезмәт хакы - 51,4 мең сум.

Жирле бюджет хисабына предприятиегә керү юлы төзелгән, Рус Борнашы авылында елның теләсә кайсы вакытында зур йөк автомобильләре тоткарлыксыз йөрү өчен күпер төзелгән.

Югары Ослан муниципаль районының жирле үзидарә органнары тарафыннан "Татарстан Республикасы Президенты каршындагы Дәүләт торак фонды" НО белән Куралово авылында аренда торагы төзү буенча эш алып барыла, моның өчен жир кишәрлеге билгеләнгән инде.

2. «Югары Ослан» агрофирмасы» сөт эшкәртү заводы, ул коры сөт, ак май житештерү һәм сату белән шөгыльләнә, төрле төрдәге спредлар, эчәргә яраклы сөт белән тәэмин итә.

2018 елда заводта май цехы жиһазларын планлы яңарту уздырылды, пастеризацияләнгән сөт һәм май житештерү цехларын вентиляцияләүне реконструкцияләү проекты эшләнде. 2019 елда реконструкция эшләре башкарылды. Сөт киптерү цехын модернизацияләү буенча проект эшләнде һәм алдан эшләр башкарылды, алар эзер продукция складын һәм суырту цехын төзүне үз эченә ала. Әлеге эшләр кысаларында төзелеш майданчыгы әзерләнде, цех бинасына нигез салынды, кирәкле жиһазлар сатып алынды. Әлеге проектны гамәлгә ашыру эшкәртелә

торган сөтнең тәүлеклек күләмен 25 %ка арттырырга, шулай ук өстәмә эш урыннары булдырырга мөмкинлек бирәчәк.

2021 елда житештерелгән продукция күләме 744,3 млн. сум тәшкил иткән, хезмәткәрләрнең уртача саны - 122 кеше, хезмәт хакы фонды - 30,0 млн. сум, уртача айлык хезмәт хакы - 20,5 мең сум.

2018 елда жириле бюджет хисабына предприятиегә алып бара торган Макыл авылындагы үзәк юл ремонтланды.

3. «Керамика-Синтез» Шелангы кирпич заводы - илебезнең иң борынгы предприятиеләренең берсе.

Житештерүнең процессларын һәм заманча технологияләрен автоматлаштыру нәтижәсендә, кирпич заводы ел саен 15 миллион берәмлек шартлы кирпич егәрлек дәрәжәсенә чыкты.

Бүген заводта «Фукс-ито» алдынгы технологиясе (интенсив киптерү һәм яндыру), Австриянең әйдәп баручы фирмасы жиһазлары, «Siemens» фирмасының программа идарәсе кулланыла. Көйләү һәм контрольнең барлык автомат функцияләре программа идарәсе ярдәмендә автомат рәвештә «Симантик» системасының заманча микропроцессорлары ярдәмендә башкарыла. Кайбер операцияләр белән идарә итүне төймә жайланмалар (кул режимы) ярдәмендә башкарырга мөмкин. Киптерү һәм мич белән идарә итү өчен клавиатура белән монитор каралган, алар ярдәмендә процесс белән визуаль идарә итү тәэмин ителә.

Завод продукциясе хосусый аз катлы йортлар һәм ярдәмче корылмалар (гаражлар, сарайлар, мунчалар) төзү өчен дә, шулай ук күп катлы торак комплекслар һәм житештерү биналары төзү өчен дә кулланыла.

2021 елда житештерелгән продукция күләме 117,3 млн. сум тәшкил иткән, хезмәткәрләрнең уртача саны - 100 кеше, хезмәт хакы фонды - 32,7 млн. сум, уртача айлык хезмәт хакы - 27,7 мең сум.

Югары Ослан муниципаль районы жириле үзидарә органнары тарафыннан элек төзелгән торак законнарына туры китерү буенча күпьяллык проблемаларны хәл итүдә зур ярдәм күрсәтелде.

4. Үз конструкторлык бюросы һәм модель участогы, шулай ук бөтен Россия һәм аның чит илләрендә үсеш алган дилерлар челтәре булган 9 модель чыгаручы «Вельветте Марин» катерлар житештерү заводы.

Якындагы 3 елга планнарда - модельләр рәтен киңәйтү, житештерү күләмен арттыру, формалаштыруның яңа технологияләрен куллану. Шулай ук аз үлчәмле суднолар сервисын ачу планлаштырыла, бу яңа эш урыннары булдырырга мөмкинлек бирәчәк.

«Вельветте Марин» ЖЧЖ яңа моделе «Халык өчен сәнәгать товарлары» номинациясендә «Татарстан Республикасының иң яхшы товарлары һәм хезмәтләре» еллык конкурсының 1 дәрәжә дипломанты булды.

2021 елда житештерелгән продукция күләме 220,1 млн. сум тәшкил иткән, хезмәткәрләрнең уртача саны - 64 кеше, хезмәт хакы фонды - 49,5 млн. сум, уртача айлык хезмәт хакы - 64,5 мең сум.

5. «Дивный берег» балык эшкәртү заводы, аның продукциясе республикада гына түгел, аннан читтә дә киң таралган. 2017 елның декабреннән предприятие производствоны яңа майданчыкта туплады, моның өчен яңа житештерү урыннары төзелде.

2018 ел дәвамында заводта технологияләрне камилләштерү процессы барды - июньдә яңа корпус - балык ыслау цехы сафка бастырылды, берничә заманча жиһазлар сатып алынды. Якын киләчәктә - азык-төлек продуктларының куркынычсызлык менеджменты системасының халыкара сертификатын FSC 22000 алу. Өч елга планнарда - яңа бактериологик лаборатория төзү.

«Дивный берег» ЖЧЖнең житештерү эшчәнлегенә белән беррәттән, өстәмә эш урыннары булдырып, «Осьминог» ваклап сату челтәрен дә үстерүен дәвам итә.

2021 елда житештерелгән продукция күләме 1147,0 млн. сум тәшкил иткән, хезмәткәрләрнең уртача саны - 181 кеше, хезмәт хакы фонды - 68,4 млн. сум, уртача айлык хезмәт хакы - 30,6 мең сум.

6. «Геоник» фәнни-житештерү фирмасы, ул нефть промыселы эчендәге газ чыгару жиһазларын эшләү, житештерү һәм монтажлау белән шөгыльләнә. Бүгенге көндә «Геоник» НПФ партнерлары булып нефть сәнәгатенең «НК «Роснефть» ГАЖ, «Газпром нефть» ГАЖ, «Лукойл» ГАЖ һәм башкалар тора.

Кулланучылар базарын үстерү

Кулланучылар базары динамик үсеш кичерә, яңа кибетләр ачыла һәм реконструкцияләнә. Өстәмә эш урыннары челтәр кибетләре тудыра. Шулай итеп, район территориясендә дүрт «Пятёрочка» челтәр кибете, ике «Магнит» кибете, берәр «Бэхетлә», «Верный» һәм «Фасоль» кибетләре сату итәләр. Жәмәгать туклануы өлкәсе дә урында тормый, «Милеш» ЖЧЖ пекарнясында ассортимент киңәя, кондитер әйберләрен әзерләү рецептурасы яңартыла. Яңа кафелар барлыкка килә, үз интерьерларын яхшырта.

Ел дәвамында Югары Ослан муниципаль районы территориясендә даими рәвештә авыл хужалыгы ярминкәләре уздырыла, бу шәхси житештерүчеләргә үз продукцияләрен сатуда ярдәм итә һәм продукцияне сатуның өстәмә каналын булдыра.

2018 елның апрелендә район территориясендә «Ослан» кулланучылар кооперативы төзелде. Авыл хужалыгы һәм азык-төлек Министрлыгы ярдәме белән 2 автолавка сатып алынды, алар, расланган график буенча, ерак торак пунктларда яшәүчеләрнең беренче кирәк-яраклары товарлары белән тәмин итәләр. Планнарда әзерләү эшчәнлеген үстерү һәм күрсәтелә торган хезмәтләр исемлеген киңәйтү.

11 таблица

Күрсәткеч атамасы	2018 ел	2019 ел	2020 ел	2021 ел
Ваклап сату буенча еллык әйләнеш, млрд. сум.	2,4	2,5	2,6	3,0

Татарстан Республикасы ЮМР территориясендә икътисадый үсеш ноктасы булып Иннополис шәһәре - федераль әһәмияттәге «Иннополис-югары технологияләр һәм инновацияләр шәһәре» флагман проекты тора, аның максаты - югары, шул исәптән мәгълүмати технологияләр өлкәсендә квалификацияле белгечләрнең сыйфатлы әзерлеген, югары тормыш дәрәжәсен һәм нәтижәле эшен тәмин итүче уникаль экосистема буларак яңа шәһәр төзү. Хәзерге вакытта «Иннополис» махсус икътисадый зонасында 125 резидент, 48 партнер һәм 150 стартап эшли.

Проектның актуальлеге түбәндәге факторларга бәйле:

- икътисадны диверсификацияләү һәм икътисадый үсешне тизләтү максатларында мәгълүмат технологияләре тармагын тизләтелгән үстерү зарурлыгы;

- гамәлдәге мәгариф системасының югары технологияләр өлкәсендә, IT ны да кертеп, кирәкле санда югары квалификацияле белгечләр әзерли алмавы;

- Россия Федерациясе субъектларында мәгълүмат технологияләре өлкәсендә иң квалификацияле белгечләр өчен алдынгы халыкара үзәкләр белән көндәшлек итәргә мөмкинлек бирә торган тормыш сыйфаты һәм эшкә урнашу мөмкинлекләре булмау.

Проект түбәндәге төп элементларны төзүне һәм үстерүне үз эченә ала:

1. Эшлекле инфраструктура, аның үзәк өлеше - "Иннополис" техник-гамәлгә керту тибындагы("Иннополис" МИЗ), анда киләчәк резидентлар өчен ташламалы салым ставкалары каралган махсус икътисадый зонасы . "Иннополис" МИЗ Иннополис шәһәре резидентлар өчен бизнесны уңышлы алып бару һәм аларның проектларын нәтижәле үстерү өчен уңай шартлар тудырып, экосистемасының мөһим өлеше һәм аның инвестицион жәлеп итүчәнлегенә аерылгысыз элементы булып тора. Икенче ел рәттән Иннополис МИЗ Россия Федерациясендә техник-гамәлгә керту тибындагы иң нәтижәле МИЗ буларак таныла.

2. Бары тик югары технологияләр өлкәсендә генә белгечләр әзерләүдә

махсуслашкан яңа "Иннополис" университеты, киләчәктә 5000 студентка кадәр киңәйтелгән 2000 студентка исәпләнгән. "Иннополис" университеты яңа шәһәрнең интеллектуаль үзегенә әвереләчәк һәм үзәбезнең инновацион индустрияне сыйфатлы яңа дәрәжәгә чыгару өчен югары квалификацияле кадрлар әзерләчәк. Халыкара дәрәжәдәге университетта фәнни тикшеренүләр алып барылачак һәм бакалавриат, магистратура һәм аспирантура программалары буенча югары технологияләр өлкәсендә белгечләр укыячак. Шулай ук мәктәп укучыларын югары уку йортларына әзерләү һәм IT-компанияләр белгечләренең квалификациясен күтәрү курслары да каралган.

3. Торак һәм социаль инфраструктура заманча таләпләргә җавап бирә, алар югары, шул исәптән мөһлүмат технологияләре һәм катнаш өлкәләр һәм аларның гаилә әгъзаларын җәлеп итүнең һәм тотып калуның төп факторларының берсе булачак. Ю-1 торак комплексы һәм торак кварталы төзелеше дәвам итә - бу 250 мең кв.м.дан артык торак. Гомуми мәйданы 1500 кв.м. булган ZION-2 торак комплексында 2 йорт файдалануга тапшырылды. Университет кампусларының яңа биналарын һәм Росэнергоатом мөһлүматларын эшкәртү үзәген проектлау бара. 70 урынлы кунакханә төзелеше дәвам итә. Шәһәр киңлекләре төзекләндерелә.

4. Шәһәргә 4 мең эш урыны бирәчәк тагын ике технопарк төзелә. Хәзер Попов исемендәге технопарк 93% ка, Лобачевский исемендәге технопарк 86% ка эшли.

Иннополис шәһәренә шәһәр округы статусы бирелер дип планлаштырыла, ягъни Татарстан Республикасында өченче шәһәр округы булачак.

"Иннополис" проектының гомумроссия нәтижәләре:

- икътисадны диверсификацияләү;
- Россия IT тармагының конкурентлык сәләтен арттыру;
- югары технологияләр өлкәсендә белгечләр өчен эш урыннары санын арттыру;
- IT-белем бирүдә махсуслашкан халыкара исемдәге университет барлыкка килү исәбенә илдә белем бирүне үстөрү;
- мөһлүмат технологияләре өлкәсендә тикшеренүләр санын арттыру;
- инфраструктура һәм социаль мохит сыйфатының яңа стандартларын булдыру.

Иннополис шәһәрендә үсеп килүче яшьләрнең һәм талантлы белгечләрнең аралашуы һәм үсеше өчен уникаль мохит барлыкка киләчәк. Беренче класслы белгечләрнең югары концентрациясе даими рәвештә яңа идеяләрне генерацияләргә, яңа технологияләр һәм чышелешләрне эшләргә һәм гамәлгә кертәргә, инновацияләрне сынап карарга мөмкинлек бирәчәк.

Шуңа күрә Иннополис шәһәрен әлеге Стратегияне гамәлгә ашыру кысаларында инновацион идеяләр, проектлар һәм программалар буенча фикер алышу өчен төп мәйданчык буларак файдалану планлаштырыла. Иннополис экспертлар, дөүләт органнары, компанияләр, стартаплар, халыкара экспертлар бергәлеге вәкилләре өчен республика мәйданчыгы булачак, анда яңа стратегик юнәлешләр эшләнәчәк, гамәлгә ашырыла торган яңа дөүләт программаларын эшләү, Татарстан Республикасының яңа флагман проектлары буенча тәкъдимнәр формалаштыру булачак.

Шуңа бәйле рәвештә, югары технологияле продукция җитештерүче буларак, стратегик планлаштыру һәм алга таба ЮМР алга таба да күзаллау кысаларында Иннополис шәһәренең кече һәм урта бизнес белән кооперация проблемасын хәл итәргә кирәк.

3.3.3. ЮМР агросәнәгать комплексы

Районның агросәнәгать комплексы җитештерүдә махсуслашкан халык хужалыгының берничә тармагын үз эченә ала:

- игенчелек һәм терлекчелек продукциясе, аны әзер продуктларга эшкәртү;
- авыл хужалыгы өчен һәм аның белән бәйле тармаклар өчен матди - техник хезмәт күрсәтү белән шөгылләнүче чаралар.

Югары Ослан муниципаль районында түбәндәге авыл хужалыгы формироваиеләре җитештерү-финанс эшчәнлеген алып баралар:

4. «КВ-Агро» АЖ («Красный Восток» АЖ инвесторы) элге предприятие ике мөстөкыйль авыл хужалыгы предприятиесен - «КВ-Агро» АЖ, «Восток Зернопродукт» АЖ берлештерә;
5. «Карагужа» ЖЧЖ
6. «Заря агрофирмасы» ЖЧЖ.

Авил хужалыгы предприятиеләреннән тыш, агросәнәгать комплексына шулай ук авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләрден милеккә ия һәм арендага жир кишәрлекләре булган 44 крестьян-фермер хужалыгы, 27 гамәлдәге крестьян-фермер хужалыгы (шулардан 6 гаилә фермасы) керә, алар терлекчелек белән шөгыльләне торган КФХ базасында төзелгән, «Идел киңлекләре» авыл хужалыгы кулланучылар-сату кооперативы, шулай ук дача участокларыннан башка якынча алты мең ярим шәхси ярдәмче хужалык керә.

Районның авыл хужалыгы житештерүенең төп юнәлеше - сөт-ит терлекчелеге, үсемлекчелектә өстәмә үсеш алган тармаклар: бөртекле һәм азык культуралары житештерү.

2022 елның 1 августына барлык милек рәвешләрендәге авыл хужалыгы товар житештерүчеләреннән файдалануда - авыл хужалыгы жирләре - 69,6 мең га, шулардан 54,1 мең га сөрү жирләре; 7283 баш эре мөгезле терлек, шул исәптән 2488 баш савым сыеры; 44 баш ат бар. Бу тармакта 239 кеше эшли.

2021 елда «Агрофирма Заря» ЖЧЖ предприятиесе тарафыннан 10,4 гектар майданда тамчылы сугарулы интенсив технология буенча бакчага нигез салынды. Моның өчен су сиптерү жайланмасы комплекты сатып алынды, яңа насос станциясе төзелде. 4,7 га майданда жиләк культуралары: жир жиләге, кура жиләге һәм карлыган утыртылды.

Хужалык сыйфатлы азык әзерләү өчен кормоүзәк төзи. Инвестицияләрнең гомуми күләме 45 миллион сумга якин.

2020 елдан районда «Август» ЖЧЖ компаниясе эшли. Компания эшчәнлегенең төп юнәлеше бөртекле һәм техник культуралар үстерү. 2021 елда чөчү майданы 8 мең гектарга якин (7755 га) төшкел итте. 2022 елгы чөчү кампаниясенә 6 мең гектардан артык жир кертелгән. Чөчүне 15 мең гектарга житкерү, 17 мең тоннадан артык бөртекле һәм кузаклы һәм 12 мең тоннага якин көнбагыш житештерү планлаштырыла.

Барлык кыенлыкларга карамастан, «Август» инвестиция компаниясе тарафыннан чистарту линиясе белән ашлык кабул итү пункты һәм Майдан торак пункты янында 25 мең тонна склад бүлмәләре булган киптерү комплексы төзелде. Янәшәдә генә эретү узелы төзелде. Инвестицияләрнең гомуми суммасы 120 миллион сум төшкел итте. Өстәмә рәвештә 18 эш урыны булдырылган.

Хужалыкның кече формалары елдан-ел уңай нәтижеләргә ия. Мөгезле эре терлекнең баш саны арта, сөт, ит житештерү күләме арта.

2021 ел йомгаклары буенча крестьян-фермер хужалыклары фермаларында 1 мең тоннадан артык сыер һәм дуңгыз ите житештерелде.

Ит житештерү буенча КФХ Прокопьева Әлфия Искровна үрнәк булып кала. Хужалык ел саен нәселле үгезләрне яңарта. 2021 елның ахырына эре мөгезле терлекләр саны 949 башка житкерелде.

Фермер тарафыннан 74 млн. сумга якин 10 техника сатып алынды. Үз көчләре белән ферма территориясен, ыңдыр табагы булган машина-трактор паркын төзекләндерделәр, азык өстәлен арттырдылар. Территорияне төзекләндерүгә юнәлтелгән гомуми сумма 9 миллион сумнан артык төшкел итте.

Югары Ослан муниципаль районының агросәнәгать комплексы үсешен тоткарлаучы төп проблемаларга түбәндәгеләр керә:

- житештерү кимү, чөчү майданнарын һәм терлекләрнең баш санын кыскарту;
- финанслау чыганакларына кытлык булу, дәүләт финанславын кыскарту, авыл хужалыгы предприятиеләренең әйләнеш һәм әйләнештән тыш активларына инвестицияләү өчен кирәкле кредит ресурсларының кыйммәтләнүе;

- авыл хужалыгы продукциясен кулланучыларның сатып алу сәләтен киметү, предприятиеләр арасында түләмәүләр арту һәм сәнәгать һәм авыл хужалыгы продукциясенә бәяләр диспаритеты;
- авыл хужалыгы продукциясенә бәяләрне арттырмаганда мөһим авыл хужалыгы продуктлары базарларын жайга салу шартларында дөүләткә билгеле бер күләмдә авыл хужалыгы продукциясен гарантияле сату системасы булмау, бу авыл хужалыгы предприятиеләренә табышлылыгын, авыл хужалыгы хезмәткәрләренә аз хезмәт хакын, тулаем авыл хужалыгы хезмәтенә жәлеп ителмәвен билгели;
- авыл хужалыгы техникасының, автомобильләренә, жиһазларның, биналарның һәм корылмаларның тузу дәрәжәсе югары. аз чыгымлы һәм ресурсларны саклаучы технологияләр, хезмәт житештерүчәнлеген арттыруны һәм югары сыйфатлы авыл хужалыгы продукциясен житештерүне тәмин итә торган системалар, машиналар һәм жайланмалар кертү өчен акчалар булмау;
- эшкәртү сәнәгате предприятиеләрен холдингларда туплау, шул рәвешле авыл хужалыгы продукциясенә аерым төрләрен сату базарында катнашучылар санын чикләү, бу конкуренция үсешенә комачаулай, сатып алу бәяләренә нигезсез кимүенә яисә аларның үсешен ясалма тоткарлауга китерә;
- кадрлар проблемасы кискенләшә, ИТР квалификацияле белгечләре һәм массакүләм һөнәрләр кадрлары житмәү, шул исәптән авылда демографик хәлнең начараюу;
- инвестицияләренә жәлеп итү коралы буларак алардан файдалану өчен, жирнең конкрет участокларын тулысынча бәяләү булмау.

Югары Ослан муниципаль районының 2030 елга кадәрге авыл хужалыгы предприятиеләре тарафыннан 2030 елга кадәр конкуренция хәлен саклап калу максатында планлаштырыла (12 нче таблица):

12 таблица

№ т/б	Чара	Үтәү сроклары	Жаваплы башкаручы	Инвестицияләр күләме (млн.сум)	Чыганақ
1	20 гектарда жыләк-жимеш культуралары мәйданы салу	2024 елга кадәр.	«Агрофирма Заря» ЖЧЖ	5,0	Кредит ресурслары
2	«Шәрәфетдинов Р.Н.» КФХ гаилә кошчылык фермасының бройлерларының 60 мең башка исәпләнгән проект куәтенә кадәр житкерү	2023 елга кадәр	«Шәрәфетдинов Р.Н.» КФХ	25,6	Грант, үз акчалары
3	60 мең башка исәпләнгән кошчылык фермасы төзелешен тәмамлау «Шәрәфетдинова О.С.» КФХ	2023 елга кадәр	«Шәрәфетдинова О.С.» КФХ	32,9	Грант, үз акчалары
4	Аналык баш санын яңарту өчен нәселле таналар сатып алу	2023 га кадәр	«Карагужа» ЖЧЖ	41,9	Үз акчалары, субсидияләр

2016-2030 еллар чорында районда авыл хужалыгын үстерүнең өстенлекле бурычлары булып түбәндәгеләр тора:

- терлекләрнең һәм кошларның продуктивлыгын арттыру нигезендә 2020 елга 1,5 мәртәбә һәм 2030 елга 3 мәртәбә терлекчелек продукциясе күләмнәрен арттыру;
- авыл хужалыгы культураларының уңышын арттыру нигезендә үсемлекчелек продукциясе күләмнәрен арттыру;
- авыл хужалыгы продукциясенең һәм азык-төлекнең төп төрләрен куллану дәрәжәләрен халык өчен файдалану һәм экологик иминлекне арттыру;
- авыл халкының матди тормыш дәрәжәсен яхшырту, хезмәт шартларын яхшырту һәм эш белән тәэмин итү;
- авыл җирлекләрендә халыкның торак һәм социаль тормыш шартларын яхшырту;
- авыл хужалыгы товар җитештерүчеләренең заманча авыл хужалыгы техникасы төрләре һәм матди ресурслар белән тәэмин ителешен яхшырту;
- минераль һәм органик ашламалардан файдалануның, су һәм җил эрозияләреннән яклауның нәтижәләлеге арттыру нигезендә туфракның уңдырышлылыгын саклап калу, торгызу һәм күтәрү;
- грант ярдәме хисабына крестьян (фермер) хужалыкларын, гаилә терлекчелек фермаларын, авыл хужалыгы кулланучылар кооперативларын төзүне арттыру өчен шартлар тудыру;
- мәгълүматлаштыру һәм фәннәр квалификацияле кадрлары белән идарә итү факторларының ролен күтәрү;
- якланган грунтта яшелчәләр һәм яшел культуралар ел әйләнәсендә җитештерелә.
- өзер продукцияне сату базарын киңәйтү шулай ук ЮМР авыл хужалыгы өчен мөһим ярдәм булчак.

2030 елга терлекчелек һәм үсемлекчелек өлкәсендә АПК күрсәткечләре 13,14,15 нче таблицада күрсәтелгән.

13 таблица

ЮМР АПК төп күрсәткечләрен фаразлау

Күрсәткечләр	2015	Еллар							
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ашлык, тонна	31192	38579	40051	34809	39140	43050	49585	56604	59640
Рапс, тонна	100	204	128	819	756	975	1023	1056	1106
Ашлыкка кукуруза	5778	10346	6774	6244	8400	9350	9357	10027	10354
Көнбагыш	2110	2519	3122	1292	3640	3975	4108	4256	4690
Сөт, тонна	17303	17312	17398	17717	18800	19200	19200	19250	19320
Ит (терлек һәм кош) тонна	2378	2741	2489	2561	2465	2475	2475	2480	2480
шул исәптән Эре мөгезле терлекләр	1303	1326	1291	1244	1410	1425	1425	1430	1430
Авыл хужалыгының барлык категорияләрен дә җитештерелгән	1207,7	1196,2	1067,0	1065,3	1428,8	1501,7	1578,3	1658,8	1743,4

тулаем продукция гамәлдәге бәяләрдә , млн. сум									
Авыл хужалыгы продукциясен житештерү индексы узган елга карата %ларда	98,8	95,7	86,2	98,0	102,4	103,2	103,2	103,2	103,1
Авыл хужалыгы оешмаларында һәм крестьян-фермер хужалыкларында акчалата керем, мең сум	1033700	1000100	1021200	988400	1150872	1164800	1220398	1257011	1307290
Керем, мең сум	30709	-48659	-17632	-94523	36618	38450	38900	39500	41200
Уртача хезмәт хақы, сум	15359	15948	16192	17519	22487	24735	26713	28850	30150
Бюджет финанславы күләме, мең сум	280700	204400	219800	206600	315932	325410	350000	350000	350000

Күрсәткечләр	Еллар							Күрсәткечнең максатчан мәгънәсе
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
Ашлык, тонна	64842	69875	74952	78120	82840	85410	88000	88000
Рапс, тонна	1139	1190	1224	1277	1311	1365	1400	1400
Ашлыкка кукуруза	10686	10944	11016	11375	11960	12210	13020	13020
Көнбагыш	4788	4860	5149	5440	5733	6050	6325	6325
Сөт, тонна	19320	19376	19380	19450	19600	21000	22750	22750
Ит (терлек һәм кош) тонна	2477	2480	2480	2500	2500	2580	2600	2600
шул исәптән Эре мөгезле терлекләр	1435	1435	1450	1450	1450	1500	1500	1500
Авыл хужалыгының барлык категорияләрен дә житештерелгән тулаем продукция гамәлдәге бәяләрдә , млн. сум	1832,3	1925,7	2023,9	2127,1	2235,6	2349,6	2469,4	2469,4

Барлык категория хужалыктарда тулай авыл хужалыгы продукциясе чагыштырма бәяләрдә, мең сум	26220	27530	28910	32500	32500	34750	37189	37189
Барлык категория хужалыктарда авыл хужалыгы продукциясен житештерү индексы, %	103,2	103,2	103	103	103	103	103,1	103,1
Авил хужалыгы оешмаларында һәм крестьян-фермер хужалыктарында акчалата керем, мең сум	13595 82	14275 61	14989 39	15888 76	16842 09	18021 03	19282 51	1928251
Керем, мең сум	42200	42250	43500	45500	44600	45700	50000	50000
Уртача хезмәт хақы, сум	32650	33000	33000	33000	33000	33000	33000	33000
Бюджет финанславы күләме, мең сум	35000 0	36000 0	36000 0	38000 0	40000 0	45000 0	50000 0	500000

14 таблица

Терлекчелек өлкәсендә ЮМР АПК 2030 елга фаразлау күрсәткечләре

Күрсәткечләр	2015	Еллар							
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Барлык категория хужалыктарда тулаем терлекчелек продукциясе - гамәлдәге бәяләрдә, мең сум	76553 0	58940 0	62750 0	57710 0	90014 4	94607 1	9943 29	1045 044	10983 42
Терлекчелек продукциясен житештерү индексы, узган елга карата %	100,2	74,4	102,9	90,3	102,4	103,2	103,2	103,2	103,1
Мөгезле эре терлекнең баш саны	11649	11589	11219	10645	12610	12865	1291 0	1291 0	12955

шул исәптән сыерлар,	4480	4455	4413	4384	4656	4705	4705	4725	4725
Сөт житештерелгән, тонна	17303	17312	17393	17726	18800	19200	19200	19250	19320
Терлек сую өчен житештерелгән/ сатылган	2378	2474	2256	2474	2465	2475	2475	2480	2480
Эре мөгезле терлекләр	1303	1326	1291	1244	1410	1425	1425	1430	1430
шул исәптән авыл хужалыгы предприятиеләр ендә һәм КФХларда	1303	1326	1291	1244	1410	1425	1425	1430	1430
Терлек һәм кош-кортның продуктивлыгы, гр	648	652	607	612	738	750	750	750	750
бер сыердан савым, кг	5052	4645	4600	4664	5485	5595	5600	5620	5650
эре мөгезле терлек ите житештерү, кг	210	187	189	185	236	245	250	270	250
бозаулар алынган, баш.	4557	4646	4454	4582	4928	5076	5076	5100	5150
100 сыерга бозаулар алынган, баш .	74	69	77	72	85	85	85	85	85

Күрсәткечләр	Еллар							Күрсәткечн ең максатчан мәгънәсе
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
Барлык категория хужалыкларда тулаем терлекчелек продукциясе - гамәлдәге бәяләрдә, мең сум	991128	995520	1010160	1017480	1045296	1105320	1181448	1181448
Терлекчелек продукциясен житештерү индексы, узган елга карата %	103,2	103,2	103	103	103	103,1	103,2	103,2
Мөгезле эре терлекнең баш саны	12955	13000	13100	13200	13300	13500	13500	13500
шул исәптән сыерлар,	4745	4750	4750	4760	4760	4770	4800	4800
Сөт	19320	19376	19380	19450	19600	21000	22750	22750

житештерелгән, тонна								
Терлек сую өчен житештерелгән/с атылган	2477	2480	2478	2500	2500	2580	2600	2600
Эре мөгезле терлекләр	1435	1435	1450	1450	1450	1500	1500	1500
шул исәптән авыл хужалыгы предприятиеләре ндә һәм КФХларда	1435	1435	1450	1450	1450	1500	1500	1500
Терлек һәм кош- кортның продуктивлыгы, гр	750	750	780	780	780	780	780	780
бер сыердан савым, кг	5680	5700	5750	5800	5850	6000	6200	6200
эре мөгезле терлек ите житештерү, кг	270	270	285	285	285	285	285	285
бозаулар алынган, баш.	5200	5250	5300	5350	5400	5450	5500	5500
100 сыерга бозаулар алынган, баш .	85	86	86	86	87	87	87	87

15 таблица

2030 елга үсемлекчелек өлкәсендә ЮМР АПК фаразлау күрсәткечләре

Күрсәткечләр	2015	Еллар							
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Барлык категория хужалыкларда үсемлекчелекнең тулаем продукциясе күләме гамәлдәге бәяләрдә, мең сум	44221 3	49630 0	43950 0	48720 0	52865 6	55562 9	5839 71	61375 6	64505 8
Үсемлекчелек продукциясен житештерү индексы, узган елга карата %	124	108,4	85,6	108,9	102,4	103,2	103,2	103,2	103,1
Чөчү мәйданнары, га	34327	37116	36077	31132	35700	35900	3595 0	36000	36050
Бөртеклеләр	18883	19170	17701	15796	20000	21000	2100 0	21000	21000
Ашлыкка кукуруза	1167	1942	1400	1126	1400	1400	1400	1400	1400
Рапс	502	610	610	1072	630	650	660	660	670
Көнбагыш	2110	2815	4102	1952	2600	2650	2650	2660	2680

Тулаем жыем, тонна									
Бөртеклеләр	31192	38579	40051	34809	36000	37800	38850	39900	39900
Ашлыкка кукуруза	5778	10346	6774	6244	11900	11900	11900	11900	11900
Рапс	100	204	128	819	756	975	1023	1056	1106
Көнбагыш	2110	2519	3122	1292	4810	5035	5035	5320	5360
Уңыш, гектардан центнер									
Бөртеклеләр	15,5	20,1	20,2	22,0	18	18	18,5	18,5	19,0
Ашлыкка кукуруза	82,1	74,1	48,4	55,4	85,0	85,0	85,0	85,0	85,0
Рапс	2	3,3	2,1	7,6	12	15	15,5	16,0	16,5
Көнбагыш	18,2	8,9	7,6	12,4	18,5	19	19	20,0	20,0
Элиталы орлыклар чәчелгән мәйданның чагыштырма авырлыгы чәчүлекләрнең гомуми мәйданында, %	70	80	85	90	95	100	100	100	100

Күрсәткечләр	Еллар							Күрсәткечнең максатчан мәгънәсе
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
Барлык категория хужалыкларда үсемлекчелекнең тулаем продукциясе күләме гамәлдәге бөяләрдә, мең сум	67795 1	71250 9	74884 3	78702 7	82717 2	86935 2	91367 8	913678
Үсемлекчелек продукциясен житештерү индексы, узган елга карата %	103,2	103,2	103	103,0	103,0	103,1	103,2	103,2
Чәчү мөйданнары, га	36100	36100	36100	36100	36100	36100	36100	36100
Бөртеклеләр	21000	21000	21000	21000	21000	21000	21000	21000
Ашлыкка кукуруза	1400	1400	1400	1400	1400	1400	1400	1400
Рапс	670	680	680	690	690	700	700	700
Көнбагыш	2690	2700	2710	2720	2730	2750	2750	2750
Тулаем жыем, тонна								
Бөртеклеләр	42000	44100	44100	46200	46200	48300	52500	52500
Ашлыкка кукуруза	11900	11900	11900	11900	11900	11900	11900	11900

Рапс	1139	1190	1224	1277	1311	1365	1400	1400
Көнбагыш	5380	5670	5691	5712	6006	6050	6325	6325
Уңыш, гектардан центнер								
Бөртеклеләр	20	21,0	21,0	22,0	22,0	23,0	25,0	25,0
Ашлыкка кукуруза	85,0	85,0	85,0	85,0	85,0	85,0	85,0	85,0
Рапс	17,0	17,5	18,0	18,5	19,0	19,5	20,0	20,0
Көнбагыш	20,0	21,0	21,0	21,0	21,0	22,0	23,0	23,0
Элиталы орлыклар чәчелгән мәйданның чагыштырма авырлыгы чәчүлекләрнең гомуми мәйданында, %	100	100	100	100	100	100	100	100

3.3.4. Агросәнәгать мәйданчыкларын булдыру һәм үстерү

Агросәнәгать мәйданчыклары төзү ЮМР икътисады үсеше өчен зур әһәмияткә ия.

Хәзерге вакытта Яр буе Морквашы авыл җирлеге территориясендә сәнәгать зонасы булдырылды, ул М-7 «Волга» федераль трассасында отышлы булган, республика башкаласына якин урнашкан, анда җирле бюджет хисабына су белән тәмин итү чөптәләре үткәрелгән, керү юллары төзелгән һәм анда инде «Дивный берег» ЖЧЖ, «Вельветте Марин» ЖЧЖ, «НПФ Геоник» ЖЧЖ, «АРТ» ЖЧЖ, «ЭкодПремиум» ЖЧЖ үз эшчәнлеген гамәлгә ашыра. 2021 елның июнендә Ростсельмаш авыл хужалыгы техникасының дилерлык үзәге («АРТ» ЖЧЖ) ачылды. Үзәк Татарстан Республикасы буенча сервис хезмәтләре күрсәтә. Хәзерге вакытта компания тарафыннан җитештерү урыны арендадан алынган. 2023 ел ахырына кадәр үз базасын төзү бурычы куелды.

2021 елның декабрь ахырында сәнәгать зонасы территориясендә пластик тәрәзәләр җитештерү ачылды.

Барлык санап үтелгән предприятиеләр буенча керем 2021 елда миллиард сумнан артык тәшкил итте, предприятиеләрдә эшләүчеләрнең гомуми саны биш йөз кеше тәшкил итә. Предприятиеләр экспортка йөз тотта, үз продукцияләрен Татарстан Республикасынан читкә дә сата.

Шул ук территориядә логистик хезмәтләр күрсәтү, автосервис хезмәтләре күрсәтү, тимер-бетон эшләнмәләр җитештерү буенча бизнес проектларын гамәлгә ашыру өчен участоклар бүленгән, бу 70 кешегә эш урыннары санын арттырырга мөмкинлек бирәчәк.

Якин арада юл буе сервис зонасы ачылачак - кибет һәм Яр буе Морквашы автогаз заправкасы станциясе.

Урман Морквашы районында 18 гектар мәйданда М-7 индустриаль паркын төзү планлаштырыла. Инвестор резидентларны киләчәктә җәлеп итү өчен коммуналь-көнкүреш инфраструктурасын төзүчәк.

Районда авыл хужалыгы юнәлешендәге тагын бер мәйданчык булдыру эше башланды. Моңың өчен Воробьевка авылы янында бөтен кирәкле инфраструктурасы булган 8,7 га мәйданлы җир кишәрлеге билгеләнгән.

Территорияне алга таба үстерү, белгечләргә җәлеп итү һәм эш урыннарын саклап калу өчен аренда торагы төзү зарур. Моңың өчен җир участогы бар. Район бюджеты хисабына инженерлык чөптәләрен ясау мөмкинлеге бар.

М-7«Волга» трассасында авария хәлләрен булдырмау өчен предприятиеләр урнашкан территориядән зур йөк автомобильләренә керү һәм чыгу өчен шартлар тудыру зарур.

Югары Ослан районы, бу мәсьәләне хәл итүнең мөһимлеген аңлап, «Федераль юл агентлыгының Идел-Нократ төбәге автомобиль юллары федераль идарәсе» ФКУ хәзерге вакытта карап тикшерелә торган әлеге юл участогында тизләтү һәм тормоз полосасын урнаштыру буенча эш планына кертүне сорап мөрәжәгать юллады.

Әлеге проектларны гамәлгә ашыру Югары Ослан муниципаль районы территориясендә түбәндәгеләргә ярдәм итәчәк:

5. Кече һәм урта эшкуарлыкны үстерүгә;
6. Төзелә торган производстволарда турыдан-туры ике йөздән артык яңа эш урыны булдыру;
7. Җитештерү процессына жәлеп итеп, Югары Ослан муниципаль районының крестьян-фермер хужалыкларында өстәмә эш урыннары булдыру юлы белән крестьян-фермер хужалыкларын үстерү, алар резидентлар белән хезмәттәшлек итәчәк, шулай ук табышны гарантияләнгән алу юлы белән;
8. Салым базасын күтәрүгә, бюджет керемнәрен арттыруга.

4. Стратегияне гамәлгә ашыру мониторингы, Стратегияне үтәүне үзгәртү һәм тикшереп тору

Стратегияне гамәлгә ашыру һәм аңа үзгәрешләр кертү мониторингы Стратегияне гамәлгә ашыруга идарә итү механизмының состав өлеше булып тора.

Әлеге Стратегияне үзгәртү аны гамәлгә ашыру барышын ел саен анализлау нәтижәләре буенча башкарыла. Үзгәрешләр булырга мөмкин:

- чаралар искәртмәсе;
- яңа чаралар кертү;
- Югары Ослан районының узган елгы социаль-икътисади үсеш нәтижәләре.

Стратегияне актуаль хәлдә тоту максатында, Югары Ослан муниципаль районы Башкарма комитетының структур бүлекчәләре, Стратегия юнәлешләрен гамәлгә ашыру өчен җаваплы предприятиеләр һәм учреждениеләр, хисап чорыннан соң килүче елның 1 февраленә кадәр, ел саен Югары Ослан муниципаль районы башкарма комитетының территориаль үсеш бүлегенә Стратегияне гамәлгә ашыруның барышы турында хисап тапшыралар.

Стратегияне гамәлгә ашыру нәтижәләрен караганнан соң, Югары Ослан муниципаль районы башкарма комитеты кирәк булса, Стратегиягә үзгәрешләр кертүгә мөмкин.

Әлеге Стратегия ЮМР составына керүче жирлекләренә социаль-икътисадый үстерү планнарын эшләү өчен нигез булып тора.

Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районы Башкарма комитеты Стратегияне гамәлгә ашыруга ағымдагы һәм йомгаклау контролен гамәлгә ашыра.

5. Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районының киләчәгенә сценарий моделә

Шулай ук, региональ дәрәжәдә кебек үк, ЮМР социаль-икътисадый үсешенә олак сөрөклә перспективасына фараз, олак вакыт эчендә дөнья базарында да, региональ һәм локаль базарларда да да везгыятьне тамырдан үзгәртүгә сәяси һәм / яисә икътисадый вакыйгалар булырга мөмкин дигән билгесезлек куркынычлары белән бәйлә.

2030 елга кадәр ЮМР социаль-икътисадый үсешенә фаразланган күрсәткечләре 16 нчы таблицада күрсәтелгән.

16 таблица

2030 елга кадәр исәпләнгән ЮМР СЭР күрсәткечләре

Күрсәткеч атамасы	Вакыт (еллар)														
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Даими халык саны (ел башына) мең кеше (Иннополис шәһәрэн исәпкә алмыйча)	16,5	16,39	16,27	16,08	16,0	16,10	16,05	16,06	16,09	18,2	18,4	18,6	18,8	19,0	19,2
Тулаем территорияль продукт - барлыгы, млн. сум.	6318,5	6910,8	9633,7	11725,5	20917,5	23047,8	24640,9	26852,2	28764,5	30515,8	32041,6	33643,7	35325,8	37092,1	38946,71 02
ВТП үсеше темпы чагыштырма бәяләрдә	107,4	105,4	130,0	101,6	178,4	108,9	102,8	103,0	103,2	102,6	102,0	102,0	102,0	102,0	102,0
Үзләре житештергән товар, башкарылган эшләр һәм хезмәтләр күләме үз көчләре белән, мең сум.	2771717	3287679	2610749	2228907	2755858	4511819	4702300	4895790	5098515	5398190	5668100	5951504	6249080	6561534	6889610
Барлык категория хужалыкларда, тиешле еллар бәяләрендә, миллион сум (авыл хужалыгы оешмаларында) авыл хужалыгының жыелма продукциясе	1196,2	1067,0	1064,3	1017,7	3054,2	2758,0	3578,0	3663,4	3752,3	3827,3	3942,1	4060,4	4182,2	4307,7	4436,9
Финанслауның барлык чыганакалары исәбенә төп капиталга инвестицияләр күләме, млн. сум.	9935,5	2640,2	3766,7	5503,6	5171,3	6693,6	15535,6	13192,9	9025,3	5735,8	7830,1	8613,1	9043,8	9495,9	10160,6
Хезмәт өчен түләү фонды, млн. сум (Иннополис шәһәрэн исәпкә алып)	2030,7	2489,1	3022,3	4579,7	5876,7	7685,7	9145,9	10270,9	12335,3	14555,7	15192,4	15742,1	16005,4	16482,6	17301,7

Күрсәткеч атамасы	Вақыт (еллар)														
Хезмәткәрләрнең уртача исемлек саны (кеше) (Иннополис шәһәрен исәпкә алып)	5392,0	5842,0	5927,0	6331,0	7625,0	7909,0	8214,0	8855,0	9980,0	11280,0	11618,0	11967,0	12165,0	12442,0	12989,0
Уртача айлык хезмәт хакы (предприятиеләрнең тулы даирәсе буенча), сум (Иннополис шәһәрен исәпкә алып)	31385,1	35503,9	42492,7	60284,8	64226,4	80977,4	92788,0	96658,0	103000,3	107533,1	108971,7	109621,6	109641,0	110396,2	111002,3
Төркәлгән эшсезлек дәрәжәсе чор ахырына, %	0,43	0,37	0,38	0,55	0,94	0,75	1,03	0,69	0,69	0,69	0,69	0,69	0,69	0,69	0,69

Мең сум.

Күрсәткеч атамасы	2017 ел	2018 ел	2019 ел	2020 ел	2021 ел	2022 ел	2025 ел	2030 ел
Жирле бюджет керемнәре	65510 0,2	62930 5,4	72065 8,9	74464 3,2	93252 8,9	89387 3,0	879893 ,3	1 126 111,1
Салым һәм салым булмаган	30812 9,4	28223 9,9	31958 0,2	31664 1,9	47029 7,8	51950 1,8	698333 ,0	820724, 8
1. Салым керемнәре	27593 2,3	24613 6,7	24431 1,2	27755 0,1	42254 7,6	47423 0,8	658209 ,0	772576, 0
1.1. физик затлар керемнәренә салым	15967 5,4	13922 1,5	13010 7,4	15221 8,5	25296 6,9	29058 6,0	462467 ,0	554960, 4
1.2. эшчәнлекнең аерым төрләре өчен йөкләтелгән керемгә бердәм салым	4759, 3	4286, 3	4457, 9	4708, 4	1260, 0	94,2	0,0	0,0
1.3. Бердәм авыл хужалыгы салымы	95,0	53,7	115,6	282,0	512,1	581,2	691,0	829,2
1.4. физик затлар мөлкәтенә салым	3804, 8	4158, 4	5063, 7	6554, 2	5698, 0	6338, 0	7396,0	8875,2
1.5. жир салымы	66000 ,9	51338 ,3	58637 ,2	68420 ,2	91628 ,9	86753 ,0	86812, 0	86900,0 0
1.6. Дәүләт пошлинасы	2234, 6	1993, 2	2335, 5	2087, 0	2149, 4	2152, 0	2367,0	2840,0
1.7. башкалар	33608 ,5	35177 ,0	34900 ,2	34339 ,0	44597 ,1	46386 ,4	48394, 0	58072,8
1.8. салым салуның гадиләштерелгән системасын куллануга бәйле рәвештә алына торган салым	5753, 8	9908, 3	8693, 7	8940, 8	23735 ,2	41340 ,0	50082, 0	60098,4
2. Салым булмаган керемнәр	32197 ,1	36103 ,2	75269 ,0	39091 ,8	47750 ,2	45271 ,0	40124, 0	48148,8
2.1. дәүләт һәм муниципаль милектәге мөлкәттән файдаланудан керемнәр	12771 ,5	9412, 1	9474, 2	16088 ,7	20007 ,3	17291 ,0	21165, 0	25398,0
2.2. әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясаган өчен түләү	440,5	310,2	214,9	334,5	664,0	221,0	221,0	265,2
2.3. башка керемнәр	18985 ,1	26380 ,9	65579 ,9	22668 ,6	27078 ,9	27759 ,0	18738, 0	22485,6
3. Түләүсез керемнәр	34697 0,8	34706 5,5	40107 8,7	42800 1,3	46223 1,1	37437 1,2	181560 ,3	305386, 3
3.1. дотацияләр	-	-	26438	35728	42474	34333	0,0	0,0

			,9	,2	,7	,1		
3.2. субвенциялар	10802 5,9	12656 2,5	13195 3,8	14143 7,9	14978 0,0	15728 6,4	172526 ,8	207032, 2
3.3. субсидиялар	22326 2,3	20516 0,9	22966 1,2	20633 9,1	21122 3,1	14314 5,0	9033,5	98354,1
3.4. башка бюджетара трансфертлар	17901 ,2	14659 ,8	18176 ,4	50991 ,3	59139 ,1	39606 ,7	0,0	0,0
3.5. субсидияларнең калган өлешләр кире кайтару	- 2218, 6	- 682,3	- 5224, 5	- 12155 ,4	- 7409, 0	- 0,0	- 0,0	- 0,0
3.6 башкалар	-	-	72,9	5660, 2	7023, 2	0,0	0,0	0,0
Жирле бюджет чыгымнары	65698 6,3	71103 3,8	72452 4,2	72231 0,0	83332 3,3	92343 5,6	879893 ,3	058036, 1 0
1. гомумдәүләт мәсьәләләре	17011 9,8	13628 3,4	12985 0,4	12940 5,4	14193 0,4	15583 0,5	109978 ,4	162951, 1
2. торак-коммуналь хужалык	31507 ,1	56063 ,6	41769 ,3	46483 1,0	47981 ,3	56170 ,9	20697, 6	69 290,2
3. әйләнә-тирә мохитне саклау	3739, 9	2117, 1	4947, 2	0,0	2277, 6	4439, 0	3560,0	3560,0
4. белем бирү	32891 1,7	36939 6,5	36959 7,3	35913 2,2	44569 2,7	45462 6,4	525865 ,9	578452, 5
5. милли иминлек	3053, 2	5178, 1	4698, 5	5126, 3	4668, 4	6214, 0	4578,1	6300,0
6. милли икътисад	48557 ,4	52215 ,1	56056 ,1	62380 ,6	60032 ,3	99505 ,7	51597, 7	66 857,6
7. милли оборона	1427, 5	1575, 1	1641, 7	1850, 0	1899, 1	2092, 6	2607,7	2 724,9
8. мәдәният, кинематография һәм массакуләм мәгълүмат чаралары	59503 ,8	69224 ,2	71223 ,5	76156 ,8	88674 ,4	91024 ,0	99725, 8	100 381, 2
9. сәламәтлек саклау	196,6	219,4	227,9	249,5	260,5	272,1	316,9	456,7
10. социаль сәясәт	8826, 0	16762 ,3	22367 ,2	14629 ,5	9625, 5	16831 ,5	13165, 5	14482,1
11. физик культура һәм спорт	214,0	294,1	20118 ,1	24429 ,8	26490 ,7	31804 ,9	33474, 2	36821,6
12. массакуләм мәгълүмат чаралары	-	-	-	-	-	-	-	-
13. муниципаль бурычка хезмәт күрсәтү	-	-	-	-	-	-	-	-
14. бюджетара трансфертлар	929,3	1704, 9	2027, 0	2466, 8	3790, 4	4624, 0	14325, 5	15758,1
Профициты,	-	-	-	22333	99205	-	0,0	68075,1

кытлык (-)	1886, 1	81728 ,4	3865, 3	,3	,6	29562 ,6		
------------	------------	-------------	------------	----	----	-------------	--	--

6. Югары Ослан муниципаль районының 2030 елга кадәр социаль-икътисадый үсеш стратегиясе кысаларында стратегик инициативаларны, стратегик вакыйгаларны гамәлгә ашыруның юл картасы

Стратегик өстенлекләр	Стратегик юнәлешләр	Стратегик чаралар	Гамәлгә ашыру вакытлары
Кеше капиталын булдыру һәм туплау	1.1. Мәгариф ЮМР үсеше нигезе	1.1.1. «Иң яхшы билингваль балалар бакчасы» грантын алуға Республика конкурсында мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренең катнашуы.	2016-2030 еллар
		1.1.2. Белем бирүнең сыйфатын бәяләүнең муниципаль моделен булдыру, укучыларның сыйныфлар буенча белем сыйфатын мониторинглауны гамәлгә ашыру (4,6,8,9,11 сыйныфлар)	2016-2030 еллар
		1.1.3. «Олимпка юл» мәктәп укучыларын олимпиадаларга әзерләү буенча консультация пункты булдыру	2016-2030 еллар
		1.1.4. Республика, Бөтенроссия олимпиадаларында жиңүчеләр, медалистлар, «Олимп»БДИ нәтижәләре югары булган укучыларга ярдәм итү буенча Башлык гранты	2016-2030 еллар
		1.1.5. «БДИ бик яхшы», «БДИ икелесез» республика проектларын гамәлгә ашыру, «Акыллы каникуллар» район проектын гамәлгә ашыру	2016-2030 еллар
		1.1.6. Балаларга ике дәүләт телендә белем бирү семинарларын оештыру	2016-2030 еллар
		1.1.7. «Ел тәрбиячесе», «Иң яхшы мәктәпкәчә белем бирү оешмасы», «Сәламәтлекне саклау мохитен үстерү буенча иң яхшы мәктәпкәчә мәгариф оешмасы» республика грант программаларында мәктәпкәчә мәгариф учреждениеләренең катнашуы	2016-2030 еллар
		1.1.8. Өстәмә белем бирү учреждениесе базасында башлангыч үсеш мәктәбен үстерү	2016-2030 еллар
		1.1.9. Гаилә балалар бакчалары булдыру	2017-2030г.

1.2. Сәламәтлек саклау - халыкның озын гомеренең бер өлеше буларак, сәламәтлекне саклау, физкультураны һәм спортны үстерү	1.2.1. ЮМР халкының үлемен киметүгә юнәлдерелгән чараларны эшләү	2016-2030 еллар	
	1.2.2. Хезмәтне саклау чараларын эшләү	2016-2030 еллар	
	1.2.3. Халыкның сәламәтлеген саклауга ярдәм итә торган үз-үзеңне тоту моделен үстерү	2016-2025 еллар	
	1.2.4. Сәламәтлек саклау системасын модернизацияләү	2016-2025 еллар	
	1.2.5. Физик культура һәм спорт өлкәсендә хезмәт күрсәтүләрдән файдалану дәрәжәсен һәм аның сыйфатын арттыру	2016-2030 еллар	
	1.2.6. Сәламәт яшәү рәвешен пропагандалау	2016-2030 еллар	
	1.2.7. ВФСК ГТО кертү	2022 елга кадәр.	
	1.2.8. Мөмкинлекләре чикләнгән затлар өчен физик культура һәм спорт белән шөгыльләнүнең һәркем файдалана алырлык булуын тәэмин итү	2016-2030 еллар	
	1.2.9. Гражданның барлык категорияләре арасында төрле спартакиадалар үткөрү	2016-2030 еллар	
	1.2.10. Физик культура һәм спортның матди-техник базасын киңәйтү һәм ныгыту.	2016-2030 еллар	
	1.2.11. Хәрби-патриотик клуб булдыру	2016-2030 еллар	
	1.2.12. Яшьләр СОНКО барлыкка килү өчен шартлар тудыру	2016-2030 еллар	
	1.2.13. Сәләтле яшьләргә ярдәм итү, фәнни һәм ижади эшчәнлеккә жәлеп ителгән яшьләрне колачлауны арттыру	2016-2030 еллар	
	3. Һәркем файдалана алырлык мөдәният	1.3.1. Күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын һәм һәркем файдалана алырлык булуын арттыру	2016-2030 еллар
		1.3.2. Мәдәни-массакуләм чараларга килүчеләр санын арттыру	2016-2030 еллар
	1.3.3. Концерт-күргәзмә эшчәнлеген оештыру, бердәм белем бирү киңлеген формалаштыру	2016-2030 еллар	
	1.3.4. Югары Ослан муниципаль районы халкына мәгълүмат технологияләрен һәм массакуләм мәгълүмат чараларын куллану юлы белән мөдәният	2016-2030 еллар	

		учреждениеләре эшчәнлеге турында мәгълүматны арттыру.		
		1.3.5. Күпфункцияле, мөгърифәт, мәгълүмат үзәкләре буларак китапханәләрне үстерүгә юнәлдерелгән эшчәнлекне дәвам итү	2016-2030 еллар	
		1.3.6. Канәгатьләнерлек хәлдә булган китапханә биналары өлешенә -95% ка, техник-модернизацияләнгән китапханәләрнең өлеше-100% ка житү. Китапханәләрнең сакланышы һәм иминлеге дәрәжәсенә ирешү, техник һәм яңгынга каршы куркынычсызлык чаралары белән тәэмин итү - 95 %ка кадәр.	2016-2030 еллар	
	Мәшгульлек, Хезмәт базары	1.4.1. Яшьләрне жәлеп итеп, төрле дәрәжәдәге һөнәри әзерлек программаларын үстерү.	2016-2030 еллар	
		1.4.2. Үз-үзеңне эш белән тәэмин итү программаларын киңәйтү.	2016-2030 еллар	
		1.4.3. Эшсезлек дәрәжәсенә алга таба кимүе	2016-2030 еллар	
		1.4.4. Халыкның территорияль мобильлеген тәэмин итү	2016-2030 еллар	
	2. Уңайлы пространство - кеше капиталын үстерү өчен нигез	2.1.Торак-коммуналь өлкәсен һәм инфраструктураны үстерү 2.2.Транспорт системасы	2.1.1. республика программаларын гамәлгә ашыру кысаларында су жыю корылмалары, чистарту корылмалары төзү, челтәрләрне үстерү коралы буларак хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин итүчеләрнең инвестиция программаларын раслау;	2016-2030 еллар
			2.1.2. «Газпром трансгаз Казан» ЖЧЖ инвестиция проектлары кысаларында газ белән тәэмин итү челтәрләрен төзү;	2016-2030 еллар
			2.1.3. Гамәлдәге торак пунктлар урамнарын сыйфатлы су белән тәэмин итү өчен булган челтәрләрне ремонтлау, төзү һәм реконструкцияләү (модернизацияләү) чараларын су белән тәэмин итү һәм су бүлеп бирү схемаларын исәпкә алып гамәлгә ашыру (19 авыл жирлегә һәм Иннополис шәһәре)	2016-2030 еллар
2.1.4. Муниципаль объектларның энергия			2016-2030 еллар	

	нәтижелелеген арттыру чараларын гамәлгә ашыру (жылылык белән тәэмин итүне исәпкә алу, урамнарны яктыртуны электр белән тәэмин итү үзәкләрен урнаштыру, район учреждениеләрендә энергия сыешлы һәм нәтижәле казаннар урнаштыру);	
	2.1.5. «Челтәр компаниясе» ААҖ инвестиция проектлары кысаларында электр белән тәэмин итү челтәрләрен, шул исәптән урамнарны яктырту челтәрләрен төзү;	2016-2030 еллар
	2.1.6. Полигоннарны тутыру темпын киметү һәм каты көнкүреш калдыкларын чыгаруны тәэмин итү өчен Макыл авылы янындагы чүпне сортларга аеру линиясе һәм биологик калдыкларны эшкөртү технологиясе булган каты көнкүреш калдыклары полигонын файдалануга тапшыру.	2017-2025 еллар
	2.1.7. Янғын куркынычсызлыгын тәэмин итү чараларын гамәлгә ашыру.	2016-2030 еллар
	2.1.8. «Дәүләт идарәсе системасын камилләштерүнең төп юнәлешләре турында» РФ Президентының 2012 елның 07 маендагы 601 номерлы Указы белән билгеләнгән максатчан күрсәткечләргә Югары Ослан районының КФҮ базасында дәүләт һәм муниципаль хезмәтләр күрсәткәндә гражданның сыйфатын, алардан файдалана алуын һәм уңайлылыгын тәэмин итү өлешендә ирешү, шул исәптән халыкның аз мобильлә төркемнәре өчен	2016-2030 еллар
	2.1.9. Район гражданны өчен муниципаль хезмәтләр күрсәтү процедураларын оптимальләштерү һәм срокларын кыскарту	2016-2030 еллар
	2.1.10. Район гражданнына хезмәт күрсәткәндә район башкарма хакимияте органнары һәм КФҮ арасындагы хезмәттәшлекнең нәтижәле механизмын	2016-2030 еллар

		булдыру		
		2.1.11. «Бер тәрәзә» принцибы буенча КФУ хакимият органнарының барлык хезмәт күрсәтүләрен тәмин итү, шул исәптән авыл җирлекләрендә дә.	2016-2030 еллар	
		2.2.1.юл челтәрен төзү;	2016-2030 еллар	
	2.3.Туризм индустриясе. Югары Ослан муниципаль районы-Татарстан Республикасы территориясендә яңа туристлык жәүһәрә	2.3.1.Югары Ослан муниципаль районының туристик инфраструктурасын үстерү:		
		- Югары Ослан муниципаль районының туризм өчен автомобиль, су һәм һава инфраструктурасын үстерү.	2016-2030 еллар	
		- кунакханәләр челтәрен һәм күмәкләшеп урнашуның башка чараларын үстерү.	2016-2030 еллар	
		2.3.2.туризмның перспектив төрләрендә туристик продуктлар булдыру һәм туристлык маршрутларын оештыру:		
		- «Татарстан Республикасының милли сукмагы» пилот проектының муниципаль этабын эшләү	2022-2025 еллар	
		- Киров исемендәге поселокта «Ат үзәге» төзелеше	2022-2025 еллар	
		- «Зәя калкулыклары» ЖЧЖ киңәйтү;	2016-2030 еллар	
		- пилотсыз очкычлар үзәге һәм Югары Ослан аэроклубы аша кече авиация үсеше;	2016-2030 еллар	
		- вакыйгалар туризмын үстерү һәм вакыйгалар туризмының яңа маршрутларын оештыру;	2020-2030 еллар	
		2.3.3.3.Туристлык продуктларын туристлык базарларында күрсәтү шул исәптән:		
		- сайтны эшләү һәм булдыру, аны алга жибәрү;	2016-2030 еллар	
- районның туристик маршрутлары буенча реклама һәм мәгълүмат материаллары: листовкалар, проспектлар, буклетлар, брошюралар, видеороликлар, презентацияләр, портфолио, флаерлар булдыру һәм чыгару;	2016-2030 еллар			
- районның төп туристлык маршрутларында җирле һөнәр осталарының сувенир продукциясен сатуны оештыру;	2016-2030 еллар			

		- туристик фирмалар, компанияләр, агентлыклар вәкилләре өчен Югары Ослан муниципаль районы буенча реклама туры үткөрү. Районның туристик, музей һәм мәдәни мөмкинлекләрен күрсәтү	2016-2030 еллар
3.Икътисад һәм инновацияләр	3.1.ЮМР берләштерелгән бюджетының структурасы	3.1.1.Хезмәт өчен түләү фонды үсеше, өстәмә эш урыннары.	2016-2030 еллар
		3.1.2. Жир кишәрлекләренең кадастр бәясен арттыру.	2016-2030 еллар
		3.1.3. Күчәмсез милек объектларының кадастр бәясен арттыру.	2016-2030 еллар
	3.2. Кече һәм урта бизнесны үстерү	3.2.1. ЮМР территориясендә, төзелеш индустриясенә басым ясап, житештерү кластерын киңәйтү;	2016-2030 еллар
		3.2.2. Кече һәм урта бизнес өлешен арттыру;	2016-2030 еллар
		3.2.3. Кече һәм урта бизнес белән Иннополис шәһәре кооперациясе;	2016-2030 еллар
		3.2.4. Өстәмә эш урыннары булдыру	2016-2030 еллар
		3.2.5. Эшқуарлык эшчәнлеген гәмәлгә ашыруга ярдәм итә торган уңайлы мохит булдыру.	2016-2030 еллар
		3.2.6. Оештыру, методик, консультация ярдәме күрсәтү һәм мәгълүмати хезмәтләр күрсәтү максатларында кече һәм урта эшқуарлыкка ярдәм итү инфраструктурасын формалаштыру.	2016-2030 еллар
		3.2.7. Республика һәм федераль программаларда катнашу буенча кече һәм урта эшқуарлык субъектларына ярдәм итү.	2016-2030 еллар
	3.3.ЮМР агросәнәгать комплексы	3.3.1.2030 елга терлек һәм кош-корт продуктлылыгын арттыру нигезендә терлекчелек продукциясе күләмен 3 тапкыр арттыру.	2016-2030 еллар
		3.3.2. Авыл хужалыгы культураларының уңышын арттыру нигезендә үсемлекчелек продукциясе күләмнәрен арттыру; Авыл хужалыгы продукциясенә һәм азык-төлекнең төп төрләрен халык өчен файдалану дәрәжәсен һәм	2016-2030 еллар

		экологик иминлекне арттыру.	
		3.3.3. Авыл хужалыгы товар житештерүчеләренең заманча авыл хужалыгы техникасы төрләре һәм матди ресурслар белән тәэмин ителешен яхшырту.	2016-2030 еллар
		3.3.4. Грант ярдәме хисабына крестьян (фермер) хужалыкларын, гаилә терлекчелек фермаларын, авыл хужалыгы кулланучылар кооперативларын төзүне арттыру өчен шартлар тудыру.	2016-2030 еллар
		3.3.5. Өзер авыл хужалыгы продукциясен сату базарын киңәйтү.	2016-2030 еллар
		3.3.6. КФХ ит һәм сөт терлекчелегенең экологик чиста продукциясе житештерү һәм аны алга таба Иннополис шәһәрендә сату	2016-2030 еллар
		3.4. Агросәнәгать майданчыкларын булдыру һәм үстерү	
	3.4.1 КФХларның яңа төзелә торган агросәнәгать майданчыклары белән тыгыз һәм нәтижәле хезмәттәшлеге.	2016-2030 еллар	